

**Ayasuluk (Selçuk) İç Kale
Kazı ve Restorasyon Projesi**

Proje No: 108K433

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI

MART 2012
DENİZLİ

ÖNSÖZ

İzmir İli, Selçuk İlçe merkezindeki Ayasuluk İç Kalesi, Bizans Dönemi'nde (6. yüzyıl) inşa edilmiş olup Aydınoğulları Beyliği ve Osmanlı İmparatorluk Dönemi'nin izlerini taşımaktadır. Buradaki kazı ve restorasyon çalışmaları Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Bölümü bilim heyeti tarafından 2007 yılından bu yana devam etmektedir.

İç Kale'deki kazı ve restorasyon çalışmaları 2009 yılında kabul edilen TÜBİTAK Projesi ile hız ve güç kazanmıştır. Üç yıl içinde kazımız proje olanaklarıyla önemli bir altyapıya kavuşurken aynı zamanda Batı Sur duvarlarının restorasyonu için yaptırdığımız proje ile buradaki onarımların önü açılmıştır. Açıkça belirtmek gerekir ki TÜBİTAK Projemiz olmasaydı 2012 yılında ulaştığımız sonuçlara hiçbir şekilde ulaşamazdık. Bu vesileyle TÜBİTAK-SOBAG yetkililerine, dönem raporlarımızı olumlu bulan yetkililere sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca kazı ve onarım çalışmalarınıza izin veren, destekleyen Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkililerine, Onarım çalışmalarına büyük ölçüde destekleyen Selçuk Belediyesi'ne teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak emekleri ve özverileriyle çalışmalara katılan kazı ve onarım ekiplerine teşekkür ederim.

Mustafa BÜYÜKKOLANCI

MART, 2012

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
İÇİNDEKİLER.....	2
RESİMLER LİSTESİ.....	4
PLANLAR LİSTESİ.....	9
ÖZET.....	10
ABSTRACT.....	11
1. GİRİŞ.....	12
2. AYASULUK (SELÇUK) VE İÇ KALE’NİN KISA TARİHÇESİ.....	14
3. AYASULUK İÇ KALE 2009 YILI ÖNCESİ KAZI-ONARIM ÇALIŞMALARI.....	19
4. 2009-2011YILLARI İÇ KALE KAZI VE ONARIM ÇALIŞMALARI TAKVİMİ VE ÇALIŞANLARI.....	20
5. AYASULUK (SELÇUK) İÇ KALE KAZILARI (2009-2011).....	24
5.1. Kale Köşkü Kazısı (2009).....	24
5.1.1. I. Evre.....	24
5.1.2. II. Evre (Kale Köşkü).....	30
5.2. Kale Köşkü Çevresindeki (KKÇ 1-12) Odalar (2009-2010).....	36
5.3. Batı Sur Duvarları Üzerinde ve Çevresindeki Kazılar (2009-2010).....	44
5.3.1. Batı Sur Duvarları Üzerinde Yapılan Kazılar (2009).....	44
5.3.2. Batı Sur Duvarları Çevresinde Yapılan Kazılar (2010).....	48
5.4. 9-10-11 O/ 9-10 N Plan Karelerinde Yapılan Kazılar.....	49
5.5. Kale Camii’nin Güneybatısında Yapılan Kazılar (2009).....	54
5.6. 17 S-T-U Açması (2009).....	55
5.7. Batı Kapısı’nın Dışında Yapılan Yol Kazıları (2009).....	60
5.8. Batı Sarnıçları (2009-2011).....	63
5.8.1. Batı Sarnıçların Üzerinde ve Önünde Yapılan Kazılar (2009).....	64
5.8.2. Batı Sarnıç I Kazısı (2010-2011).....	65
5.8.3. Batı Sarnıç II Kazısı (2011).....	68
5.9. Kale Köşkü Doğusundaki (KKD)Taş Döşemeli Yol Kazısı (2010).....	73
6. AYASULUK (SELÇUK) İÇ KALE RESTORASYON ÇALIŞMALARI (2009-2011).....	75
6.1. Batı Sur Duvarlarında Yapılan Restorasyon Çalışmaları (2010).....	75
6.1.1. Batı Kule 1-Batı Kule 2 (BK1-BK2) Arasındaki Batı Giriş ve Beden Duvarlarının Restorasyonu.....	84
6.1.2. Batı Kule 2 (BK 2)’nin Restorasyonu.....	87
6.1.3. Batı Kule 2-Batı Kule 3 (BK 2 - BK 3) Arasındaki Beden Duvarlarının Restorasyonu.....	89
6.1.4. Batı Kule 3 (BK 3)’ün Restorasyonu.....	91

6.2.	İç Kale Batı Sur Duvarlarında BK3-BK5 Arasında Yapılan Restorasyon Çalışmaları (2011)...	97
6.2.1.	Batı Kule 3- Batı Kule 4 (BK 3 - BK 4) Arasındaki Sur Beden Duvarlarının Restorasyonu (2011).....	99
6.2.2.	Batı Kule 4 (BK 4)'ün Restorasyonu	106
6.2.3.	Batı Kule 4 – Batı Kule 5 (BK 4 - BK 5) Arasındaki Beden Duvarlarının Restorasyonu	112
6.3.	İç Kale'de Yapılan Diğer Restorasyon Çalışmaları	122
6.3.1.	Kale Köşünde Yapılan Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları (2009-2011)	122
6.3.2.	Kale Camii'nde Yapılan Restorasyonlar (2009)	134
6.3.3.	Kale Doğu Sarnıçlarında Yapılan Acil Onarımlar (2009).....	139
6.3.4.	İç Kale Konut Duvarlarında Yapılan Restorasyonlar (2009)	143
7.	İÇ KALE KAZILARINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR (2009-2011)	145
8.	DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	160
9.	KAYNAKÇA	163

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Ayasuluk İç Kalesi'nin genel görünümü (2002).....	13
Resim 2: İngiliz Gezgin John Covel'in 1670 yılında yaptığı Ayasuluk gravürü.	19
Resim 3: 1860 yıllarında Ayasuluk İç Kalesi Güney Duvarı ve Kuleleri.	23
Resim 4: Kale Köşkü'nün kazı öncesi durumu (güneyden).	25
Resim 5: Kale Köşkü'nün kazı öncesi durumu (doğudan).	25
Resim 6: Kale Köşkü'nün kazı sırasında durumu (doğudan).	26
Resim 7: Kale Köşkü, I. Evre, Yapı Katı A güney oda.	26
Resim 8: Kale Köşkü, I. Evre, Yapı Katı A güney oda taban döşemesi ve ocak.	26
Resim 9: Kale Köşkü, I. Evre A genel görünüm.	27
Resim 10: I. Evre, B Yapı Katı, Su Kanalı.	29
Resim 11: I. Evre, B Yapı Katı, Kuzeydoğu depo.	29
Resim 12: I. Evre B Yapı Katı su kanalı ve çevresi genel görünüm.	29
Resim 13: Kale Köşkü'nün 3 boyutlu çizimleri.	31
Resim 14: Kale Köşkü Güney Kapısı onarım sonrası.	32
Resim 15: Kale Köşkü Doğu Kapısı.	33
Resim 16: Kale Köşkü Doğu Kapı sövelerindeki düğüm motifi detayları.	33
Resim 17: 1670 yılı John Covel'un Ayasuluk kenti gravürü ve Kale'deki Cami ile Köşk.	34
Resim 18: Kale Köşkü'nün kazı sonrası genel görünümü (güneydoğudan).	35
Resim 19: Kale Köşkü iç kısmının genel görünümü (kuzeyden).	35
Resim 20: Batıdaki KKÇ 1 ve 2 no.lu odalar, kazı sırasında.	37
Resim 21: Batıdaki KKÇ 1 ve 2 no.lu odalar, kazı sonrasında.	37
Resim 22: Kale Köşkü'nün doğusundaki I. Evre (KKÇ 3-4) odaları.	38
Resim 23: Kale Köşkü'nün doğusundaki I. Evre (KKÇ3-4) odaları.	38
Resim 24: Kale Köşkü ve doğusunda 2010 yılında kazılan KKÇ 6 ve 3 no.lu odalar.	39
Resim 25: AS.10/K.32 Erkek (Tanrı veya Kahraman) heykel başı.	40
Resim 26: Kale Köşkü ve doğusunda 2010 yılında kazılan KKÇ 8 no.lu oda.	41
Resim 27: Kale Köşkü ve güneydoğusunda 2010 yılında kazılan 6 ve 9 no.lu odalar ve yol.	42
Resim 28: Kale Köşkü ve doğusunda 2010 yılında kazılan 9 - 10 no.lu odalar ve yol.	43
Resim 29: BK1 - BK3 arası kazılardan önce Resim 30: BK1 - BK3 arası kazılardan sonra.	45
Resim 31: Batı Sur Duvarları BK2 - BK3 arasındaki bölüm.	46
Resim 32: Batı Sur Duvarları BK 2 - BK 3 arasındaki kısım.	46
Resim 33: BK 3'ün kuzeyindeki bölümün kazı sonrası görünümü.	46
Resim 34: BK 4'ün güneyindeki surun kazılar sonrası görünümü.	47
Resim 35: BK 4'ün güneyindeki surun kazılar sonrası görünümü.	47
Resim 36: Batı Kule 3'ün doğusundaki oda.	48
Resim 37: 11 L plan karesinde, sur duvarı doğusundaki açmanın kuzeyden görünümü.	48
Resim 38: 11 L plan karesinde, sur duvarı doğusundaki açmanın güneyden görünümü.	48
Resim 39: 10 M plan karesi, BK4'ün kuzeyden görünümü.	49
Resim 40: 11 O Plan karesinde olası depo yapısı.	50
Resim 41: Hamamın çevresinin kazılardan sonraki görünümü.	51
Resim 42: 10 O'da Kale Hamamı ve doğusundaki taş döşemeli yol.	52
Resim 43: 10 N Plan Karesinde, Hamamın güneyinin kazılar sonrası genel görünümü.	53
Resim 44: 10 N-O Plan Karesinde, Hamamın kuzeyinde kazılar sonrası genel görünüm.	54
Resim 45: Kale Camii'nin güneybatısının kazılar öncesi genel görünümü.	55
Resim 46: Kale Camii'nin güneybatısının kazılar sonrası genel görünümü.	55
Resim 47: 17 S-T-U Açması çalışma öncesi görünümü.	58

Resim 48: 17 S-T-U Açması çalışmaları sırasında görünümü.	58
Resim 49: 17 S-T-U çalışma sonunda genel görünümü.	58
Resim 50: 17 S-T-U çalışma sonunda genel görünümü.	59
Resim 51: Batı Kapısı'nın dışında yapılan kazılar sonunda alanın genel görünümü.	61
Resim 52: Batı Kapısı'nın dışında yapılan kazılar sonunda alanın genel görünümü.	61
Resim 53: Ayasuluk İç Kalesi'nin 2000 yılında genel görünümü.	62
Resim 54: Ayasuluk İç Kalesi'nin 2009 yılında kazılar sonrası genel görünümü.	62
Resim 55: İç Kale Batı Sarnıçları genel görünüm.	63
Resim 56: Batı Sarnıç I ve Batı Sarnıç II doğu cephesi.	63
Resim 57: Batı Sarnıçların üzerinde yapılan kazılar sonunda genel görünüm.	65
Resim 58: Batı Sarnıçlar üzerinde ve önünde yapılan kazılar sonucu genel görünüm.	65
Resim 59: Batı Sarnıç I ve Batı Sarnıç II önlerinden genel görünüm.	66
Resim 60: Batı Sarnıç I - kazı sırasında.	66
Resim 61: Batı Sarnıç I - kazı sonrası.	66
Resim 62: Batı Sarnıç I - kazı öncesi.	67
Resim 63: Batı Sarnıç I - Kazı Yapılan Kısım.	67
Resim 64: Batı Sarnıç II - kazı öncesi.	68
Resim 65: Batı Sarnıç II - kazı sonrası.	68
Resim 66: Batı Sarnıç I ve II' de bulunan işlevini kaybetmiş lüle örnekleri.	69
Resim 67: Batı Sarnıç I'de ele geçirilen lülelerden örnekler.	70
Resim 68: Aynı kalıbın ürünü olan örnekler.	71
Resim 69: Lülelerde görülen bezemelerden örnekler.	71
Resim 70: İthal edilmiş olan bir lüle örneği.	71
Resim 71: Lülelerde görülen bordür bezemelerden örnekler.	72
Resim 72: Lülelerde tek bir kompozisyondan oluşan bezemelerin görüldüğü örnekler.	72
Resim 73: Lülelerde görülen mühürlerden bazıları.	72
Resim 74: KKD Taş Döşemeli yolun kazılar başlamadan önceki görünümü.	74
Resim 75: KKD Taş Döşemeli yolun kazılar sonrası güneyden görünümü.	74
Resim 76: İç Kale Batı Sur Duvarlarının restorasyon öncesi görünümü.	79
Resim 77: İç Kale Batı Sur Duvarlarının restorasyon başında görünümü.	79
Resim 78: Batı Sur Duvarları (BK1-BK2 arası) restorasyon sırasında görünümü.	80
Resim 79: Batı Sur Duvarları BK1-BK2 arasının restorasyon sırasında görünümü.	80
Resim 80: İç Kale Batı Sur Girişi kemeri restorasyon sırasında.	81
Resim 81: İç Kale Batı Sur Girişi kemeri restorasyon sonunda.	81
Resim 82: İç Kale Batı Sur Duvarları Batı Girişi çevresi restorasyon sırasında.	82
Resim 83: İç Kale Batı Sur Duvarları ve BK1-BK2 arası restorasyon sonlarında.	82
Resim 84: İç Kale Batı Sur Duvarları ve Bk 1-BK2 arası restorasyon sonlarında.	83
Resim 85: Batı Sur Duvarları BK1-BK2 arasının restorasyon sonrası görünümü.	83
Resim 86: Batı Sur Girişi üzerine kemerin yerleştirilmesi ve kemer onarım başlangıcı.	84
Resim 87: Batı Sur Girişi üzerindeki kemerin ve duvarın onarım sonrası görünümü.	84
Resim 88: İç Kale BK1 - BK2 arasının doğudan kale içinden görünümü.	85
Resim 89: İç Kale BK1 - BK2 arasının onarımlar sırasında kale içinden görünümü.	85
Resim 90: İç Kale BK1 - BK2 arasının onarım sonlarında kale içinden görünümü.	86
Resim 91: İç Kale BK1 - BK2 arasının onarım sonlarında kale içinden görünümü.	86
Resim 92: İç Kale Batı Kule 2 (BK 2) restorasyon başlangıcında görünümü.	87
Resim 93: BK 2'nin restorasyon sonlarındaki görünümü.	88
Resim 94: BK 2'nin restorasyon sonlarındaki görünümü.	88
Resim 95: BK 2'nin restorasyon sonlarında İç Kale'den görünümü.	88

Resim 96: İç Kale BK2 - BK3 arasında restorasyon öncesi iskele kurum aşaması.	89
Resim 97: İç Kale BK 2 – BK 3 arasındaki restorasyon son aşamasında.	90
Resim 98: İç Kale BK 2 – BK 3 arası restorasyon sonlarında görünümü.	90
Resim 99: İç Kale BK 2 – BK 3 arası restorasyon sonunda görünümü.	91
Resim 100: İç Kale Batı Kule 3 (BK3) batı duvarı restorasyon öncesi.	92
Resim 101: İç Kale BK3 restorasyon başlangıcı.	92
Resim 102: İç Kale BK 3 restorasyon sırasında.	93
Resim 103: İç Kale BK3 restorasyon sırasında.	93
Resim 104: İç Kale BK3 restorasyon sırasında içten.	94
Resim 105: Batı Kule 3'ün restorasyon sonrasında genel görünümü.	94
Resim 106: İç Kale Batı Sur Duvarları 1-3 Kule arası restorasyonun son aşamalarında.	95
Resim 107: İç Kale Batı Sur duvarları ve kuleler restorasyon sonrasında (2010 sonu).	95
Resim 108: İç Kale BK 1 – BK 3 arasının restorasyon sırasında içten görünümü.	96
Resim 109: BK1 - BK3 arasının 2010 yılı restorasyonun son aşamasında içten görünümü.	96
Resim 110: İç Kale, Batı Sur Duvarları, restorasyon öncesi (2009).	97
Resim 111: İç Kale, Batı Sur Duvarları, 2010 yılı restorasyonları sonrası.	97
Resim 112: Ayasuluk, İç Kale, 2010 sonu.	98
Resim 113: BK 3 ve BK 3 – BK4 arasındaki sur duvarları onarım öncesi (2009).	100
Resim 114: BK 3 Kulesi ve kuzeyindeki sur duvarları onarım öncesi (2010).	100
Resim 115: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları onarım sırasında (2011).	101
Resim 116: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları onarımdan sonra (2011 sonu).	101
Resim 117: BK 3 – BK 4 arasındaki sur duvarları onarımdan önce (2011 başı).	102
Resim 118: BK 3 – BK 4 arasındaki sur duvarları onarım sırasında.	103
Resim 119: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları onarımdan sonra.	103
Resim 120: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları 2011 onarımından önce.	104
Resim 121: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları 2011 onarımından sonra.	104
Resim 122: BK 3 kuzeyindeki sur duvarı onarımından önce.	105
Resim 123: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarı onarımından önce.	105
Resim 124: BK 3 kuzeyindeki sur duvarı onarımından sonra.	105
Resim 125: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarı onarımından sonra.	105
Resim 126: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları onarım sonlarında.	106
Resim 127: BK 4 ve BK 5 arasındaki sur duvarları onarımdan önce.	107
Resim 128: BK 4 kulesi onarımdan önce.	107
Resim 129: BK 4 kulesi onarım sonrası.	108
Resim 130: BK 3 ve BK 4 Kuleleri onarımdan sonra.	108
Resim 131: BK 4 Kulesi güneyi onarımdan önce.	109
Resim 132: BK 4 Kulesi GB köşe onarım sırasında.	109
Resim 133: BK 4 Kulesi güney cephe onarım sonlarında.	110
Resim 134: BK 4 Kulesi güney cephe onarım sonunda.	110
Resim 135: BK 3 – BK 5 Kuleleri arasındaki beden duvarı onarım öncesi.	111
Resim 136: BK 3 – BK 5 Kuleleri arasındaki beden duvarı onarım sırasında (2011).	111
Resim 137: BK 3 – BK 5 kuleleri arasındaki beden duvarı ve BK4 Kulesi onarımdan sonra.	112
Resim 138: BK 4 – BK 5 kuleleri arasındaki beden duvarından bir bölüm temizlik sırasında.	113
Resim 139: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları dış yüzü derzleme ve onarım öncesi.	113
Resim 140: BK 4 - BK 5 arasındaki beden duvarı onarım öncesi yıkanıyor.	114
Resim 141: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları dış yüz derzleme ve onarımdan sonra.	114
Resim 142: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları (Kuzey bölüm) iç yüzü onarımdan önce.	115
Resim 143: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları (Kuzey bölüm) iç yüzü onarımdan sonra.	115

Resim 144: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları (Güney bölüm) iç yüzü onarımdan önce.	116
Resim 145: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları (Güney bölüm) iç yüzü onarımdan sonra.	116
Resim 146: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları onarım öncesi ve sonrası.	117
Resim 147: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları onarımdan önce.	117
Resim 148: BK 3 – BK 5 kuleleri ile arasındaki sur duvarları onarımdan sonra.	118
Resim 149: BK 3 – BK 5 arasındaki sur duvarları onarımdan sonra.	118
Resim 150: İç Kale batı sur duvarları, 2009.	119
Resim 151: İç Kale batı sur duvarları, 2010 onarımı sonrası.	119
Resim 152: İç Kale batı sur duvarları, 2011 onarımı sonrası.	119
Resim 153: İç Kale batı sur duvarları, 2011 onarımı sonrası.	119
Resim 154: Ayasuluk İç Kale genel görünümü 2000 (Kazılar öncesi).	120
Resim 155: Ayasuluk İç Kale Genel görünümü (2009 kazıları sonunda).	120
Resim 156: Ayasuluk İç Kale Batı sur duvarı 2010 yılı onarımlarından sonra.	121
Resim 157: Ayasuluk İç Kale Batı sur duvarı 2011 yılı onarımlarından sonra.	121
Resim 158: Kale Köşkü'nün kazı sonrası, konservasyon öncesi görünümü.	122
Resim 159: Kale Köşkü güney kapısının kazı sonrası, onarım öncesi görünümü.	122
Resim 160: Kale Köşkü Güney kapısının kazı sonrası, onarım hazırlıkları.	123
Resim 161: Kale Köşkü güney kapısının onarım çalışmaları sırasında.	123
Resim 162: Kale Köşkü Güney Kapısının batı sövesi onarım sırasında.	123
Resim 163: Kale Köşkü Güney Kapısı batı sövesi onarım sırasında.	124
Resim 164: Kale Köşkü Güney kapısının onarım sonrası görünümü.	124
Resim 165: Kale Köşkü duvarları kazı sonrası, konservasyon öncesi görünümü.	125
Resim 166: Kale Köşkü duvarlarının konservasyon ve onarım sonrası görünümü.	126
Resim 167: Kale Köşkü güney kapı ve duvarın konservasyon sonrası görünümü.	126
Resim 168: Dizdar Evi kuzey duvarının konservasyon sırasında görünümü.	127
Resim 169: Kale Köşkü kuzey duvarının acil onarımlar sonrası görünümü.	127
Resim 170: Kale Köşkü güney duvarı kapısı 2009 yılı onarımı sonrası.	129
Resim 171: Kale Köşkü güney cephe penceresi onarımı sırasında.	129
Resim 172: Kale Köşkü güney cephe duvarı onarım sırasında.	130
Resim 173: Kale Köşkü güney cephe penceresi ve duvarı onarımdan sonra.	130
Resim 174: Kale Köşkü güney cephe duvarı onarımı öncesi.	131
Resim 175: Kale Köşkü güney cephe penceresi ve duvarı onarımdan sonra.	131
Resim 176: Kale Köşkü güney -doğu köşe duvarı onarımdan önce.	132
Resim 177: Kale Köşkü güney-doğu köşe duvarı onarımdan sonra.	132
Resim 178: BK4 Kulesi ve Kale Köşkü güney cephesinin onarımdan sonra genel görünümü.	133
Resim 179: Ayasuluk, İç Kale Batı Sur Duvarı onarımlardan sonra (2011 sonu).	133
Resim 180: Kale Camii onarım çalışması öncesi genel durum.	134
Resim 181: Caminin 1960 yılındaki durumu.	136
Resim 182: Minare 1963 yılı onarım sonrası.	136
Resim 183: Minare 2009 onarımı öncesi.	136
Resim 184: Minare 2009 onarımı öncesi.	136
Resim 185: Minare onarım sırasında.	137
Resim 186: Minare onarım sırasında.	137
Resim 187: Kale Camii Son Cemaat Yeri konservasyon çalışmaları öncesi.	138
Resim 188: Kale Camii Son Cemaat Yeri konservasyon çalışmaları sonrası.	138
Resim 189: Doğu Sarnıçları genel ve DS2 konservasyon ve onarım öncesi.	140
Resim 190: Doğu Sarnıçları genel DS2 konservasyon ve onarım sonrası.	140
Resim 191: Doğu Sarnıçlarından DS2 tonozu konservasyon çalışmaları sırasında.	141

Resim 192: Doğu Sarnıçlarından DS2 tonozu konservasyon çalışmaları sonunda.....	141
Resim 193: Bazilika-Sarnıç apsis dışındaki bozulmalar onarım öncesi ve sonrası.....	142
Resim 194: Bazilika-Sarnıç tonoz taşıyıcı ayak onarım öncesi ve sonrası.	143
Resim 195: Kale Köşkü doğusundaki konut duvarlarında çamur harçlı onarımlar.....	144
Resim 196: Kale Köşkü güney doğusundaki konut duvarında çamur harçlı onarım.	144

PLANLAR LİSTESİ

Plan 1: Kale Köşkü, I. Evre A planı.....	27
Plan 2: Kale Köşkü, I. Evre, B Yapı Katı planı.....	28
Plan 3: Kale Köşkü ve Hamamı'nın genel planı.....	30
Plan 4: Kale Köşkü Çevresinin 2010 yılı kazılarında sonraki planı.....	36
Plan 5: Bazilika Sarnıç ve güney kısmında 10-11 O-P plan karesindeki yapılar.....	50
Plan 6: Ayasuluk İç Kale, 17 S-T-U açması planı.....	56
Plan 7: Batı Sarnıçlar ve Kale Batı Girişi'nin planı.....	64
Plan 8: Batı Sarnıcı 1'de 2011 yılında kazı yapılan bölüm ve buluntuların çıktığı yerler.....	67
Plan 9: Batı Sarnıçlarında 2011 yılı kazıların yapıldığı bölümler ve buluntuların çıktığı yerler.....	69
Plan 10: Ayasuluk Tepesi, St. Jean Kilisesi ve İsabey Camii genel planı.....	77
Plan 11: İç Kale'nin 1960'lardaki genel planı.....	78
Plan 12: İç Kale'nin 2007-2010 yıllarında yapılan kazılar sonrası genel planı.....	78
Plan 13: Batı sur duvarlarında 2010 ve 2011 yıllarında restorasyon çalışması yapılan bölümler.....	98

ÖZET

Selçuk İlçesi'nin önemli anıtlarından biri olan İç Kale'nin bulunduğu Ayasuluk Tepesi, İlk Tunç Çağı'ndan itibaren yerleşime "Eski Efes – Apasas" adlarıyla sahne olmuştur. Projemizi oluşturan İç Kale'de Bizans, Aydınoğulları ve Osman Dönemlerine ait yapılar kısmen ayaktaadır.

Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle 2007 yılından bu yana Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI başkanlığındaki ekip tarafından devam etmektedir. İç Kale'de 2007 yılında başlayan bilimsel kazılar, 2009 yılında TUBİTAK projesinin desteği ile hız ve güç kazanmıştır.

Projenin öncelikli amacı İç Kale'de toprak üstündeki mimari kalıntıları incelemek ve kazılar sonrası bunlara yeni kalıntılar eklemektir. Bu bağlamda daha önce bilinmeyen Aydınoğulları Dönemi'ne ait Kale Köşkü, taş döşemeli yol ve yeni konutlar açığa çıkarılmış, toprak üzerindeki kalıntıların restorasyonları tamamlanmış böylece 14. yüzyıla ait sivil mimari örneğinden bir kesit ortaya konmuştur.

Diğer amacımız ziyaretçiler için tehlike arz eden Batı Sur duvarlarının onarımıdır. 2010 yılından itibaren Batı Sur duvarlarında projeli restorasyon çalışmaları başlamış ve hedefe yaklaşılmıştır. Kale'nin anıtsal batı giriş kapısı, kuleler ve sur bedeninin restorasyonu toplam 170 m' lik bölümde tamamlanmıştır. Ayrıca, Kale Köşkü duvarlarında ve Kale Camii'nde acil onarım ve koruma çalışmaları yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalarla 1980 yılından bu yana ziyaretçiler için tehlikeli olması dolayısıyla kapalı olan İç Kale, 2012 yılında ziyaret edilebilir hale gelmiştir. Sonuç olarak yıllık 1 milyon ziyaretçinin gezdiği St. Jean Haç Kilisesi'ne bağlı olan İç Kale, Efes'in Aydınoğulları Beyliği ve Osmanlı Dönemi kesitinin görülebileceği açık hava müzesine kavuşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ayasuluk Tepesi, Tunç Çağları, Bizans, Aydınoğulları, Sur Duvarı, Kale Köşkü, Restorasyon

ABSTRACT

Ayasuluk Hill that has the Castle is one of the important monument in Selçuk Town was settled from Early Bronze Age by name Old Ephesus – Apasas. Byzantium, Aydınoğulları and Ottoman Periods buildings of Ayasuluk Castle that is subject of our project are standing.

Ayasuluk Hill and St. Jean Monument Excavation and Restorations have been started under the direction of Ass. Prf. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI in 2007 with the permission of Ministry of Culture and Tourism. The scientific excavations started in 2007 in the Castle and excavations became more powerful and faster with the support of TUBİTAK.

The primary aim of the project is to investigate the architectural remains on the surface and unearth new remains after excavations in the castle. In this regard, the Aydınoğulları Period Castle Villa which wasn't known before, stone paved road and other buildings were unearthed. The restorations of remains that are on the surface have been completed, thereby the civil architectural view have been presented in the 14th century.

The other aim is to restore the West Fortification Walls that are dangerous for visitors. The designed restorations in the West Fortification Walls have been started in 2010 and almost come to end. The restorations of Monumental West Entrance, towers and fortification walls were completed a total of 170 meters. Moreover, urgent restoration and conservations were carried out for south walls and door of the Castle Villa and the Castle Mosque. With these restorations, the castle is able to open for visitors in 2012, which had been closed since 1980 because of being dangerous. As a result, The St. Jean Pilgrim Church has one million visitors yearly. The castle that connected with St. Jean Pilgrim Church has reached the open-air museum where can be seen Aydınoğulları Emirates and Ottoman Period settlement in Ephesus.

Keywords: Ayasuluk Hill, Bronze Ages, Byzantium, Aydınoğulları, Fortification Wall, Castle Villa, Restoration

1. GİRİŞ

İzmir İli, Selçuk İlçe merkezinde yer alan Ayasuluk İç Kalesi, Bizans, Aydınogulları ve Osmanlı dönemlerinin izlerini taşımaktadır. Doğu ve batıda iki kapısı olan İç Kale sur duvarları, on altı kuleyle güçlendirilmiştir. Kalenin yer aldığı Ayasuluk Tepesi Erken Tunç Çağı'ndan itibaren özellikle Orta Tunç Çağı'nda yerleşime (Apasas ve Eski Efes olarak) sahne olmuştur (Büyükkolancı 2008, 54.).

TÜBİTAK tarafından 2009 yılında kabul edilen “Ayasuluk (Selçuk) İç Kale Kazı ve Restorasyon Projesi'nin öncelikli amacı İç Kale'de toprak üstünde bulunan mimari kalıntıların incelenmesi, yeni yapıların ve kültür katmanlarının araştırılmasıdır. Ayrıca bu yapılarda var olan veya ileride meydana gelebilecek tahribatlara karşı gerekli önlemleri alıp konservasyon ve onarımlar yapılarak bu kültürel değerlerin gelecek kuşaklara iyi bir şekilde aktarması hedeflenmiştir. Projemiz kazı başkanlığı olarak sorumlu olduğumuz St. Jean Kilisesi ve Dış Kale hariç tutularak **Ayasuluk İç Kalesi**'ni kapsamaktadır. Yöntem olarak buradaki taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının bilimsel metotlarla tespiti, incelenmesi ve evrensel restorasyon kurallarına göre onarımlarının yapılması benimsenmiştir.

İç Kale'de ilk kazı ve onarım çalışmaları 1963 yılında dönemin Kültür Bakanlığı ve Efes Müzesi Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiş ve Kalenin doğu ve güneyini çevreleyen sur duvarları ve kuleler onarımdan geçirilmiştir. Daha sonra yine Efes Müzesi tarafından 2000-2002 yıllarında doğudaki ve cami güneyindeki konutlarla, doğu sarnıçlarında kazı ve temizlik çalışmaları yapılmıştır.

Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı'nda kazı ve onarım çalışmaları 2007 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ve desteğiyle Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI başkanlığındaki Pamukkale Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü bilim heyeti tarafından yürütülmektedir. Geçtiğimiz 5 yıl içinde çalışmalar özellikle İç Kale ve St. Jean Kilisesi güneydoğusunda yoğunlaşmıştır. İç Kale kazılarında 2007-2008 yıllarında Kale Camii güneyinde “Güney Teras Evleri” olarak tanımlanan 15 odadan oluşan 3 adet konut ve güneyindeki Arnavut kaldırımli yol kazılarak ortaya çıkarılmıştır. Konutlar Bizans Dönemi'nden itibaren genellikle kaledeki askerlerin (savaş dönemlerinde halkın) kullandığı alt katları ahır, üst katları yaşam odaları şeklinde kullanılıyordu.

2008 yılında hazırlanan ve 2009 yılında TÜBİTAK tarafından kabul edilen “Ayasuluk-Selçuk İç Kale Kazı ve Restorasyon Projesi” İç Kaledeki kazı ve onarım çalışmalarımıza 2009 yılından itibaren önemli katkı sağlamıştır. Projemiz kapsamında önce

çalışmalara altyapı oluşturacak total station, nivo, work station ve fotoğraf makineleri gibi belgeleme malzemeleri satın alınmıştır. Daha sonra İç Kale’de özellikle hiç kazılmamış ve onarım görmemiş Batı Sur duvarları ile kısmen onarılmış cami, hamam, sarnıçlar ve konutlar üzerinde geniş çaplı ve detaylı incelemeler yapılmış ve planları çizilmiştir.

Aydınoğulları ve Osmanlı Dönemi’ne ait yapıların hem güvenli bir biçimde gezilebilmesi hem de bir bütünlük içerisinde algılanması bakımından, yapılardaki tahribatın belirlenip bu doğrultuda acil önlemlerin alınması projenin amaçlarına ulaşması bakımından büyük önem taşıyordu. Bu bağlamda acil onarım çalışmaları için öncelik verilmesi gereken yapılar belirlenmiş, minare, sarnıçlar ve yeni ortaya çıkarılan Kale Köşkü’nün duvarlarında ve güney kapısında acil onarımlar yapılmıştır

Ayasuluk (Selçuk) İç Kale Kazı ve Restorasyon Projesi’yle 2009-2011 yıllarında kazı çalışmalarını tamamlayıp özellikle ziyaretçiler için büyük tehlike arz eden Batı Sur duvarlarının projeli onarımı hedeflenmiştir. TÜBİTAK desteğiyle özel bir mimarlık bürosuna yaptırdığımız İç Kale Batı Sur duvarları röleve, restitüsyon ve restorasyon projesi İzmir II No.lu Bölge Koruma Kurulu tarafından 2010 yılında kabul gördükten sonra Selçuk Belediyesi’nin onarım çalışmalarına desteği artmıştır. Batı sur duvarlarının orijinaline uygun olarak onarımı için Selçuk Belediyesi üç yıl içinde toplam olarak 700.000 TL’lik malzeme usta ve işçi desteğinde bulunmuştur. Böylece 1980 yılından bu yana tehlikeli olduğu için ziyarete kapalı olan İç Kale 2012 yılında ziyarete açılabilir hale gelmiştir.

Resim 1: Ayasuluk İç Kalesi’nin genel görünümü (2002)

2. AYASULUK (SELÇUK) VE İÇ KALE’NİN KISA TARİHÇESİ

Ayasuluk Tepesi’nin en yüksek yerine inşa edilmiş olan İç Kale, Selçuk İlçesi’nin başına konulmuş bir taş gibidir. İlçenin sembolü olan kale günümüze kadar oldukça sağlam kalabilmiş ve tarih öncesi dönemlerden itibaren birçok olaya sahne olmuştur. Arkeolojik belgelere göre İç Kale’deki ilk yerleşme izleri M.Ö. 3000 yıllarına, İlk Tunç Çağı’na kadar inmektedir (Büyükkolancı 1997, 31-40; 2005, 65-70; 2008, 44-45). Anadolu’daki ilk imparatorluk olan Hititler Dönemi’nde, M.Ö. 1500-1200 yılları arasında Hititlere yarı bağımlı Arzawa-Mira Krallığı’nın başkenti olan Apasas’ın Ayasuluk Tepesi’ndeki kent veya kale olduğu anlaşılmaktadır (Büyükkolancı 2008, 52-54).

Bu dönemde Apasas, daha sonra Ephesos adıyla anılan Ayasuluk Tepesi, Lydia Kralı Kroisos Dönemi’ne kadar (M.Ö. 560) anakent konumundaydı. Kroisos’un zorlamasıyla Artemis Tapınağı çevresindeki yeni yerine taşınan Arkaik kent (II. Efes) daha sonra buradaki limanın dolmasıyla tekrar yer değiştirmiştir (Büyükkolancı 2008, 48-50). Büyük İskender’in generallerinden Lysimakhos tarafından M.Ö. 300 yıllarında yeniden kurulan Helenistik Dönem Kenti (III. Efes); Roma Çağı’nda Asia Eyaleti’nin başkenti olmuştur.

Bizans Dönemi Tarihi ve St. Jean Kilisesi

Ayasuluk Tepesi’nin güney bölümünü kaplayan St. Jean Kilisesi’nin tarihi Roma Çağı’na kadar inmektedir. M.S. 2. yüzyıl başında ortaya çıkan bir Hıristiyan geleneğine ve inancına göre Efesli Yuhanna (St. Jean Theologos) aynı zamanda İsa’nın havarisi, İncil’in ve Apokalypse’nin yazarıdır (Büyükkolancı 2001, 11-14). Efes’te yaklaşık 100 yılında ölümünden sonra Ayasuluk Tepesi’nin güney yamacına gömülmüştür. Önce kendisi için basit bir mezar anıtı yapılmış ve bu mezarın üzerine M.S. 5. yüzyılda ahşap çatılı bir bazilika inşa edilmiştir. M.S. 6. yüzyıl başındaki depremlerde kullanılamaz duruma gelen bazilikanın yerine İmparator Jüstinianus (527-565) ve karısı Theodora (ölm. 548) tarafından yaptırılan haç planlı, kubbeli büyük kilise Ortaçağ boyunca Haç kilisesi olarak Hıristiyan Dünyası’nda ün salmıştır (Büyükkolancı 2001, 28; 59-85; Külzer 2011, 31-32; Pülz 2011, 71-72).

Roma Çağı Kenti (III. Efes) Erken Bizans Çağı’nda gerileme sürecine girmiş ve M.S. 7. yüzyılda limanın kullanılmaz hale gelmesiyle tekrar yer değiştirmek zorunda kalmıştır (Külzer 2011, 32). Efes halkının M.S. 7. yüzyıldan sonra Ayasuluk’a taşınması ile St. Jean Kilisesi Efes’teki Piskoposluk Kilisesi’nin yerini almıştır. Bizans Dönemi’nde önemli bir kent ve haç merkezi konumunu sürdüren Ayasuluk’taki kent, zamanla St. Jean adıyla bağlantılı

olarak “Hagios Thelogos-Ayios Theologos” (Kutsal Teolog), “Ayios Logos” (Hikmet-Kutsal Söz) ve “Altolougo” adıyla anılmıştır.

St. Jean Kilisesini çevreleyen Dış Kale gibi İç Kale'nin günümüzde ayakta kalabilen sur duvarları ve kuleleri ilk kez M.S. 8 - 9. yüzyıllardaki Arap akınlarına karşı inşa edilmiş olmalıdır. Bu duvarlardan önce İç Kale'nin bulunduğu kısımda Bizans Dönemi'ne ait bir bazilika, sarnıç ve konutların varlığı bilinmektedir.

İç Kale'nin en üst noktasındaki beşik tonozla örtülü ve Türk Dönemi'nde sarnıç haline getirilen tonozlu yapının aslında Bizans Dönemi'ne ait bir bazilikanın doğu (apsis) bölümü olduğu kesindir. İnanişâ göre, St. Jean doksanlık bir ihtiyar iken Ayasuluk Tepesi'nin en yüksek noktasında İncil'ini yazmıştır. Buradaki bazilika da onun anısına inşa edilmiş olabilir.

Türk Dönemi (Ayasuluk)

Ayasuluk Kenti ve Kalesi Aydınöglu Mehmed Bey'den önce Mentеше Bey'in damadı Sasa Bey tarafından Mehmed Bey'in de yardımıyla 1304 yılında Türklerin eline geçmiştir (Külzer 2011, 35; Melikof-Sayar 1954, 46-47; Telci 2010, 25-26; Wittek 1986, 39). Bu savaşta Ayasuluk Kalesi'nin en son savunma için kullanıldığı kesindir. Mehmed Bey, Sasa Bey'e olan desteğini Bizans İmparatoru tarafından Sicilya'dan getirilip bölgeye gönderilen paralı asker Katalanlara karşı onunla birlikte savaşarak fazlasıyla göstermiştir. Fakat iki Türk beyinin arasındaki bu dostluk ve ittifak Katalanlar bölgeden ayrıldıktan sonra olasılıkla Bizans'ın etkisiyle bozulmuştur.

Mehmed Bey, 1308 yılında Sasa Bey'in elindeki Tire, Ayasuluk ve Birgi gibi kentleri alarak “Aydın İli” adıyla anılan Büyük ve Küçük Menderes havzalarına hâkim olmuştur. Mehmet Bey daha sonra İzmir'i de almış (1310-1328) ve Türk devlet yönetim anlayışına uygun olarak, beyliğin topraklarını oğulları arasında paylaşmıştır. Bunlardan Hızır Bey'e Ayasuluğ'u ve Sultanhisar'ı vermiştir (Külzer 2011, 36). Oğullar babalarının Birgi'de kurduğu teşkilatın küçük benzerlerini kendi merkezlerinde oluşturmuşlardır.

Mehmed Bey'in oğulları arasında en yeteneklisi Umur Bey'di. Çevresi güçlü beyliklerle çevrili olan Aydınöglu Beyliği'nin onlardan yeni topraklar alarak büyümesi olanaksızdı. Ancak Adalar Denizi (Ege Denizi) onların açılımı için uygundu. Adalar Denizi'nde fetih hareketlerine geçebilmek için güçlü bir donanma ve denizcilik tecrübesine gereksinim vardı. Donanma sadece fetih hareketleri için değil, aynı zamanda sahillerdeki ticaret merkezlerinin korunması ve ticaret yollarının açık tutulması için de gerekliydi. Çünkü Aydınöglu Beyliği ticaret ve gümrük açısından önemli liman kentlerine sahipti ve bunların

başında İzmir ve Ayasuluk geliyordu. Her ikisi de, bu sırada Batı ile Anadolu arasında mal akışını sağlayan işlek ve zengin liman kentleriydi (Külzer 2011, 36-37). Beyliğin kaderinin güçlü bir donanma ile Adalar Denizi'nde göstereceği başarıya bağlı olduğunu anlayan Mehmed Bey önce Ayasuluk'ta sonra da İzmir'de birer donanma oluşturdu ve idaresini Umur Bey'e bıraktı. Umur Bey, 1329-33 yılları arasında bazen kardeşleriyle beraber Adalar Denizi'ne seferlere çıktı. Sakız, Bozcaada, Eğriboz ile Mora yarımadası ve Gelibolu sahillerinde zaferler kazanarak Adalar Denizi'nin korkulu rüyası oldu. Her seferinde büyük ganimet ve esirlerle geri döndü.

Mehmed Bey'in 1334 yılında ölümünden sonra Umur Bey beyliğin başına geçmiştir. Bu arada Aydınogulları'na karşı Kıbrıs ve Rodos Şövalyeleri Venediklilerle birleşerek ittifak oluşturup donanmalarını birleştirmişlerdir. Amaçları Batı ile Anadolu arasındaki ticaretin can damarı olan İzmir'i ele geçirmektir. Bu amaçlarına ulaşmak için Papa'ya başvurarak Umur Bey'in üzerine bir Haçlı seferi düzenlenmesini istediler. Papa Hıristiyan güçlerini birleştirdi ve bir Haçlı donanması oluşturdu. İzmir'e hemen hareket eden bu donanma Umur Bey'i hazırlıksız yakaladı ve Haçlılar İzmir sahil şeridinde yerleştiler (1344). Umur Bey önceleri yardım almaya çalıştı ama başarılı olamadı. Sonra Haçlıları İzmir'den çıkarmak amacıyla ordusunun başında saldırdı ve 39 yaşında öldü (1348).

Umur Bey Dönemi Aydınogulları Beyliği'nin her bakımdan en parlak dönemi olmuştur. Onun yerine geçen Hızır Bey, birleşik güçlerin isteklerine karşı koyamamış ve onlarla ağır şartlar içeren anlaşmalar yapmak zorunda kalmıştır (Telci 2010, 27). Bu anlaşma, tahta yeni çıkan bir bey için tam bir teslimiyet belgesi yani bir kapitülasyon belgesiydi. Çünkü Hıristiyanlık dünyasının amacı Aydınogulları'nı durdurmak değil özellikle ticaretin can damarı İzmir'de bir üs elde etmektir. Ayrıca Aydınogulları Beyliği'nden ticari, adli ve askeri tavizler koparmaktı.

Amaca ulaşılmış istenilen tavizler zayıf bir yönetici olan Hızır Bey'den kolayca koparılmıştı. Bu tavizler beyliğin denizlerdeki gücünü yok etmiş ve bağımsızlığını büyük ölçüde zedelemiştir. Hızır Bey imzaladığı anlaşmadan sonra Ayasuluğ'a çekilerek, her türlü siyasi ve askeri faaliyetlerden uzak sakin bir şekilde ömrünü tamamlamıştır.

Hızır Bey'den sonra beyliğin başına küçük kardeşi İsa Bey geçti (Telci 1999, 24; 2010, 28). İsa Bey Dönemi'nde de askeri bakımdan durgunluk devam etmiştir. İsa Bey, imar, sanat ve bilime önem veren, bazı araştırmacılara göre hem bilgin, hem de bilginleri koruyan bir sultan olarak tanıtılmıştır (Akin 1968, 62). İsa Bey Dönemi'nde başkent Ayasuluk çok önemli Anadolu Selçuklu (Beylikler) yapılarıyla süslenmiştir. İsabey Camii, İç Kale,

hamamlar, türbeler, Türk İslam sanatının önemli örnekleridir. Bunlara şimdi de 2009 yılında bulunan Kale Köşkü eklenmiştir.

Anadolu'da güçlenmeye başlayan Osmanlı Devleti ile dostluk kuranlardan birisi de İsa Bey'dir. Fakat bu dostluk Yıldırım Beyazid Dönemi'nde bozulmuştur. Yıldırım Beyazid önce Saruhanlı Beyliği'ne son vermiş ve Alaşehir'i almıştır. Sonra İsa Bey'in üzerine yürümüş ve Tire dışında Beyliğinin bütün topraklarını başkent Ayasuluk dâhil Osmanlı topraklarına katmıştır (1390). Affedilen İsa Bey, beyliğin merkezini Ayasuluk'tan Tire'ye taşımıştır.

1390 yılında Osmanlı topraklarına katılan Ayasuluk'ta Aydınoğulları Dönemi sona ermiştir (Külzer 2011, 37; Telci 2010, 29). Ankara Savaşı sonrası (1402) Timur tarafından Umur Bey'e verilen Ayasuluk için daha sonra Cüneyd Bey ile Umur Bey arasında uzun süreli bir mücadele yaşanmıştır (Akın 1968, 68-78). II. Murad Dönemi'ne kadar Cüneyd Bey'in elinde kalan Ayasuluk 1430 yıllarında kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Ayasuluk Kalesi'nin Türk Dönemi'nde geçirdiği en büyük tahribatlardan biri, Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra bölgeye gelen Timur tarafından yapılmıştır (Telci 2010, 39). Bizanslı tarihçi Dukas, Timur'un komutanlarıyla birlikte Ayasuluk'ta toplanmak istediğini ve Ayasuluk'u üs olarak kullandığını yazar. Aslında Ayasuluk Kalesi Timur'a direnen kalelerden biridir. Timur Ordusu Ayasuluk'a geldiği zaman kalede çok sayıda Osmanlı askerinin varlığı söylenir. Bu nedenle Timur Ordusu kaleyi kuşatmak zorunda kalmış ve sonra alabilmiştir.

Timur, Aydınoğulları topraklarını İsa Bey'in oğullarından Musa ve II. Umur'a vermiştir (Telci 2010, 30-31). Musa Bey bir yıl sonra ölünce Umur Bey tek başına Bey olmuş fakat bu kez Umur Bey'in karşısına İbrahim Bahadır Bey'in oğullarından mücadeleci bir ruha sahip Cüneyd Bey çıkmıştır. İzmir'i kendisine merkez edinen Cüneyd Bey, beyliğe tümüyle sahip olmak amacıyla Ayasuluk'ta bulunan II. Umur Bey'in üzerine yürümüştür. Cüneyd Bey'e karşı koyamayan Umur Bey, kaçarak Menteşeoğulları'ndan İlyas Bey'e sığınmıştır. Umur Bey İlyas Bey'den askeri destek sağlarken, Cüneyd Bey de Osmanlılardan para yardımı almıştır. Umur Bey Ayasuluğ'u geri almış ama kısa süre sonra Cüneyd Bey tarafından kuşatılmıştır. İki taraf birbirine üstünlük sağlayamamış, sonunda iki bey anlaşmak zorunda kalmışlardır. Cüneyd Bey anlaşma gereğince önce Umur Bey'in beyliğini tanımış ancak kısa süre sonra, beyliğin tümüne sahip olmuştur. Bu durum Osmanlı Padişahı II. Murat Döneminde Cüneyd Bey'in öldürülmesine kadar devam etmiştir (1440) (Telci 2010, 31-32).

Ayasuluk Kalesi'nin bölgesel anlamda önemli bir güvenlik noktası oluşturması dolayısıyla, sancağın birçok kazasında, kale neferlerine tımarlar tahsis edilmiştir. 1478 tarihli

mufassal defterde Merd-i Kal'a Ayasuluğ 65 kişi olarak tespit edilmiştir. Yavuz Sultan Selim Dönemi ve 1575 yılında kalede 60 neferin varlığı bilinir. 1582 tarihli icmal defterde ise kalenin neferleri 45'e düşmüş 1671 yılında kenti ziyaret eden Evliya Çelebi, kale neferlerinin sayısını 40 olarak vermektedir. C. Telci'ye göre 16. yüzyıl boyunca kalede ailesi ile beraber yaşayan neferlerin sayısının toplam 300-350 kişi civarında olması gerekir (Telci 2010, 38).

Ayasuluk Kalesi 15-17. yüzyıllar boyunca üç defa tamirat geçirmiştir (Telci 2010, 41). Bunlardan birincisi 1580 öncesinde, İkinci tamir 1618 - 1619 yıllarındadır ve 10.000 akçe sarf edilmiştir. Üçüncü tamir ise 1655 yılında gerçekleşmiştir. Evliya Çelebi'nin övdüğü kale bu tamirlerden sonra görülen kaledir.

Sonuç olarak bir dönemin beylik başkenti 1430-1700 yılları arasında Osmanlı Devleti toprakları içinde bölgenin ikinci sıradaki liman kentlerinden biri haline gelen Ayasuluk daha sonra ıssızlaşmış, Kuşadası ve İzmir'in gelişmesi ile köy haline gelmiştir. 1860 yılından sonra inşa edilen Aydın-İzmir demiryolu ve aynı yıllarda başlanan Artemis Tapınağı ve Efes kazıları kentin tekrar canlanmasını sağlamıştır. Cumhuriyet öncesinde "Selçuk" adını alan ilçe, V. Efes olarak yaşamını sürdürmektedir.

1671'de Ayasuluğu ziyaret eden Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesi'ndeki Selçuk (Ayasuluk) Kalesi ile ilgili bölüm:

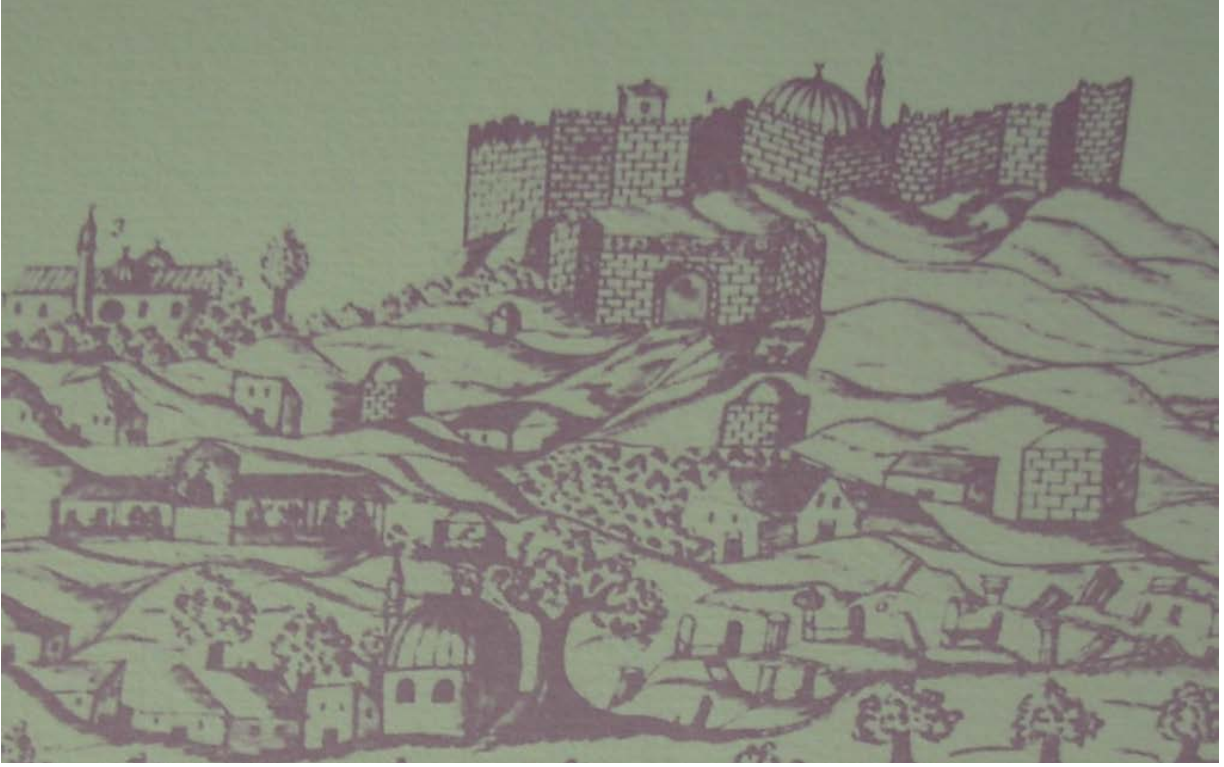
Cemşid'in Tahtı, Eski Ayasuluk Kalesi

Cemşid zamanında yapılp bu şehri taht edinmişti. Sonra Cemşid'in neslinden Rum kralı Aya Suyla elinden Aydın Bey Oğlu Sultan İsa fethetti. Sonra Yıldırım zamanında Timurtaş Paşa tarafından fethedildi.

Komutanı, kale muhafızı, 40 adet kale neferi vardır.

*Kalesi büyük bir ovada sivri mavi kaya üzerindedir. Etrafı üç yüz adımdır. Hendeği yoktur. Kırk sağlam kulesi, güneye bakan iki demir kapısı, kale içinde 20 ev, bir mescit vardır. **Sokakları kaya kaldırımıdır.** Bu kalanın Kible tarafında bir kat daha kale vardır. Ancak burası harapdır*

(Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 73).

Resim 2: İngiliz Gezgin John Covel’ın 1670 yılında yaptığı Ayasuluk gravürü.

3. AYASULUK İÇ KALE 2009 YILI ÖNCESİ KAZI-ONARIM ÇALIŞMALARI

Kaledeki ilk kazı ve onarım çalışmaları 1963 yılında Efes Müzesi Müdürlüğü tarafından yapılmış ve özellikle doğu ve güney sur duvarları onarılmıştır. 1990 yılından başlayan ikinci dönem müze çalışmaları Kale içinde 2002 yılına kadar devam etmiş ve bu dönemde Eski Efes’e ilişkin kazılar, doğu sarnıçları ve doğu konutları kazılmıştır.

Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı kazı ve onarım çalışmaları 2007 yılında yeni bir kurumsal kimlik kazanarak Bakanlar Kurulu Kararlı Üniversite kazıları kapsamına alınmıştır. Kazı ve onarımlar, Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Bölümü’nden bir bilim ekibi tarafından Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜBİTAK, Pamukkale Üniversitesi ve Selçuk Belediyesi’nin katkılarıyla yapılmaktadır.

Kazılarda 2007-2008 yıllarında caminin güneyindeki yamaçta yer alan konutların (15 odadan oluşan 3 konut) yer aldığı bir ada tümüyle ortaya çıkarılmıştır. Genel olarak taş duvarlı ve iki katlı olan evlerin zemin ve bodrum katları kalabilmiştir. Bunlar dış kalenin işgal dönemlerinde halkın ve genel olarak kalede görevli askerlerin konutlarıdır. 2008 yılında İç Kale’nin en yüksek bölümündeki Kale Hamamı’nın ve taş döşemeli yolun kazıları yapılmıştır.

4. 2009-2011 YILLARI İÇ KALE KAZI VE ONARIM ÇALIŞMALARI TAKVİMİ VE ÇALIŞANLARI

2009 Yılı: İzmir İli, Selçuk İlçesi'ndeki Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı 2009 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 21.05.2009 tarihli, 96838 sayılı kazı ve sondaj ruhsatnamesi ve izniyle yapılmıştır. Kazı ve acil onarım çalışmaları, 16 Haziran–18 Eylül 2009 tarihleri arasında, toplam 3 ay devam etmiştir. Kazılar Kültür Turizm Bakanlığı, DÖSİMM tarafından İzmir Valiliği, İl Özel İdaresi'ne 2009 yılında gönderilen 105.000 TL ile yapılmıştır.

Selçuk Belediyesi 2009 yılında acil onarım ve restorasyon hazırlık çalışmalarına 14 usta-işçi ve restorasyon malzemesi desteğinde (Toplam 100.000 TL) bulunmuştur.

2008 yılında hazırlanan ve 2009 yılı Şubat ayından TÜBİTAK tarafından kabul edilen “Ayasuluk (Selçuk) İç Kale Kazı ve Restorasyon Projesi” çalışmalarımıza 2009 sezonundan itibaren önemli bir katkı sağlamıştır. Üç yıllık toplam 360.000 TL'lik TÜBİTAK projesi kazımıza önce altyapı desteği (Bilgisayar, Total Station, Fotoğraf makinesi ve Nivo gibi) belgeleme malzemeleri ve sonra restorasyon projesi yapımı desteği sağlayacaktır.

Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. Mustafa Büyükkolancı başkanlığındaki 2009 yılı kazı ekibinde Sanat Tarihiçi Yrd. Doç. Dr. Saim Cirtil ve Selda Cirtil, Mimar Yrd. Doç. Dr. Osman Tural, Yük. Mimar-restoratör Mehmet S. Erol, Mimar Burhan Becer, Harita Mühendisi Kamran Çıtak ile Yönetici Arkeologlar Bahadır Duman, Erim Konakçı, Özlem Aytek ve Sedat Akyol ve arkeologlar Eylem Yalçınkaya, Arzu Gültekin, Özlem Bağkan ve Mustafa M. Erdem ile restoratörler Hulusi Kaya ve Uluç Erten katılmıştır. Çalışmalarda 12 öğrenci 20 işçi görev almıştır.

2009 yılında kazı çalışmaları Ayasuluk İç Kalesi'nde yoğunlaşmıştır. Kale Köşkü, Köşkün yakın çevresi, Kale Hamamı çevresi 17 S-T-U plan kareleri ve özellikle Batı Sur duvarlarının kazısı tamamlanarak restorasyon ve koruma projesi yapılabilecek hale gelmiştir. Acil Onarım çalışmaları da yine İç Kale'de Kale Köşkü Güney girişi, Güney ve kuzey duvarları ile eskiden kazılmış ve yapılarda özellikle korumaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir.

2010 Yılı: Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve onarım çalışmaları 2010 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 09.06.2010 tarih, 122196 sayılı kazı ve sondaj ruhsatnamesi ve izniyle yapılmıştır. Kazı çalışmaları,

07.07.2010-14.10.2010 tarihleri arasında toplam 4 ay, restorasyon çalışmaları ise 20 Temmuz-15 Aralık 2010 arasında 5 ay devam etmiştir.

2008 yılında hazırlanan ve 2009 yılı Şubat ayında TÜBİTAK tarafından kabul edilen “Selçuk-Ayasuluk Kalesi Kazı ve Restorasyon Projesi” çalışmalarımıza önemli katkılar sağlamıştır. Üç yıllık toplam 360.000 TL’lik TÜBİTAK projesi kazımıza önce altyapı desteği sonra İç Kale Batı Sur duvarlarının röleve, restitüsyon, restorasyon projesinin yapımını ve malzeme analiz raporları alınmasını (Toplam 50.000 TL) sağlamıştır. Ayrıca burs verdiğimiz ekibin kazı, onarım ve Autocad çizimleri konularında etkin olarak yetişmesi sağlanmıştır. Bu konuda TÜBİTAK ve SOBAG yetkililerine teşekkürlerimizi sunarız.

Kazılar, Kültür Turizm Bakanlığı, DÖSİMM tarafından İzmir Valiliği, İl Özel İdaresi’ne 2009 ve 2010 yıllarında gönderilen 123.000 TL ile yapılmıştır. Selçuk Belediyesi geçen yıllarda olduğu gibi 2010 yılında da restorasyon çalışmalarına 5 Ay süreyle 20 usta-işçi ve restorasyon malzemesi şeklinde aynı destekte (Toplam 400.000 TL) bulunmuştur.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Büyükkolancı başkanlığındaki kazı ekibine, Arkeolog Yrd. Doç. Dr. A. Oğuz ALP, Sanat Tarihçi Yrd. Doç. Dr. Saim Cirtil ve Selda Cirtil, Mimar Yrd. Doç. Dr. Osman Tural, Yük. Mimar-restoratör Mehmet S. Erol ve Cihat KÖSEOĞLU fotoğraf uzmanı olarak; Dr. Bahadır DUMAN, Erim KONAKÇI, Özlem AYTEK yönetici arkeolog olarak katılmıştır. Ayrıca ekibe Dr. Gökben AYHAN, Pınar SARIHAN, Sertan ATASOY, İzzet ÖNAL, Semih BELİK, Adil EVREN arkeolog ve sanat tarihçisi olarak; Hulusi KAYA restoratör olarak katılmıştır. Kazılarda 12 öğrenci ve restorasyon çalışmalarında ise 20 usta-işçi çalışmıştır.

2010 yılında kazı çalışmaları İç Kale’de geçen yıl yarım kalan Kale Köşkü çevresindeki alanın kazısı tamamlanmıştır. Bu alanda Kale Köşkü’nün doğusundaki odalar, Kale Camii çevresi, yol ve Batı Sarnıç I kazılmıştır.

Restorasyon çalışmaları özellikle elimizde projesi ve Koruma Kurulu izni olan Ayasuluk İç Kale Batı Sur Duvarlarının güney yarısında yoğunlaşmıştır. Çalışmalar 20 Temmuz’da başlayıp 15 Aralık tarihleri arasında toplam 5 ay sürmüştür.

İzmir II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun iznine uygun olarak BK1-BK3 arasında toplam 50 m lik kısımda restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiş ve bu bölümdeki iki kule ve bunların arasındaki beden duvarlarında dendane seviyesine ulaşan onarımlar yapılmıştır.

2011 Yılı: Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı 2011 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 13.06.2011 tarih, 124776 sayılı kazı ve sondaj ruhsatnamesi ve izniyle yapılmıştır. Kazı çalışmaları, 13.06.2011 - 09.09.2011 tarihleri arasında toplam 3 ay, restorasyon çalışmaları ise 2 Ağustos – 30 Kasım tarihleri arasında toplam 4 ay devam etmiştir.

Kazılar sonrasında bakanlık temsilcisinin 09.09.2011 tarihinde ayrılması ile onarım çalışmalarına Genel Müdürlüğümüzün 09.09.2011 tarih ve 4928 sayılı izinleri ile 12.09.2011 tarihinden itibaren Efes Müzesi Müdürlüğü denetimindeki ekip tarafından devam edilmiştir.

Kazılar, Kültür Turizm Bakanlığı, DÖSİMM tarafından İzmir Valiliği, İl Özel İdaresi'ne 2011 yılında gönderilen 80.000 TL ile yapılmıştır. Selçuk Belediyesi geçen yıllarda olduğu gibi 2011 yılında da restorasyon çalışmalarına 4 Ay süreyle 3 usta, 4 işçi ve restorasyon malzemesi şeklinde aynı destekte (Toplam 200.000 TL civarında) bulunmuştur.

2009 yılı Şubat ayında TÜBİTAK tarafından kabul edilen ve 2011 yılında son bulan “Selçuk-Ayasuluk Kalesi Kazı ve Restorasyon Projesi” çalışmalarımıza önemli katkılar sağlamıştır. Üç yıllık toplam 360.000 TL'lik TÜBİTAK projesi kazımıza önce altyapı desteği (bilgisayar, total station, fotoğraf makinesi ve nivo gibi) ve 50.000 TL'lik restorasyon projesi için destek sağlamıştır.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Büyükkolancı başkanlığındaki kazı ekibine, Yrd. Doç. Dr. Gülgün Yılmaz, Yrd. Doç. Dr. Saim Cirtil ve Öğr. Gör. Selda Cirtil Ekip üyesi ve Sanat Tarihçisi, Yrd. Doç. Dr. Osman Tatal Mimar, Mehmet S. Erol, Restoratör-Mimar, Araş. Gör. Dr. Fuat YILMAZ çizimci-arkeolog, Araş. Gör. Polat ULUSOY yönetici arkeolog, Öğr. Gör. Özlem AYTEK arkeolog, Yrd. Doç. Dr. Gökben AYHAN sanat tarihçisi ve İç Kale Batı Sarnıç 1 ve 2'nin kazı yöneticisi olarak katılmıştır. Ayrıca ekipte Pınar SARIHAN ve Sertan ATASOY arkeolog ve sanat tarihçisi olarak; Hulusi KAYA restoratör olarak katılmıştır. Çalışmalara 14 arkeoloji öğrencisi ve ortalama 20 işçi ve restorasyon çalışmalarında 15 usta-işçi çalışmıştır.

Restorasyon çalışmaları özellikle elimizde projesi ve Koruma Kurulu izni olan Ayasuluk İç Kale Batı Sur Duvarlarının orta ve kuzey bölümde yoğunlaşmıştır.

İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.05.2010 tarihli ve 5762 sayılı kararı doğrultusunda 2011 yılında Ayasuluk İç Kale Batı Sur Duvarlarının İkinci Etap Restorasyon çalışmaları 02.08.2011 tarihinde başlamıştır. Önce alan temizliği ve iskele

kurma çalışmaları yapılmış, 15.08.2011 tarihinden itibaren Batı Kule 3 ile Batı kule 4 arasındaki beden duvarında restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Selçuk Belediye Başkanlığı'nın önemli katkılarıyla gerçekleşen İç Kale Batı Sur duvarı Restorasyon alışmaları 30.11.2011 tarihinde genel temizlik yapılarak sona ermiştir.

Onarım çalışmalarından önce mevcut duvarların detaylı temizliği yapılmıştır. Duvarlar ile kullanılacak nitelikli ve moloz taşlar tazyikli suyla yıkanarak temizlenmiştir. Moloz taş ve tuğla ile örülen duvarlarda hidrolik kireç, normal kireç, kum, mıcır ve mermer tozundan oluşan harç kullanılmıştır. Mevcut olan duvar ile yeni duvar örgüsünün ayırt edilebilmesi için araya kırık kiremit parçaları dizilmiştir. Son olarak da duvar yüzeyinde derzleme çalışması ve temizlik yapılmıştır.

Resim 3: 1860 yıllarında Ayasuluk İ Kalesi Güney Duvarı ve Kuleleri.

5. AYASULUK (SELÇUK) İÇ KALE KAZILARI (2009-2011)

5.1. Kale Köşkü Kazısı (2009)

Kale Hamamı'nın güneyinde yer alan Kale Köşkü'ndeki kazılar 2009 yılında başlamıştır. Tümüyle 2009 yılı kazı sezonunda ortaya çıkarılan ve daha önce hiçbir şekilde bilinmeyen bu yapı ile Ayasuluk İç Kalesi Beylikler Dönemi'ne ait çok önemli bir yapı kazanmıştır. Kazılar sonunda köşkün içine ve yakın çevresine yapı 1670 yıllarında yanıp yıkıldıktan sonra inşa edilen iki kullanım evresine ait odalar tespit edilmiştir.

Ana yapı olarak tanımladığımız Kale Köşkü, 11.50 x 12.34 m. iç ölçülerinde kareye yakın bir plana sahiptir. Kuzey duvarı yaklaşık 4.00 m sağlam kalabilmiş olan ana yapının evrelerinde genel planda ciddi bir değişiklik görülmez. Yapının iç unsurlarının değişmesi, kapı boşluklarının doldurulması gibi birden çok değişimin olduğu belirlenmiştir. Tarafımızca yapılan evre dağılımı; saptanan lokal yenileme unsurlarına göre değil yapının genel kullanımına göre oluşturulmuştur.

5.1.1. I. Evre

5.1.1.1. I. Evre- Yapı Katı A

I. Evre ilk yapı katı iki ana bölümden oluşur, batıda, dörtgen planlı mekân içi bölümlendirmelerinin olduğu temel kullanım alanı; doğuda ise kuzey ve güney odalar olarak ikiye ayrılmıştır. Batıdaki ana mekânı, doğu-batı doğrultusunda taş döşemeli bir giriş holünün bölüdüğü ve bu girişin hemen güneyinde, içinde ocak bulunan, tuğla döşemeli bir oda açığa çıkarılmıştır. Bunun karşısında ana yapının kuzeydoğu köşesinde ana yapı duvarına eklenen 1.50 x 1.50 m boyutlarında olasılıkla ambar-depo olarak kullanılan bir bölüm vardır.

I. Evre – Yapı Katı A, Güney ve Kuzeydoğu Odaları

Odalar (iki oda), Kale Köşkü olarak tanımlanan büyük boyutlu salonun içine oldukça geç bir dönemde 18. Yüzyıl' da inşa edilmiş ve kullanılmışlardır.

I. Evre A yapı katına ait odanın genel ölçüleri 2.80 x 3.40 m.dir. Odanın kuzey ve batı duvarları ana yapıya (köşke) ait güney ve doğu duvarları hariç taş ve tuğlalarla harçsız olarak örülmüştür. Odanın 80.20 kotundaki tabanı tuğla döşemelidir. Batı duvarında 60 x 80 cm ölçülerinde dikdörtgen bir ocak tabanı bulunmuştur. Kuzey duvarının doğu ucunda 1.00 m. genişlikte kapı açıklığı vardır.

Odanın giriş kapısının kuzeyinde 80.44 kotunda 2.10 x 1.35 m. ölçülerinde farklı boyutlardaki taş ve mermerler döşenmiş bir hol açığa çıkarılmıştır.

I. Evre A yapı katına ait kuzeydoğu köşe odası ile güneydoğu köşe odası arasında 2.10 x 1.35 m. ölçülerinde, farklı boyutlarda taş ve mermer döşemeli bir hol açığa çıkarılmıştır. Bu alanın I. Evre A yapı katına ait taban olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ana mekânın kireç harçlı olan duvarlarının bu evrede toprak harçlı duvarlarla yükselttilerek kullanıldığı tespit edilmiştir ve ana mekânın batı duvarında bulunan 0.92 m.lik kapı boşluğunun da bu evrede kapatıldığı tespit edilmiştir.

Resim 4: Kale Köşkü'nün kazı öncesi durumu (güneyden).

Resim 5: Kale Köşkü'nün kazı öncesi durumu (doğudan).

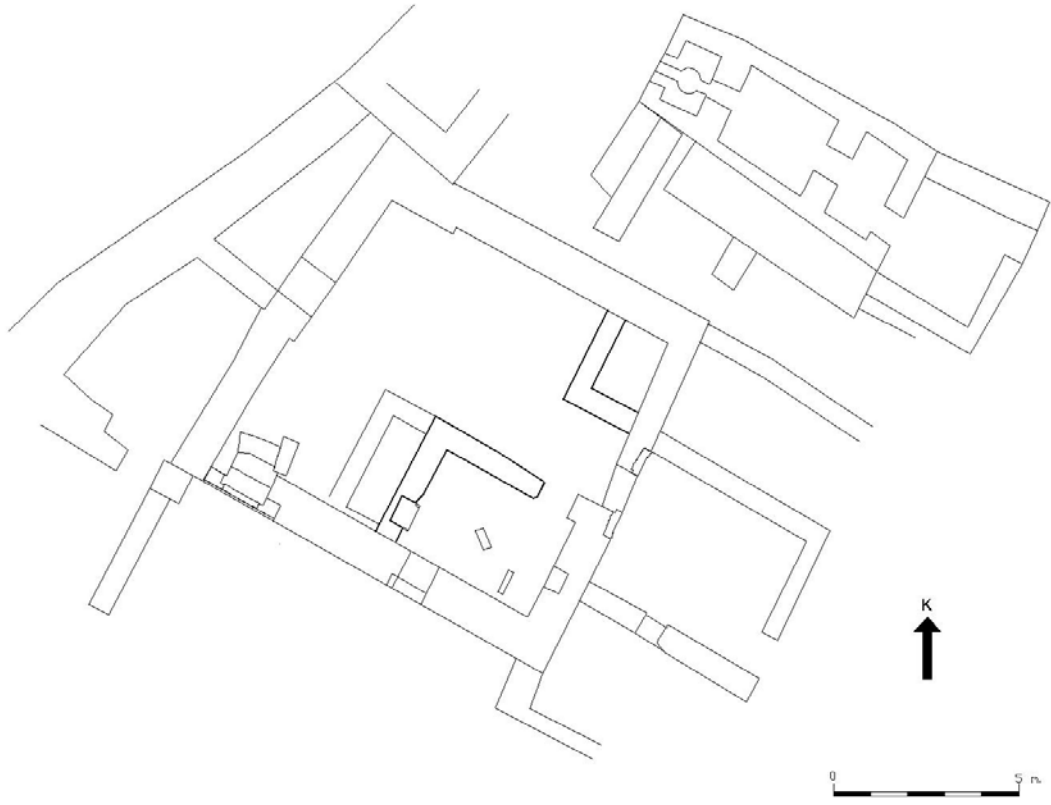
Resim 6: Kale Köşkü'nün kazı sırasında durumu (doğudan).

Resim 7: Kale Köşkü, I. Evre, Yapı Katı A güney oda.

Resim 8: Kale Köşkü, I. Evre, Yapı Katı A güney oda taban döşemesi ve ocak.

Plan 1: Kale Köşkü, I. Evre A planı.

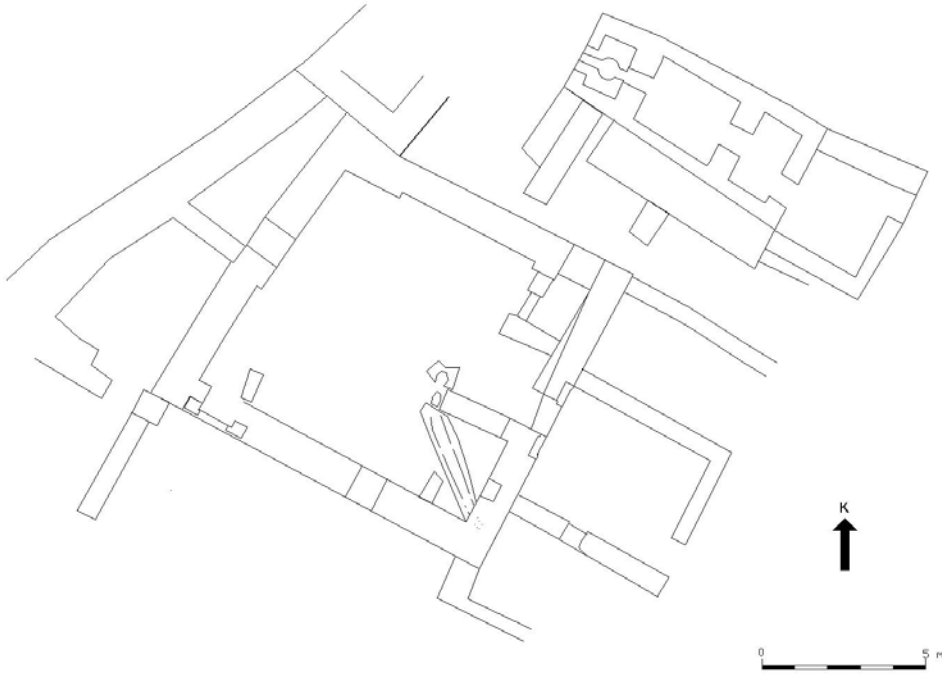

Resim 9: Kale Köşkü, I. Evre A genel görünüm.

5.1.1.2. I. Evre-Yapı Katı B

Bu yapı katında; I. Evre A yapı katına ait güneydoğu ocaklı odanın altından 0.80 x 4.20 m. ölçülerinde bir su kanalı açığa çıkarılmıştır. Kanal, ana yapının merkezinden başlayıp GD köşeden dışarı çıkmaktadır. Su kanalının I. Evre güneydoğu mekânından önce kullanıldığı düşünülmektedir. Olasılıkla su kanalı ana mekânın kuzeybatı köşesinden başlayarak hamamdan gelen atık suyun tahliyesi için kullanılmış olabilir veya I. Evre A yapı katına ait duvarları sağlam kalabilen ana salon içinde yer alan güney mekâna su basmaması için alttan bu kanal yapılarak su dışarı tahliye edilmiş olmalıdır.

Kale Köşkü ana mekânının doğu duvarında yer alan ana kapı boşluğu bu evrede doldurularak kapatılmıştır.

Plan 2: Kale Köşkü, I. Evre, B Yapı Katı planı.

Resim 10: I. Evre, B Yapı Katı, Su Kanalı.

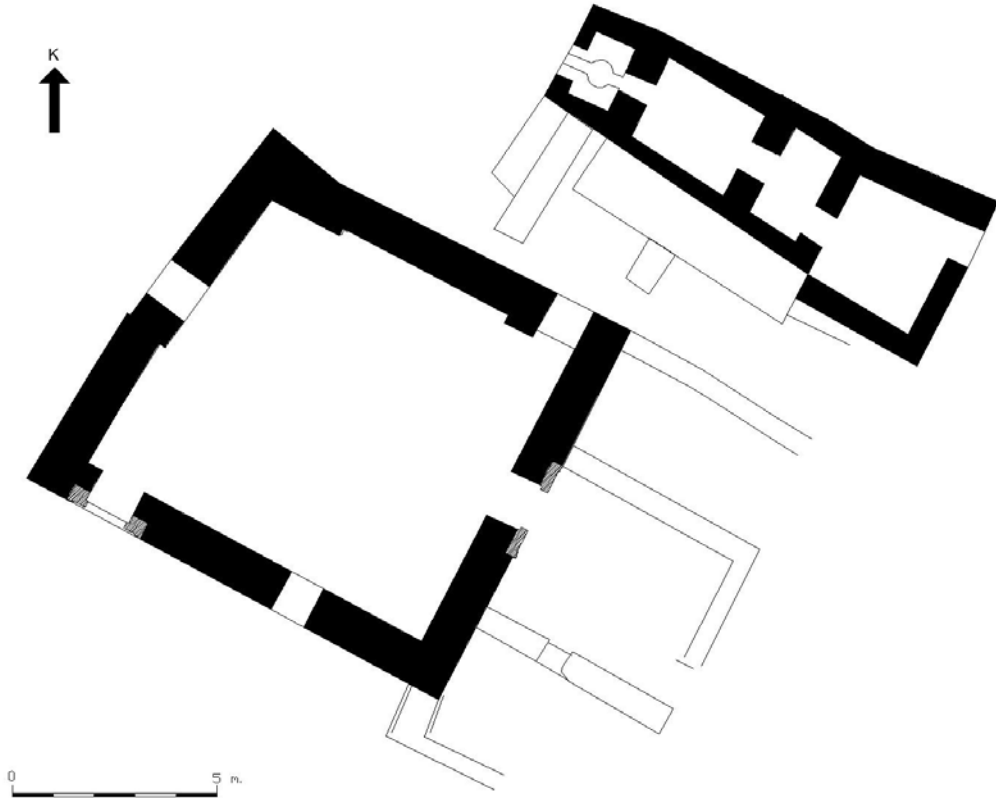
Resim 11: I. Evre, B Yapı Katı, Kuzeydoğu depo.

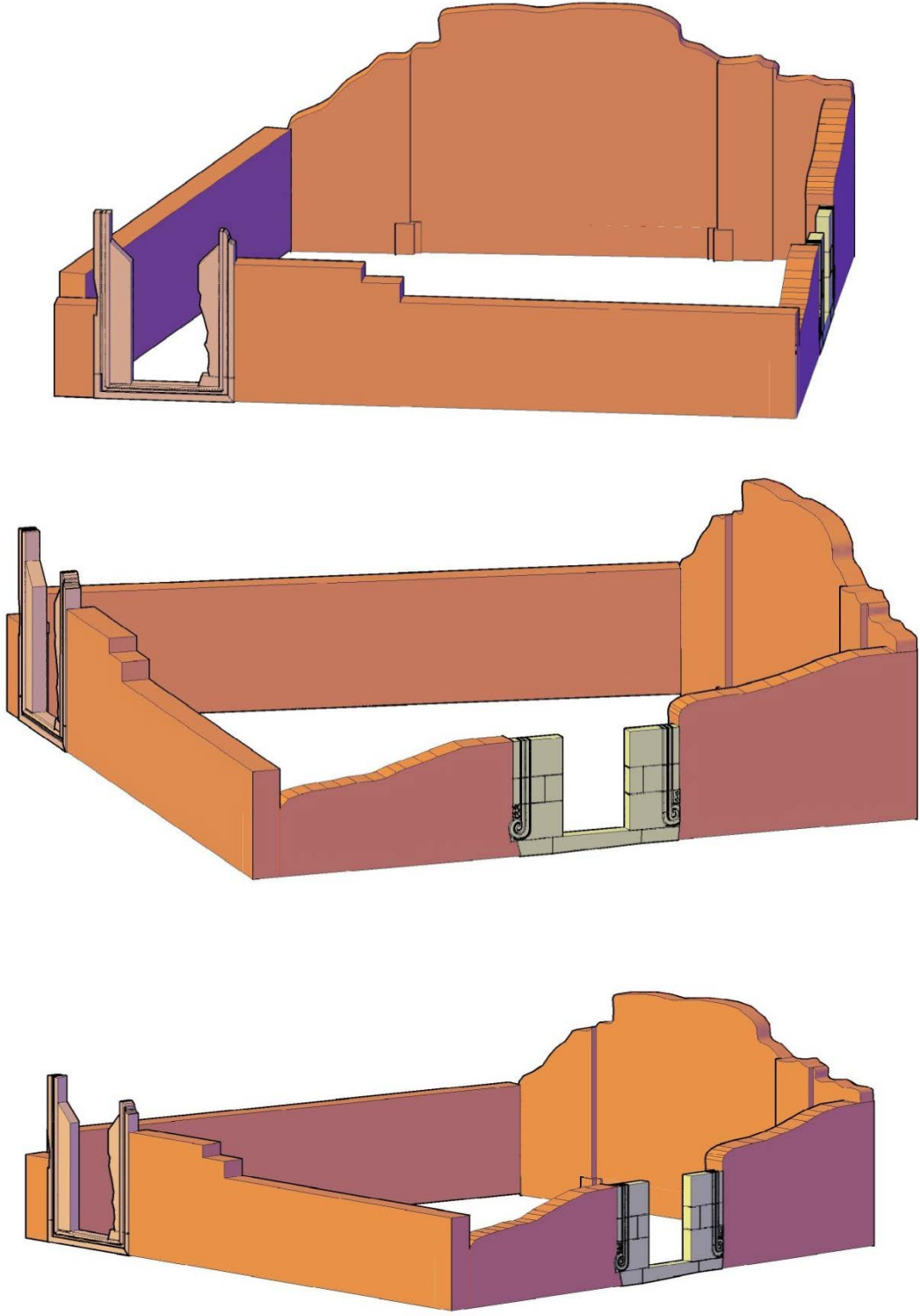
Resim 12: I. Evre B Yapı Katı su kanalı ve çevresi genel görünüm.

5.1.2. II. Evre (Kale Köşkü)

II. evre **Ana Yapı** veya **Kale Köşkü** evresidir. Aydınoğlu İsa Bey tarafından Ulu Cami ile birlikte yaptırılan Kale Köşkü'nün genel ölçüleri 12.34 x 11.50 m' dir. Duvar kalınlığı 1.05-1.10 m. olan yapı tek büyük salondan ibarettir (İç ölçüleri 9.80X850 m). Büyük olasılıkla iki katlı olan yapının alt katı ortaya çıkarılmış durumdadır. Ana yapı (Köşk) II. Evrede (ilk yapıldığı zaman) iki ana kapıya sahipti. Bunların ikisi de kazılarda eşik ve söveleriyle birlikte bulunmuştur.

Plan 3: Kale Köşkü ve Hamamı'nın genel planı.

Resim 13: Kale Köşkü'nün 3 boyutlu çizimleri.

Kapılardan güneybatı köşede yer alanın eşiği in-situ, söveleri ise öne düşmüş durumda bulunmuş ve kazı sonrası ayağa kaldırılmışlardır. Bu kapı, I. ve II. evrelerde de iç kısmına merdivenler yapılarak kullanılmıştır. Bu kapının söveleri üzerinde olması gereken lento ve yazıtlı bölümleri maalesef bulunamamıştır.

Resim 14: Kale Köşkü Güney Kapısı onarım sonrası.

Köşkün Doğu Kapısı'nın eşiği ve mermer sövelerinin alt üç sırası sağlam olarak kalabilmiştir. Kapı I. Evre'de taş duvarla kapatılmıştır. Bu kapının sövelerindeki kalın silmeler güney kapısı silmeleri ve İsa Bey Camii'nde bazı bloklardaki silmelerle yakın benzerlik gösterir Doğu kapısının söve silmesinin alt kısmındaki düğüm motifi oldukça ilginçtir. Bu motifin aynısı İsa Bey Camii Doğu Kapısında (1375) ve benzeri Milas Firuz Bey Camii (1394) taç kapısında bulunmaktadır (Büyükkolancı 2009, 147-149).

Düğüm motiflerinin üst kısmı işlenmeye başlanmış ancak üç tanesi bitirilmiş yaprak motifli bu bloklar, Aydınogulları Beyliği Dönemi'ni işaret eder. Kapıdaki İslami motifler bu yapının ilk olarak Aydınogulları Dönemi'nde İsa Bey tarafından Ulu Caminin mimar ve ustalarına "Bey Köşkü" olarak inşa ettirildiğini gösterir.

Resim 15: Kale Köşkü Doğu Kapısı.

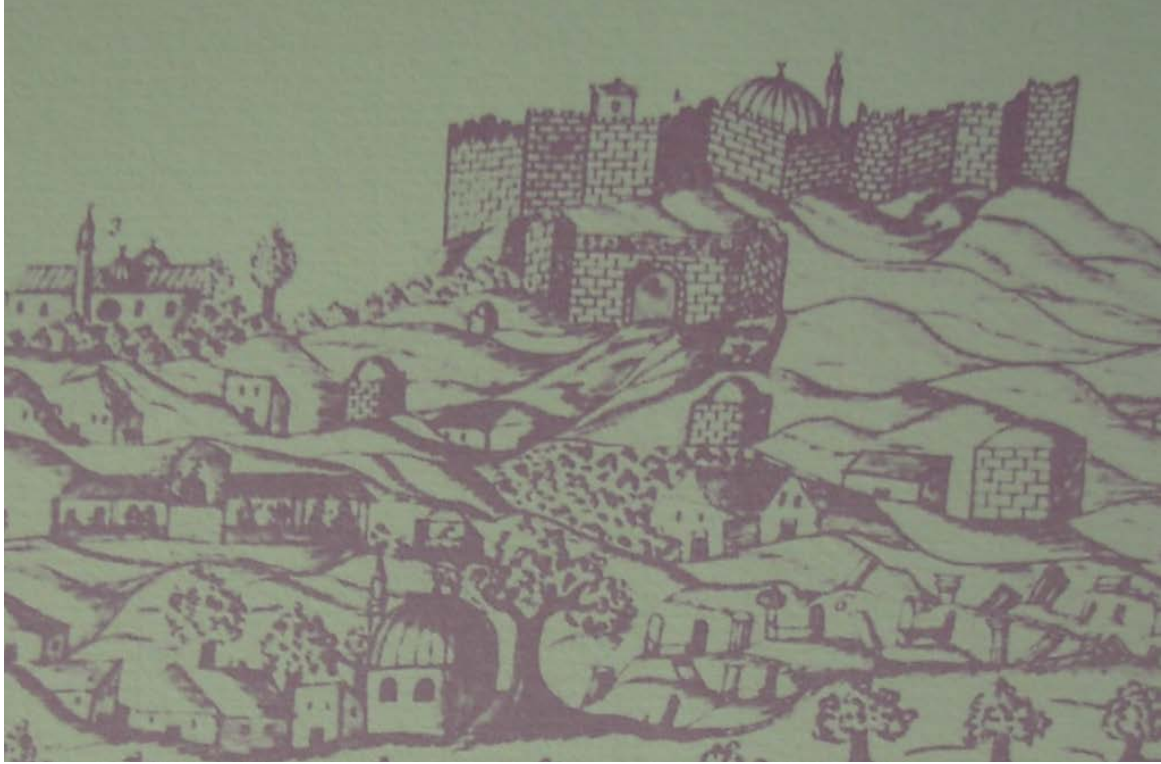
Resim 16: Kale Köşkü Doğu Kapı sövelerindeki düğüm motifi detayları.

I. Evre B yapı katına ait kanalın altında yer alan ve ana mekânın tamamını kaplayan küllü tabaka II. Evre'nin kalıntıları olarak tanımlanabilir. Yaklaşık olarak 0.40 m. kalınlıktaki bu yangın tabakası Bey Köşkü'nün ikinci katı sayılan ve köşk olarak da tanımlanan ahşap

bölümün yangın geçirdikten sonra kalıntısı olmalıdır. Bu evreye ait küllü yanık toprak tümüyle elenmiş, içinden çok sayıda Beylikler (Aydınogulları) ve Osmanlı dönemlerine ait sikkeler, iki adet Avrupa parası, üzerinde Arapça “Allah” yazılı kolye ucu, çok sayıda bıçak ucu bulunmuştur. Ayrıca aynı dönemlere ait günlük kullanım pişmiş toprak kap parçaları da bulunmuştur. Bu seramik parçalarının bir kısmı da yangın geçirmiştir.

Kale Köşkü'nün tabanında, ortada doğu kapısının önünden başlayarak doğu-batı yönlü, kireç harcı ile yapılmış, 2.60 x 7.42 m. ölçülerinde fazla yüksek olmayan bir set açığa çıkarılmıştır. Bu set ile yapı ikiye bölünmüş durumdadır. Setin merkez kısmındaki iki büyük mermer parçası in-situ durumdadır. Bunlar ahşap direklerin kaidesi olarak kullanılmış olmalı ve ahşap direkler de büyük olasılıkla 4.00 m. üstteki ahşap köşk tabanını taşımaktadır.

Sonuç olarak: Ayasuluk İç Kalesi 2009 yılında daha önce bilinmeyen önemli bir yapıya kavuşmuştur. Konum olarak yapı için kente hâkim kuzey rüzgârlarına kapalı özel bir yer seçilmiştir. İki katlı olması gereken yapı, büyük olasılıkla Aydınogulları Dönemi'nde İsa bey tarafından Bey Köşkü olarak inşa ettirilmiş olmalıdır. Daha sonra Osmanlı Dönemi'nde Komutan veya Dizdar Köşkü olarak en azından 1670 yılına kadar kullanıldığı İngiliz gezgin John Covel'in Ayasuluk gravüründe yer almasından anlaşılır.

Resim 17: 1670 yılı John Covel'un Ayasuluk kenti gravürü ve Kale'deki Cami ile Köşk

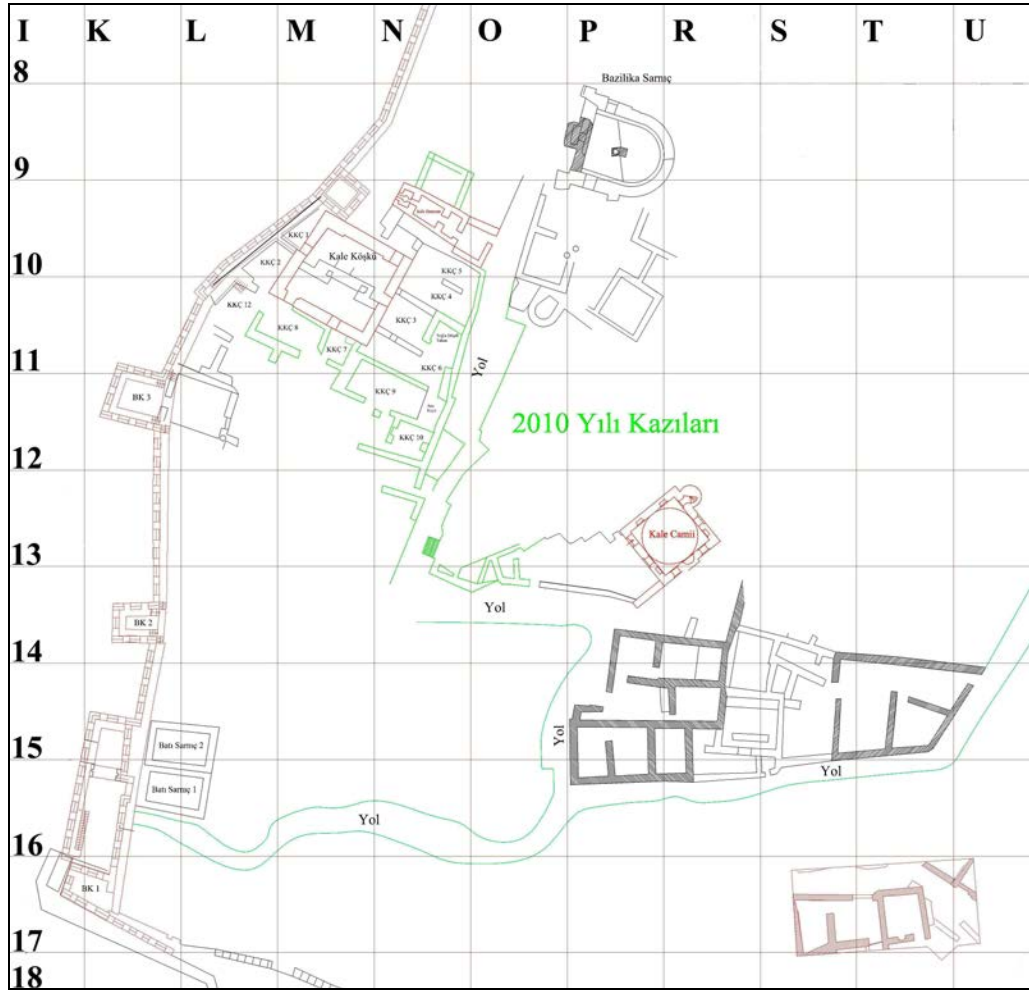

Resim 18: Kale Köşkü'nün kazı sonrası genel görünümü (güneydoğudan).

Resim 19: Kale Köşkü iç kısmının genel görünümü (kuzeyden).

5.2. Kale Köşkü Çevresindeki (KKÇ 1-12) Odalar (2009-2010)

Plan 4: Kale Köşkü Çevresinin 2010 yılı kazılarında sonraki planı.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 1

Kale Köşkü'nün batı duvarı ile batı sur duvarları arasında kuzeyde yer alan odanın batısını 5.10 m. uzunluktaki sur duvarı sınırlar. Odanın güney duvarı 2.30 m. uzunluğunda ve 0.65 m. genişliğindedir. Mekânın kuzey duvarından başlayarak güneye doğru devam eden kireç harçlı sıvanın bir kısmı korunabilmiştir. İç ölçüleri 1.90X5.00 m olan üçgen planlı oda büyük olasılıkla depo olarak kullanılmıştır.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 2

Kale Köşkü ile sur duvarı arasında ki yarı üçgen planlı odanın iç ölçüleri 3.70X4.60 m.dir. Odaya güneydeki 1.20 m.lik kapı açıklığından girilir. 4.67 m uzunluktaki doğu duvarı aynı zamanda Kale Köşkü batı duvarıdır. Bu odanın batı yarısındaki tuğla döşeme Bizans Dönemi sur duvarı üzerine yapılmıştır. Bu durumda bu iki odanın tabanındaki Bizans

Dönemi'ne ait olduğu düşünölen sur duvarının izleri, Aydınoğulları Dönemi'nde yeni sur duvarının üstte daha ince inşa edildiğini gösterir.

Resim 20: Batıdaki KKÇ 1 ve 2 no.lu odalar, kazı sırasında.

Resim 21: Batıdaki KKÇ 1 ve 2 no.lu odalar, kazı sonrasında.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 3

Kale Köşkü'nün tam doğusunda, 11-12 M-N plan karesinde yer alan odanın iç ölçüleri 4.70 x 3.80 m.dir. Girişi Güneydoğu köşede yer alan odanın batı duvarı aynı zamanda Kale Köşkü Doğu Kapısı'nın yer aldığı doğu duvarıdır. Portal şeklindeki kapı, I. Evre'de taş duvarla kapatılmıştır. Kapının eşiği ve iki yanda silmeli söve bloklarından üç sıra in-situ kalabilmiştir. Silmelerin alt kısmındaki düğüm motifleri I. Evrede bu odayı süslemekteydi. Güney duvarında küçük bir pencere açıklığı vardır.

Odanın KKÇ 6 numaralı oda ile giriş çıkışı sağlayan 1.15 m. genişliğinde bir kapı boşluğu vardır. Odanın taş ve tuğla malzeme kullanılarak yapılan duvarları çamur harçlıdır.

Resim 22: Kale Köşkü'nün doğusundaki I. Evre (KKÇ 3-4) odaları.

Resim 23: Kale Köşkü'nün doğusundaki I. Evre (KKÇ3-4) odaları.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 4 ve 5

KKÇ 4 ve 5 no.lu odalar; KKÇ 3'ün kuzeyinde, Kale Köşkü'nün de kuzeydoğusunda, 10-11 N plan karesinde yer almaktadır. Kazısı büyük ölçüde 2009 yılında yapılan odaların birlikte planlandığı ve inşa edildiği daha sonra bölündüğü anlaşılmaktadır. 4 no.lu odanın iç ölçüleri 7.90 x 2.70 m'dir.

İç ölçüleri 7.35 x 2.13 m. olan ve kuzeydeki hamama bitişik gibi duran KKÇ 5 numaralı odanın kuzeydoğu köşesinde üst kısmında bir kayma olduğu tespit edilmiştir. KD köşede bitmesi gereken Kale Köşkü doğu duvarının kuzeye doğru, KKÇ 5 numaralı odanın KB köşesine kadar devam ettiği tespit edilmiştir.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 6

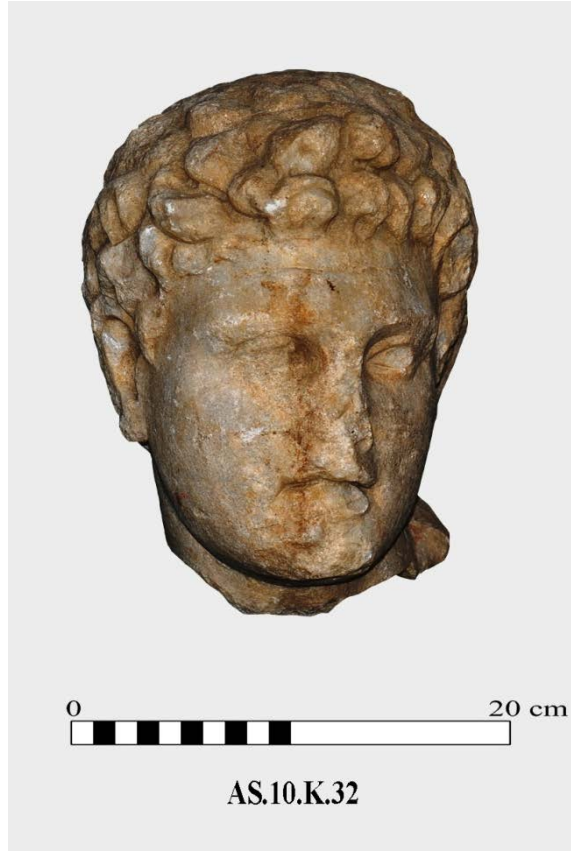
KKÇ 3 numaralı odanın doğusunda ve güneyinde, taş döşemeli yolun batısında, 11-12/M-N plan karelerinde yer almaktadır. "L" biçimindeki odanın doğu kısmı kuzey-güney yönlü uzanmaktadır. Burada KKÇ 3 numaralı odaya giriş çıkışı sağlayan 1.15 m. genişliğinde kapı boşluğu mevcuttur. Odanın kuzey-doğu kısmında 2.50 x 2.70 m.lik bir alanda tuğla taban döşemesi vardır. Güneyde 8.50 x 2.50 m. ölçülerindeki uzun ve büyük oda doğu-batı yönünde uzanmakta ve batıda Kale Köşkü Güney-doğu köşesine dayanmaktadır.

Resim 24: Kale Köşkü ve doğusunda 2010 yılında kazılan KKÇ 6 ve 3 no.lu odalar.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 7

KKÇ 8 numaralı odanın doğusunda, KKÇ 6 ve 9 numaralı odalarında batısında, 11 M plan karesinde yer almaktadır. Odanın güneybatı köşesinde 0.90 m. genişliğinde bir kapı boşluğu bırakılmıştır. Kuzey duvarı, Kale Köşkü'nün güney duvarıdır. Kuzey, güney ve batı duvarının kalınlığı ortalama 0.55 m. dir. Doğu duvarı kalınlığı ise KKÇ 9 duvarı ile birleştiği için 1.35 m.dir. Bu duvarın üzerinde 0.20 m. genişliğinde Kale Köşkü GB köşeden başlayan bir su kanalı tespit edilmiştir. Kanalin kenarında yüksek kabartma erkek (tanrı ya da kahraman) heykel başı (AS 10/K.32) ikinci kullanım yapı taşı olarak bulunmuştur. Bunun Efes Antik Kentindeki Part Anıtı'ndan olabileceği düşünülmektedir. Odanın içinde ayrıca Osmanlı Dönemi'ne ait buluntular ele geçmiştir.

Resim 25: AS.10/K.32 Erkek (Tanrı veya Kahraman) heykel başı.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 8

Kazısına 2009 yılında başlanan 11 L-M plan karesindeki odanın kazılarına 2010 yılında da devam edilmiştir. Kale Köşkü Güney Kapısı önündeki bu odanın iç ölçüleri 4.00 x 6.50 m. dir. Odanın kuzey duvarı Kale Köşkü'nün güney duvarı gibi görünse de bu duvarın önünde 3.80 m. uzunluğunda ve 0.45 m. genişliğinde çamur harçlı başka bir duvar yer

almaktadır. Duvarları da çamur harçlı olup taş ve tuğla kullanılarak yapılmıştır. Odanın batı duvarında 1.40 m. genişliğinde, KKÇ 12 numaralı odaya açılan bir kapı boşluğu mevcuttur. Burada 1.40 x 0.43 m. ölçülerinde eşik niteliğinde, üzeri aşınmış bir mermer blok yer almaktadır. Ayrıca Kale Köşkü'nün güney kapısı önünde merdiven olarak kullanılan 0.45 x 0.75 m. ölçülerinde mermer blok tespit edilmiştir. Odanın GD köşesinde yaklaşık 1.50 m. genişliğinde ikinci bir kapı boşluğu yer almaktadır.

Resim 26: Kale Köşkü ve doğusunda 2010 yılında kazılan KKÇ 8 no.lu oda.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 9

KKÇ 9 no.lu oda; KKÇ 6 numaralı odanın tam güneyinde 12 M-N plan karesindedir. Doğusunda ana kayaya dayanan odanın iç ölçüleri 7.60 x 3.20 m. dir. Odanın kuzey duvarı, KKÇ 6 numaralı odanın güney duvarıdır. Odanın doğusunda 2.20 m. uzunluğunda ve 0.65 m. kalınlığında ve 77.98 kotunda kireç harçlı duvar yer almaktadır. Bu duvar da kuzey uçta köşe yaparak batıya doğru devam etmektedir. Bununla birlikte 3.00 m. lik kısmı açığa çıkarılmıştır. KKÇ 9 numaralı odanın doğu kısmında yer alan “L” şeklindeki bu duvar, odanın orijinal duvarlarından ayrılmaktadır. Bu duvarın Kale Köşkü ile çağdaş olabileceği ve o yapıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Odanın güney duvarında 2.90 m. lik kapı boşluğu yer almaktadır. Oda içinde Osmanlı Dönemi'ne ait seramik parçaları bulunmuştur.

Resim 27: Kale Köşkü ve güneydoğusunda 2010 yılında kazılan 6 ve 9 no.lu odalar ve yol.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 10

KKÇ 9 numaralı odanın güneyinde ve taş döşemeli yolun batısında, 12 N plan karesinde yer alan KKÇ 10 numaralı odadaki çalışmalar 79.64 kotunda başlamıştır. Odanın İç ölçüleri 3.40 x 3.65 m.dir. Batı duvarında 0.80 x 0.75 m. ölçülerinde bir ocak, doğu duvarı önünde de 1.30 x 0.60 m. ölçülerinde çamur harçlı bir bölüm açığa çıkarılmıştır. Doğu duvarı çamur harç ile yapılmasına rağmen, dış yüzünde kireç harç ile yapılan sıva yer alır. Odanın içinde KD köşede ana kaya yer alır. Ayrıca batı duvarının güney ucunda 1.00 m. genişliğinde kapı boşluğu vardır. Burada da 0.89 m. genişliğinde eşik tespit edilmiştir.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 11

KKÇ 11 numaralı oda KKÇ 10 numaralı odanın güneyinde, 12-13 N plan karesinde yer almaktadır. Odanın batı duvarına kısmen yok olmuştur. İç ölçüleri 6.20X2.00 m dir.

Odanın 6.72 m uzunluktaki Kuzey duvarı KKÇ 10 numaralı odanın da güney duvarıdır. Güney duvarının uzunluğu 4.40 m.dir. Doğu duvarı uzunluğu ise 2.15 m. olup, güney ucunda 0.80 m. genişliğinde kapı boşluğu yer almaktadır.

Resim 28: Kale Köşkü ve doğusunda 2010 yılında kazılan 9 - 10 no.lu odalar ve yol.

Kale Köşkü Çevresi (KKÇ) 12

Bu oda Kale Köşkü'nün tam Güney-batısında, Batı Sur Duvarının doğusunda, 11 L plan karesinde yer alır. Kazısına 2009 yılında başlanmış ve 2010 yılında sonlandırılmıştır. İç ölçüleri 3.90 X 5.00 m.dir. Kuzey duvarı KKÇ 2 numaralı odanın güney duvarı olup, doğu duvarı da KKÇ 8 numaralı odanın batı duvarıdır ve buraya açılan 1.40 m. genişliğinde kapı boşluğu yer almaktadır. Burada 1.40 x 0.43 m. ölçülerinde eşik niteliğinde, üzeri aşınmış bir mermer blok yer almaktadır. Odaların kazıları sırasında bulunan Osmanlı Dönemi'ne ait pişmiş toprak günlük kullanım kap parçaları da bunu desteklemektedir.

Sonuç olarak: Kale Köşkü'nün 1670 yılına kadar ayakta olduğunu belgeleyen İngiliz gezgin John Covel'in gravürüne göre kazılarda ortaya çıkarılan yukarıdaki 12 oda Kale Köşkü yanıp yıkıldıktan sonra (1670 sonrası) inşa edilmiş konutlardır. Bu dönemde Ayasuluk yerleşmesi Osmanlı Devleti toprakları içinde bölgenin ikinci sıradaki liman kentlerinden biri haline gelmiş ve ıssızlaşmış, Kuşadası ve İzmir'in gelişmesiyle köy haline gelmiştir. İşte yukarıda incelediğimiz konutlar bu dönemde kente göç eden yürüklere ait basit konutlar olarak tanımlanabilir.

5.3. Batı Sur Duvarları Üzerinde ve Çevresindeki Kazılar (2009-2010)

5.3.1. Batı Sur Duvarları Üzerinde Yapılan Kazılar (2009)

Çalışmalarda amacımız Batı Sur Duvarının mevcut durumunu tespit etmek ve Restorasyon projesi öncesi duvarları tümüyle açığa çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda 15–14-13-12 K, 11-10 L, 10-9 M, 9-8-7 N, 7-6 O plan karelerinde batı sur duvarı üzerinde kuzey-güney yönlü kazılar yapılmıştır.

Çalışmaların başında Batı Sur Girişinin hemen kuzeyinde 15 K plan karesinde, 2.20 m. genişliğindeki batı sur duvarı üzerinde 6 adet hatıl yuvası tespit edilmiştir. Doğu- batı yönlü uzanan bu hatıl yuvaları içine yerleştirilen ahşaplarla sur duvarlarının doğusunda bir çıkıntı yani seyirdim yeri oluşturulduğu düşünülmektedir. Ayrıca batı giriş kapısı üzerinde yer alan kuzey-güney yönlü iki hatıl yuvasının varlığı, buradaki ahşapların da diğer altı ahşaba destek niteliğinde olduğunu göstermektedir. Yine 15 K plan karesindeki çalışmalarımızda Batı Sur Duvarına bitişik 2.95 x 3.30 m. ebatlarında bir alan açığa çıkarılmıştır. Bu mekânın kuzey duvarının batı sur duvarıyla birleştiği yerden başlayarak batı sur duvarı üzerinde güneybatıya doğru bir kavis yaptığı tespit edilmiştir.

Çalışmalar sırasında 14 K plan karesinde yer alan Batı Kule 2 üzerindeki çalışmalara 75.10 kotunda başlamıştır. 5.20 x 4.20 m.lik Batı Kule 2'nin doğu duvarının 1.05 m.lik batı yüzü tespit edilmiştir. İç kısmı toprak ve döküntü taşlarla doldurulmuş olan BK 2 üzerindeki çalışmalar 74.81 kotunda sonlandırılmıştır. 15 K plan karesiyle BK 2 arasındaki sur duvarının kalınlığı 1.45m.dir.

BK 2 ile BK 3 arasında 17.80 m.lik bir alanda yapılan temizlik çalışmalarda sur duvarının 1.40 m. genişliğinde olduğu tespit edilmiştir. Bu alandaki çalışmalarda 12 K plan karesinde 1.40 x 1.00 m.lik kısmı açığa çıkarılan düz yüzeyli mermerlerden oluşan ve sur duvarının üzerinde seyirdim yeri olarak yapıldığı düşünülen bir alan tespit edilmiştir. BK 3 üzerindeki çalışmalarda kulenin 4.25 m. uzunluğundaki doğu duvarının ortasında 1.12 m. uzunluğunda geçiş için ayrılmış bir kapı boşluğu tespit edilmiştir. Batı sur duvarı üzerinde restorasyona en çok ihtiyaç duyulan alan BK 3'ün kuzey kısmıdır. Bu alanda sur duvarının büyük kısmı korunamamış durumdadır.

10 M plan karesinde Bey Köşkü batısında batı sur duvarının doğu cephesine bitişik 2 adet oda (KKÇ1 ve 2) açığa çıkarılmıştır. Yine 10 M plan karesinde hamamın güney batısında batı sur duvarını dik kesen, güney yüzü belli olan 0.85 m. kalınlığındaki harçlı duvarın kuzey yüzü açığa çıkarılmıştır ki bunun daha sonra BK4 güney duvarı olduğu anlaşılmıştır. Yine bu

duvarın batı sur duvarından itibaren 1.40 m. doğuya doğru devam ettiğini ve bu noktada da köşe yaparak 1.87 m. kuzeye doğru ilerlediği tespit edilmiştir.

7-6 O plan karelerinde batı sur duvarını dik kesen doğu batı doğrultulu üç adet duvar tespit edilmiştir. Bunlardan güneydeki 1.40 m. uzunlukta, 0.45 m. genişlikte ve 81.69 kotundadır. 2.00 m. uzunluğundaki ortadaki duvarın sadece kuzey yüzü açığa çıkarılmıştır ve 80.96 kotundadır. Kuzeydeki duvarın ise 1.10 m.lik kısmı açığa çıkarılmıştır.

6 O plan karesindeki sur duvarının kalınlığı güney tarafta 2.30 m. iken kuzey tarafta 1.50 m. ye kadar düşmektedir. Batı sur duvarı üzerindeki kazı ve temizlik çalışmaları BK 5'e kadar devam etmiştir. Daha sonra 1963 yılında onarılan BK5-BK6 arasındaki bölüm gelir.

Genel olarak kazılar sonrasında anlaşılmıştır ki batı sur duvarlarında büyük bir restorasyon çalışmasına ihtiyaç vardır. Özellikle de 11 L plan karesinde BK 3'ün kuzeyindeki bölümde sur duvarının fazlaca neredeyse temellere kadar yıkıldığı görülmüştür. Surların en yüksek kalan bölümü ise 83.25 kotu ile 9 N plan karesinde yer alan hamamın kuzeybatısıdır.

Resim 29: BK1 - BK3 arası kazılardan önce **Resim 30:** BK1 - BK3 arası kazılardan sonra

Resim 31: Batı Sur Duvarları BK2 - BK3 arasındaki bölüm.

Resim 32: Batı Sur Duvarları BK 2 - BK 3 arasındaki kısım.

Resim 33: BK 3'ün kuzeyindeki bölümün kazı sonrası görünümü.

Resim 34: BK 4'ün güneyindeki surun kazılar sonrası görünümü.

Resim 35: BK 4'ün güneyindeki surun kazılar sonrası görünümü.

Batı Kule 3'ün (BK3) Doğusundaki Oda

Bu alandaki çalışmalar 80.00 m. kotunda başlatılmıştır. Yapılan çalışmalarda 12 L plan karesinde 5.75 x 5.00 m. ölçülerinde Osmanlı Dönemi'ne ait bir oda açığa çıkarılmıştır. BK3'ün doğusunda yer alan bu odanın güney kapısı Batı Kule 3'e açılmaktadır. Bu mekân Batı Kule 3'e bağlı bir mekândır.

Bu mekânın batısında (1.12 m. genişliğinde) ve doğusunda (1.30 m. genişliğinde) olmak üzere iki kapı boşluğu bulunmaktadır. Doğu duvarında yer alan kapı boşluğunda eşik olarak kullanılmış 1.30 m. genişliğinde mermer blok açığa çıkarılmıştır. Kuzey duvarında 1.30 m. genişliğinde sonradan doldurulmuş bir kapı boşluğu tespit edilmiştir.

Mekân içindeki çalışmalar 79.09 kotundaki sıkışmış toprak zeminin açığa çıkarılmasıyla son bulmuştur. Bu alandaki çalışmalar sırasında Osmanlı Dönemi'ne tarihlenen günlük kullanıma ait çanak çömlek parçaları ve metal parçaları bulunmuştur.

Resim 36: Batı Kule 3'ün doğusundaki oda.

5.3.2. Batı Sur Duvarları Çevresinde Yapılan Kazılar (2010)

Batı Sur Duvarında sağlıklı bir şekilde restorasyon çalışması yapabilmek amacıyla BK3'ün kuzeyinde 11 L plan karesindeki kazı çalışması 77.92 kotunda başlamıştır. 1.30 x 4.35 m. ölçülerindeki bölümde yapılan kazılarda sur duvarının doğu yüzü netleştirilmiştir. Çalışmalar esnasında 1.45 m. çapında bir kuyu açığa çıkarılmıştır.

Resim 37: 11 L plan karesinde, sur duvarı doğusundaki açmanın kuzeyden görünümü.

Resim 38: 11 L plan karesinde, sur duvarı doğusundaki açmanın güneyden görünümü.

Batı Sur Duvarı çevresinde çalışılan diğer alan 10 M plan karesindeki BK4'tür. Buradaki çalışmanın amacı Batı Sur Duvarının iç yüzünü ve içe dönük bir kule olan BK4'ün mevcut durumunu tespit edebilmektir. Yapılan çalışmalarda Batı Sur duvarının iç yüzü

netleştirilmiştir. Kuzey duvarı henüz tespit edilemeyen BK4'ün duvarları kireç harçlı olup ortalama kalınlıkları 1.00 m.dir. Yapılan çalışmalarda Osmanlı Dönemi'ne ait buluntular ele geçmiştir.

Resim 39: 10 M plan karesi, BK4'ün kuzeyden görünümü.

5.4. 9-10-11 O/ 9-10 N Plan Karelerinde Yapılan Kazılar

Bu alanlardaki çalışmalar 11 O plan karesinde başlamıştır. Amacımız bazilika-sarnıç, kale hamamı ve komutan evi olarak tanımlanan üç yapı arasında bağlantıyı saptamak, buradaki odaları ve evreleri ortaya çıkarmaktır.

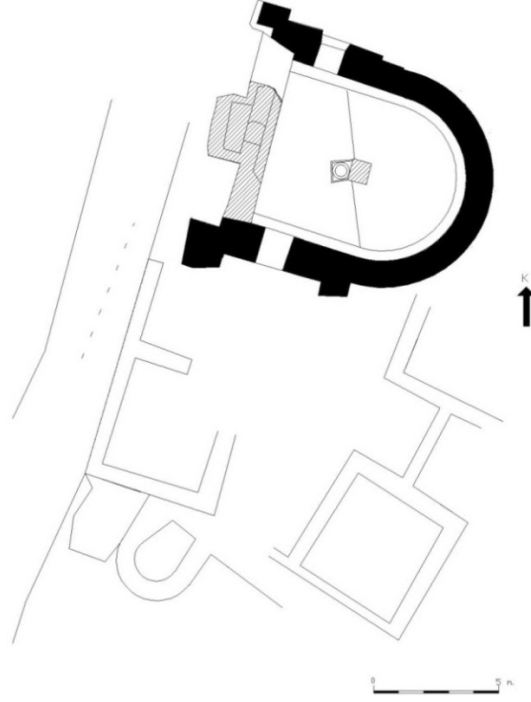
11 O Plan Karesi

11 O plan karesinde çalışmalar Kale Hamamı ile Bazilika Sarnıç arasında sürdürülmüştür. Olası depo olarak adlandırılan yarı yuvarlak planlı yapı bazilika-sarnıcın güneyinde ve kale hamamının doğusunda yer almaktadır. Yapının harçlı duvarlarının kalınlığı 1.00 m., iç çapı ise 3.25 m.'dir.

Yapının duvarları dışında sağlam kalabilmiş kısmın yüksekliği 2.50 m.'dir. Yapılan çalışmalarda amaç, bazilika-sarnıcın güneyinde yer alan mekânlar ve olası deponun hamamla ilişkili olup olmadığını saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak çalışmalara yarım elips planlı olası deponun içerisinde başlanılmıştır. Bu alanın içerisinde tuğla ve mermer malzemelerin kullanıldığı bir taban döşemesi açığa çıkarılmıştır.

Olası depo yapısının batısında yapılan çalışmalarda ise 1.88 m. genişliğinde ve 2.72 m. uzunluğunda büyük boyutlu taşların kullanıldığı taş döşemeli yol açığa çıkarılmıştır. Bu yol olasılıkla bazilika sarnıcın güneyindeki odalara güney yönden girişi sağlamaktadır. Taş döşemeli yolun güney yönde sınırı net olarak belli değildir. Kuzey yönde ise bazilika-sarnıcın

güneyindeki odaların güney duvarına kadar devam etmektedir. Bu kısımda yer alan bir basamak ile bu mekânlara giriş sağlanmaktadır. Yol doğuda olası depo yapısı, batıda da Bazilika-Sarnıca giden taş döşemeli yol ile sınırlandırılmıştır. Bu alandaki çalışmaların sona ermesi ile çalışmalar 10 O plan karesine kaydırılmıştır.

Plan 5: Bazilika Sarnıç ve güney kısmında 10-11 O-P plan karesindeki yapılar.

Resim 40: 11 O Plan karesinde olası depo yapısı.

10 O Plan Karesi

10 O Plan karesinde yapılan çalışmalar hamam ile Bazilika-Sarnıcın güneyindeki mekânlar arasında sürdürülmüştür. Bu alandaki çalışmalarda 12.05 m. uzunluğunda kuzey-güney uzantılı taş döşemeli yol açığa çıkarılmıştır. Yolun genişliği güney yarıda 6.40 m. devamındaki kısımda 3.25 m.'dir. Kuzey kısımda 5.60 m. uzunluğundaki bir alanda yolun bozulduğu anlaşılmaktadır. Taş döşemeli yol eğimli olarak yapıldığı için iki basamak ile kademelendirilmiştir. Bu basamakların ilki yolun kuzey kısımda bittiği yere 10.60 m. uzaklıkta, ikincisi ise 8.30 m. uzaklıktadır.

Taş döşemeli yol 3.25 m. genişliğinde ve ortaya doğru meyillidir. Farklı boyutlarda taş ve mermerlerden yapılan bu yol bazilika-sarnıca çıkışı sağlamaktadır. Yol kuzeybatı bölümde ise yer yer korunamamış ve yer yer de ana kaya düzleştirilerek yol olarak kullanılmıştır.

Yine 10 O plan karesinde taş döşemeli yol ile hamam arasında yapılan çalışmalarda hamamın doğu duvarına bitişik iç ölçüleri 3.05 x 3.00 m. olan bir mekân açığa çıkarılmıştır. Bu mekân olasılıkla taş döşemeli yol ile aynı dönemde hamama ek olarak yapılmış camekândır (soyunma giyinme yeri). Buradan 0.70 m. genişlikte bir kapı ile hamamın doğusundaki ılık kısma girilmektedir.

Resim 41: Hamamın çevresinin kazılardan sonraki görünümü.

Resim 42: 10 O' da Kale Hamamı ve doğusundaki Bazilika-Sarnıç

10 N Plan Karesi

10 N plan karesinde Hamam ile Bey Köşkü ve doğusunda yer alan mekânlar arasında çalışılmıştır. Amacımız Hamam ile Bey Köşkü arasında bağlantı olup olmadığını saptamaktır. 2008 yılı kazı sezonunda yapılan çalışmalarda açığa çıkarılan duvarlar ve kireç harçlı alanın güneyinde yapılan çalışmalarda yeni herhangi bir duvar veya yapı kalıntısı açığa çıkarılmamıştı. Bu alanda Bey köşkü kuzeydoğu köşesinde yer alan ve sonradan kapatılan kapının kuzey yüzü açığa çıkarılmıştır. Ayrıca hamamın güney duvarına bitişik olarak yapılan kireç harçlı olası destek duvarının alt seviyelerde de devam ettiği ve bu alanda ilk olarak 1.10 m. yüksekliğinde bir destek duvarı örüldüğü ve arka kısmının toprak ve taşlarla doldurulduğu anlaşılmıştır. Daha sonra bu alanın üzerine hamamın güney duvarına bitişik yeni bir destek duvarı örüldüğü anlaşılmıştır.

Resim 43: 10 N Plan Karesinde, Hamamın güneyinin kazılar sonrası genel görünümü.

10 N-O Plan Karesi

10 N-O plan karesinde hamamın kuzeyindeki mekânın kuzeyinde, Bazilika-Sarnıcın batısında yapılan çalışmalara 83.00 kotunda başlanılmıştır. Bu alandaki çalışmalarda hamamın kuzeyindeki mekânın doğu duvarına bitişik 3.25 m. uzunluğunda ve 0.75 m. genişliğinde ek bir duvar açığa çıkarılmıştır. Ayrıca bu duvarın batısında ona paralel 1.90 m. uzunluğunda ve 0.60 m. genişliğinde başka bir duvar daha açığa çıkarılmıştır. Duvarların kuzey uçları korunamamıştır. Çalışılan alanın batı ve kuzey kısımlarında ise ana kaya yer almaktadır. Kuzeyde yer alan ana kaya kırmızı renkli kireç harç ile düzleştirilmiştir. Bu kireç harçlı alan da olasılıkla bazilika ile ilişkilidir.

Genel olarak yapılan çalışmalar sonucunda hamam ile bazilika-sarnıcın güneyindeki alan arasında taş döşemeli yol açığa çıkarılmıştır. Hamam ile Kale köşkü arasında yapılan çalışmalarda ise bu iki yapı arasında bir bağlantı olduğunu gösteren bir yapı açığa çıkarılmasa da Bey Köşkü kuzeydoğu köşesinde yer alan ve sonradan kapatılan kapı açıklığı bu iki yapı arasında bir bağlantı olduğunu göstermektedir.

Hamamın kuzeyinde yapılan çalışmalarda ise bu alanda ana kaya zemin üzerinde tuğlalardan örülmüş kireç harçlı bölümler ve alanın kuzey yarısında yine ana kaya üzerinde yer alan kırmızı kireç harçlı bölümün Aydınöğulları Dönemi'nde ortadan kaldırılan bazilika nef duvarlarıyla ilgili kalıntılar olduğu düşünülmektedir.

Resim 44: 10 N-O Plan Karesinde, Hamamın kuzeyinde kazılar sonrası genel görünüm.

5.5. Kale Camii'nin Güneybatısında Yapılan Kazılar (2009)

Caminin güneybatısında 15 N-O plan karesindeki çalışmalara 75.31 kotunda ve 4.00 x 7.20 m.lik bir alanda başlanılmıştır.

Çalışmalar sonucunda doğu ve batı olmak üzere iki oda açığa çıkarılmıştır. Doğu ve batı odalarının kuzey duvarları ortak olup 11.15 m. uzunluğunda, 0.63 m. genişliğindedir. Duvarın kuzeyinde iki mekân arasındaki geçişi sağlamak için 1.10 m. genişliğinde kapı açıklığı yer almaktadır.

Batı odasının güney duvarı 5.63 m. uzunluğunda ve 0.75 m. genişliğindedir. Mekânın batı kısmı 78.80 kotunda ve 4.63 m. uzunluğunda ana kaya ile sınırlandırılmıştır. Bu odanın kuzey ve doğu duvarları doğu odası ile ortaktır.

Çalışmalar sırasında odada açığa çıkarılan seramik ve metal buluntuların değerlendirilmesi sonucunda mekânların günlük kullanıma yönelik Osmanlı Dönemi yapıları olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca bu odanın önceki yıllarda yapılan çalışmalar sonucunda açığa çıkarılan güney yamaç evlerin mimarisi ile aynı tipte olması, bu mekânın yamaç evlerin devamı niteliğinde olduğu ve aynı kullanım amacına hizmet ettiğini düşündürmektedir.

Resim 45: Kale Camii'nin güneybatısının kazılar öncesi genel görünümü.

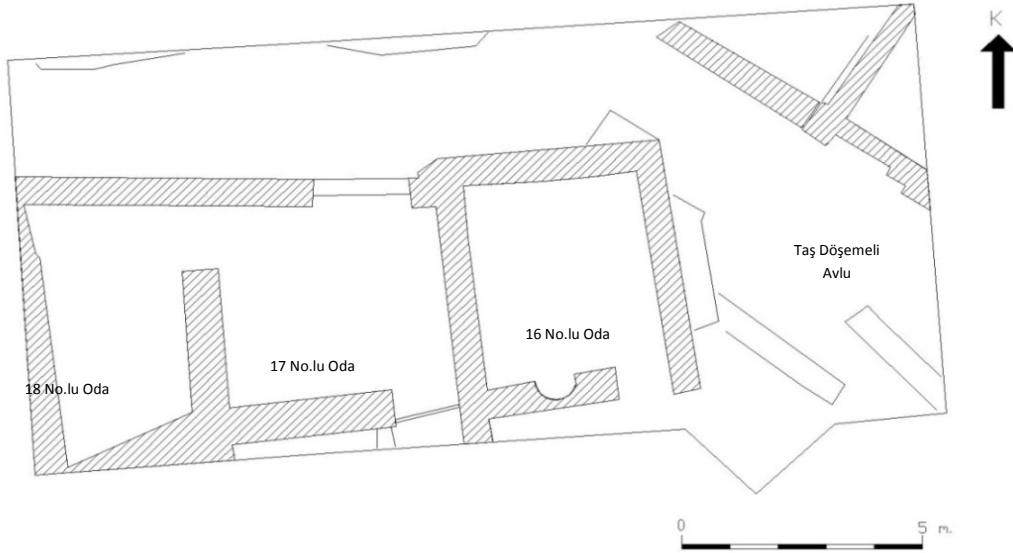
Resim 46: Kale Camii'nin güneybatısının kazılar sonrası genel görünümü.

5.6. 17 S-T-U Açması (2009)

Bu alan 2007 ve 2008 yıllarında kazılan Güney Yamaç Evleri'nin güneyindedir. Kale Doğu kapısından başlayıp Batı kapısına uzanan taş döşemeli yol ile Güney Sur duvarları arasındaki alanda kazılara başlarken amacımız mümkün olursa derin sondaj yapıp Osmanlı Dönemi duvarları altında olabilecek Bizans ve M.Ö. 2. bin tabakalarına ulaşmaktır. Bu amaç doğrultusunda 17 T plan karesinde, 1990 yılında açılan 3.00 x 4.00 m. boyutlarındaki sondajın genişletilmesi ile 29.06.09 tarihinde 68.60 kotunda kazılara başlanılmıştır. Açma daha sonra

17 S ve U plan kareleri de içine alınarak 19.00 x 9.00 m. boyutlarında genişletilmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalarda açmanın güney yarısında doğu-batı uzantılı üç oda ve bu odaların kuzeyinde bulunan taş döşemeli bir avlu açığa çıkarılmıştır.

Açmanın güney yarısında yer alan ve açığa çıkarılan üç odadan doğuda yer alan 16 no.lu odada 68.40 kotunda çalışmalara başlanılmıştır. İç ölçüleri 4.10 x 3.75 m. olan bu odanın tüm duvarları açığa çıkarılmıştır. Güney duvarında bir ocak yer alır. Yarım daire planlı ocak, 1.00 x 0.70 m. ölçülerinde ve 67.45 kotunda tuğla döşeme tabana sahiptir. Güney duvarının doğu ucunda ise 1.10 m.lik bir kapı açıklığı yer almaktadır. Bu odanın duvarlarında genel olarak farklı boyutlarda taş ve tuğlalar kullanılmıştır. Buluntulardan, seramik ve metal parçalarından odanın Erken Osmanlı Dönemi'ne ait günlük yaşam için kullanılan bir oda olduğu düşünülmektedir.

Plan 6: Ayasuluk İç Kale, 17 S-T-U açması planı.

17 no.lu odanın kuzey, güney ve doğu yönlerinden girişi vardır. Olasılıkla diğer mekânlara geçişi sağlayan bir koridordur. Koridorun doğu duvarını 16 no.lu mekânın batı duvarıdır. Duvar, 4.30 m. uzunluğunda, 0.70 m. genişliğindedir. 17 no.lu mekânın kuzey duvarı ise 16 no.lu mekânın kuzey duvarının batıya doğru uzantısıdır. Bu kısımda 1.80 m. genişliğinde ve 66.86 kotunda iki basamaklı kapı girişi yer almaktadır. Güney duvarı ise 1.35 m. uzunluğunda 0.75 m. genişliğindedir. Duvarın doğu ucunda ise 1.30 m. genişliğinde kapı açıklığı yer almaktadır. 17 no.lu odanın güney duvarının kuzey kısmında küçük bir alanda 66.70 kotunda tuğla taban döşemesi açığa çıkarılmıştır. Odanın güney duvarı 3.30 m. uzunluğundadır.

16, 17 ve 18 no.lu odaların kuzeyinde çalışmalar 68.41 kotunda başlamıştır. Bu alandaki çalışmalarda açmanın kuzey kesitine paralel 3.10 m. uzunlukta bir duvar cephesi açığa çıkarılmıştır. Bu alanın güney sınırını ise 16, 17 ve 18 no.lu odaların kuzey duvarı oluşturmaktadır. 17 no.lu odanın kuzey duvarının batı ucunda, çalışılan alanın güneyinde, 17 no.lu mekâna geçişi sağlamak için 1.80 m. uzunluğunda, 0.40 m. genişliğinde merdiven basamağı açığa çıkarılmıştır.

16 no.lu odanın doğusunda 67.82 kotunda 6.30 m. uzunluğunda, 2.65 m. genişliğinde Arnavut kaldırımı şeklinde taş döşemeli yol açığa çıkarılmıştır. Dik ve yan olarak döşenmiş taşlardan oluşan bu yolun orta kısmına doğru su akışını sağlamak için taşlar içbükey olarak döşenmiştir. Bu alanın kale içerisinde bulunan diğer taş döşemeli alanların kullanıldığı gibi yol olarak değil de avlu olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bu görüşü taş döşemeli alanın kuzey kısımda son bulması desteklemektedir. Bu yolun açmanın batı yarısında yer alan odalardan önce yapıldığı ve saha sonra mekânlar ile birlikte tekrar kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca 17 S-T-U açmasının güneydoğu köşesinde taş döşemeli yolun üzerine yapılmış 2.30 m. uzunluğunda 65 cm genişliğinde bir duvar yer almaktadır. Bu duvar olasılıkla alanın geç dönemlerde kullanımı sırasında inşa edilmiştir.

17 S-T-U açmasında 17 U plan karesinde, taş döşemeli alanın kuzeydoğusunda yapılan kazılarda kuzeybatı-güneydoğu uzantılı 3.10 m. uzunluğunda bir duvar açığa çıkarılmıştır. Duvar kuzeydoğuya doğru köşe yapmıştır. Burada da 2.60 m. uzunluğunda kuzeydoğu-güneybatı uzantılı bir duvar açığa çıkarılmıştır.

Bu duvarlarında erken dönemlere (Bizans) ait olduğu düşünülmektedir. Kuzeybatı-güneydoğu uzantılı duvarın kuzeybatı ucunda 3.30 m. uzunluğunda, 0.55 m. genişliğinde toprak harçlı ek bir duvar açığa çıkarılmıştır. Bu duvar taş döşemeli alanın üzerine yapılmıştır. Olasılıkla batı kısımdaki odalarla aynı dönemde kullanım grmştir. Bu alanda çalışmalar taş döşemeli yolun seviyesinde son bulmuştur.

16 no.lu oda ile taş döşemeli alan arasında yapılan çalışmalarda 16 no.lu odanın doğu duvarına bitişik 0.65 m. genişliğinde 3.10 m. uzunluğunda platform benzeri taş döşemeli bir alan açığa çıkarılmıştır. Bu alanın güneyinde çalışmalara devam edildiğinde ise ilk kez 1990 yılında açığa çıkarılan 3.00 m. uzunluğunda ve 60 cm. genişliğinde ve 67.07 kotunda olan Bizans dönemine ait duvar temizlenmiş ve bu duvarın kuzey ucunda doğuya doğru köşe yaparak devam ettiği anlaşılmıştır. Duvarlar taş ve tuğla rlmştir, dolgu malzemesi olarak toprak harç kullanılmıştır.

Resim 47: 17 S-T-U Açması çalışma öncesi görünümü.

Resim 48: 17 S-T-U Açması çalışmalar sırasında görünümü.

Resim 49: 17 S-T-U çalışma sonunda genel görünümü.

Resim 50: 17 S-T-U çalışma sonunda genel görünümü.

Genel olarak 17 S-T-U açmasında yapılan çalışmalar sonucunda 4 evreli bir yerleşim olduğu anlaşılmıştır. En erken yerleşime ait duvarlar 1990 yılında çalışılan açmanın içerisinde yer alan Bizans dönemine ait duvarlardır. Bir sonraki yerleşim tabakası ise taş döşemeli yol ve kuzeydoğusunda yer alan kireç harçlı duvarlardan oluşmaktadır. Açmada 16, 17 ve 18 no.lu adaların yer aldığı tabaka ise taş döşemeli yoldan geç dönemde inşa edilmiştir. Bu evrede 16, 17 ve 18 no.lu odalar, bu odaların kuzeyindeki alan ve açmanın kuzeydoğu köşesinde yer alan kireç harçlı duvarlara ek olarak yapılan toprak harçlı duvarlar yer almaktadır. Taş döşemeli alanın da bu evrede kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu üç odanın güney teras evleri ile aynı dönemde yerleşim gördüğü düşünülmektedir. Bu görüşü odalarda kullanılan dolgu malzemeleri, yapım teknikleri ve planlamaları desteklemektedir. En son evre olarak adlandırdığımız dönemde ise sadece açmanın güneydoğu köşesinde yer alan tek sıra sağlam kalabilmiş duvar yer almaktadır.

5.7. Batı Kapısı'nın Dışında Yapılan Yol Kazıları (2009)

Ayasuluk İç Kalesi doğu ve batıda olmak üzere iki ana kapıya sahiptir. Doğu kapısı daha büyük ölçüleri ve direkt olarak dışarı açılması ile daha çok kullanılan ana kapı görünümündedir. Buna karşın Batı Kapısı Bizans, Aydınoğulları ve Osmanlı Dönemi kentine bakıyor olması dolayısıyla yayaların kullandığı ve olası su kaynağına ulaşılan ana kapı görünümündedir. Ayrıca bu kapının önündeki kapı koruyucu duvarları doğu kapısında yoktur.

Buradaki kazılarda amacımız kapıdan çıkan taş döşemeli yolun hangi yöne doğru devam ettiğini ve yapısını ortaya çıkarmaktır. Kazılara İç Kale'nin dış kapısı ile BK 2 (Batı Kule) arasında başlanmıştır. 15 I, 15-16-17 H plan karelerinde çalışmalarda öncelikle Batı Kapısı ile BK 2 arasında kalan kısımda bulunan ve 1963 senesinde yapılan sur duvarı restorasyon çalışmalarında atılan toprak yığınının kaldırılmıştır.

Batıya doğru devam eden bu taş döşemeli yol 7.62 m. uzunluğunda ve 2.80 m. genişliğindedir. Bu alanda kuzey kısımda 2.70 m.lik bir alanda yolun kuzey sınırı açığa çıkarılmıştır. Devam eden çalışmalarda batıya doğru 1.50 m. ilerlenmiş ve bu kısımda yolun korunamadığı görülmüştür. Taş döşemeli yolun güneye doğru devam ettiği düşünülerek çalışmalar güneye kaydırılmış ve bu kısımda 24.05 m. uzunluğunda bir bölümde yolun korunamadığı tespit edilmiştir. Fakat burada yolun doğu sınırı olduğunu düşündüğümüz 10.90 m. uzunluğunda bir duvar açığa çıkarılmıştır.

Çalışmalar güneye doğru 24.05 m. devam etmiş ve taş döşemeli yolun 11.90 m. uzunluğunda ve 1.50 m. genişliğindeki kısmının korunabildiği görülmüştür. Açığa çıkarılan bu taş döşemeli yol başladığı noktadan 2.60 m. sonra birinci basamağı, 3.10 m. sonra ikinci basamağının yer aldığı tespit edilmiştir. Bu taş döşemeli yolun ana kayaya paralel olarak devam ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmalar sırasında 15 I plan karesinde bulunan ana kayanın üzerinde 90 cm. uzunluğunda ve 40 cm. genişliğinde bir su kanalının varlığı tespit edilmiştir. Bu su kanalının olasılıkla batı giriş kapısında bulunan su kanalının devamı olduğu düşünülmektedir.

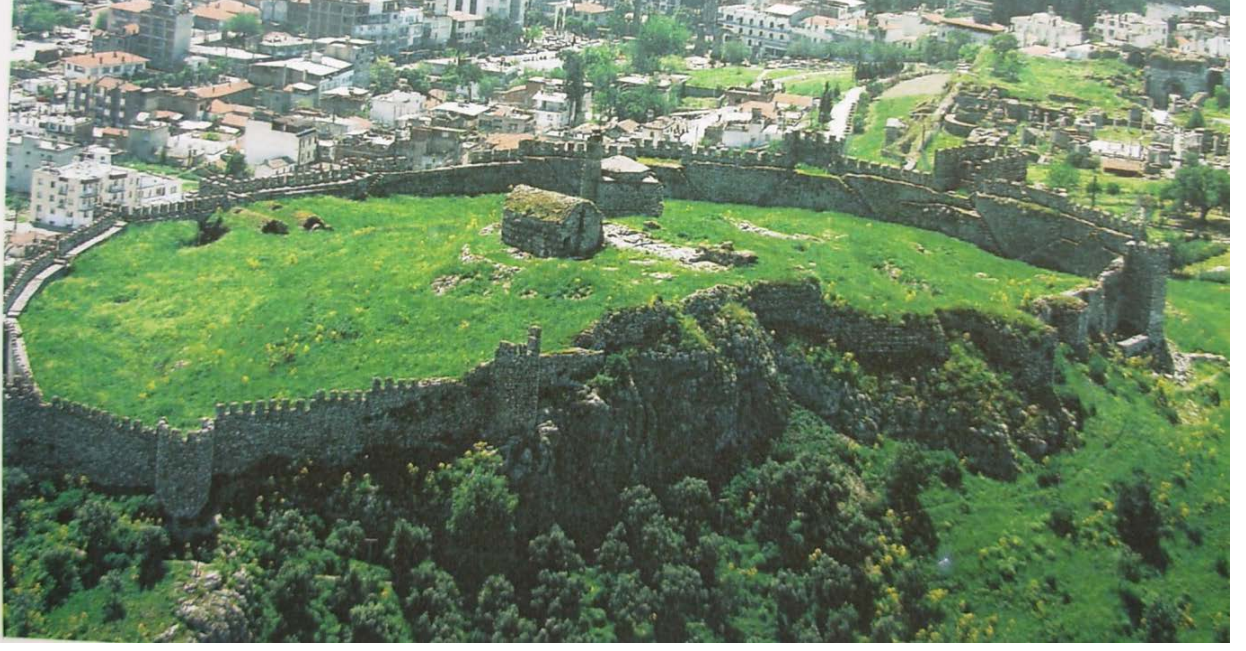
Yapılan çalışmalar sonucunda batı giriş kapısından başlayan taş döşemeli yolun önce batıya sonra güneye doğru devam ettiği anlaşılmıştır. Bu yolun büyük olasılıkla İsa Bey camisine gittiği düşünülmektedir. Ayrıca bu taş döşemeli yolun kale içerisinde doğu ve batı giriş kapıları arasında bulunan taş döşemeli yolda kullanılan malzeme ve yapım tekniği açısından benzer özellikler gösterdiği anlaşılmıştır.

Resim 51: Batı Kapısı'nın dışında yapılan kazılar sonunda alanın genel görünümü.

Resim 52: Batı Kapısı'nın dışında yapılan kazılar sonunda alanın genel görünümü.

Resim 53: Ayasuluk İç Kalesi'nin 2000 yılında genel görünümü

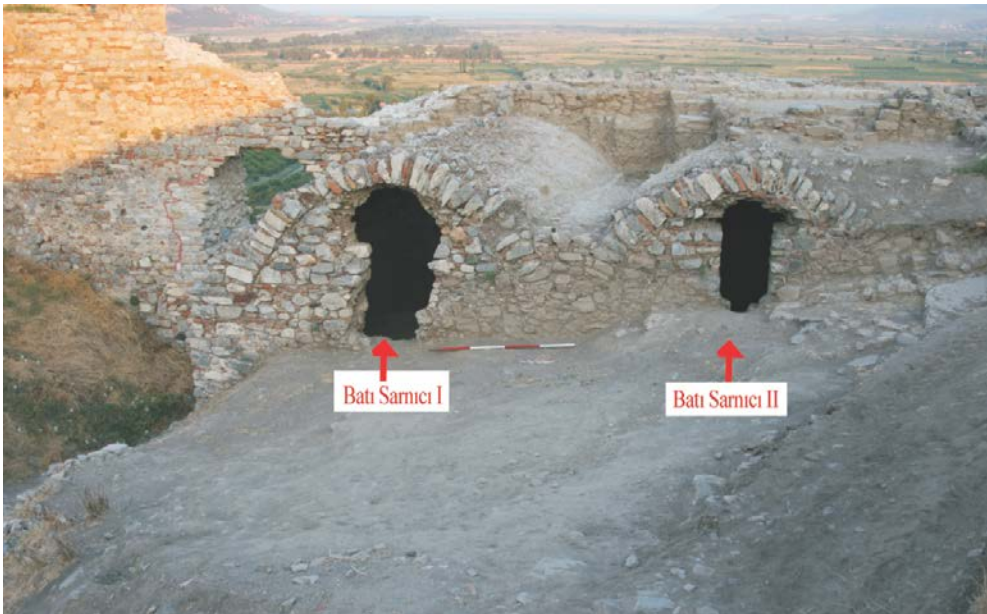
Resim 54: Ayasuluk İç Kalesi'nin 2009 yılında kazılar sonrası genel görünümü

5.8. Batı Sarnıçları (2009-2011)

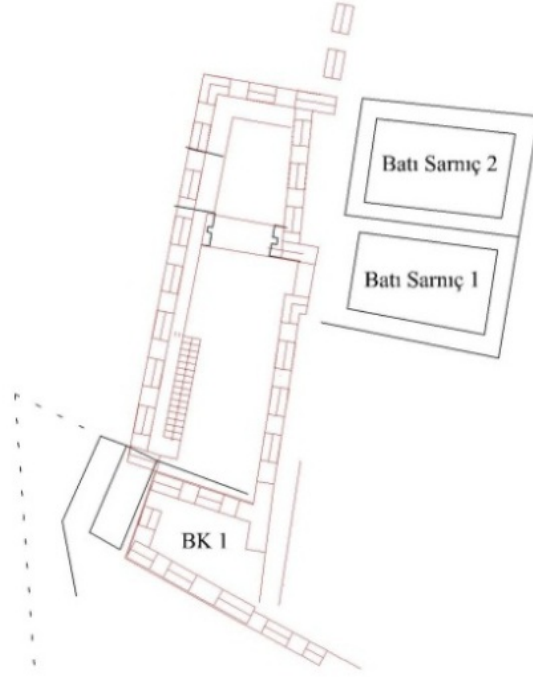
Batı Sarnıçları, Kalenin Batı Girişinin hemen solunda (kuzeyinde) ve 16 K-L plan karesinde yer almaktadır. 2010 yılına kadar kazı yapılmamış ve birbirine bitişik dikdörtgen planlı bu iki sarnıcın üzeri beşik tonozla örtülüdür. Batı Sarnıcı I'nın iç ölçüleri 5.60 x 4.35m.dir. Batı Sarnıcı II'nin iç ölçüleri 5.55 x 4.45 m.dir.

Resim 55: İç Kale Batı Sarnıçları genel görünüm.

Resim 56: Batı Sarnıç I ve Batı Sarnıç II doğu cephesi.

Plan 7: Batı Sarnıçlar ve Kale Batı Girişi'nin planı.

5.8.1. Batı Sarnıçların Üzerinde ve Önünde Yapılan Kazılar (2009)

Batı sarnıçlarındaki kazıla amacı Batı Sarnıçların üst örtü sistemini ve su giderlerinin mevcut yapısını açığa çıkartmaktır. Kuzeydeki sarnıç üzerinde yapılan kazılarda 2.90 x 3.32 m. ölçülerinde bir oda açığa çıkarılmıştır. Geç Osmanlı Dönemi'ne ait olduğu düşünülen ve sarnıçların fonksiyon değişikliğini işaret eden bu oda bölgeye hâkim bir noktada yer alması nedeniyle arazilerini gözlemek isteyen bir arazi sahibine ait olabilir.

İki sarnıcın ortasında 72.50 kotunda kireç harçlı zemin bulunmuştur. Doğu kısımda iki sarnıç arası 1.30 m iken batı kısımda 1.00 m.'ye düşmektedir. Bu iki sarnıç tonozunun alt kısmında herhangi bir su giderine rastlanılmamıştır. Bu durum sarnıçların son dönemde bu amaçla kullanılmadığını kanıtlamaktadır.

Sarnıçların doğusunda yürütülen çalışmalara 72.82 kotunda başlanılmış ve girişlerin önündeki yaklaşık 1.00 m.lik dolgu toprağı temizlenmiştir. Bu sırada alanın kuzeyinde 71.84 kotu ile 71.66 kotları arasında kuzey sarnıç önünde 1.75 m. uzunluğunda, 0.25 m. genişliğinde, kuzey güney yönlü bir su kanalı bulunmuştur. Bu kanalın kuzey sarnıca su sağladığı anlaşılmaktadır.

Resim 57: Batı Sarnıçların üzerinde yapılan kazılar sonunda genel görünüm.

Resim 58: Batı Sarnıçlar üzerinde ve önünde yapılan kazılar sonucu genel görünüm.

5.8.2. Batı Sarnıç I Kazısı (2010-2011)

Kalenin batı girişi kuzeyinde yer alan ve sur duvarlarına bitişik olan iki sarnıçtan güneydeki Batı Sarnıç I'deki kazılara 19.08.2010 tarihinde başlanılmıştır.

Çalışmaların amacı Batı Sarnıç I yapısının içini temizlemek ve son dönem kullanımını açığa çıkarmaktır. Batı Sarnıç I'in iç ölçüleri 5.60 x 4.35 m.dir. Birbirine bitişik sarnıçların taş ve tuğla malzeme kullanılarak yapılan duvarları ve tonozlarında kireç harcı kullanılmıştır. Sarnıçların içi kalın ve kırmızı horasan harcı ile sıvanmış ve üzerleri beşik tonozla örtülmüştür. Çalışmalar sırasında sarnıcın güneybatı ve kuzeydoğu köşesinde yoğun olmak üzere çok sayıda lüle parçası ele geçirilmiştir. Bunlar sarnıcın Osmanlı Dönemi'nde askerlerin lüle çektiği yer olarak kullanıldığını göstermektedir.

Resim 59: Batı Sarnıç I ve Batı Sarnıç II önlerinden genel görünüm.

Resim 60: Batı Sarnıç I - kazı sırasında.

Resim 61: Batı Sarnıç I - kazı sonrası.

Sarnıç I içinde 2010-2011 yıllarında yapılan kazılarda toplam 1.80 m. lik üst kısım kazılmış ve 70.43 kotunda 68.62 kotuna inilmiştir.

Batı Sarnıcı I işlevini yitirdikten sonra zaman içinde taş ve toprakla dolmuştur. Yapılan çalışmalarda bu taş ve toprak tesviyesi 69.22–68.65 kotu arasında kazılmıştır. Bu kotlar arasında toprak dokusunun yer yer nemli ve küllü tabaka şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan seviyede tüm kapların ele geçmesiyle birlikte sarnıcın gerçek kullanım seviyesine inildiği anlaşılmış ve buradaki kazıların daha uzun süreli olacağı hesaplanarak buradaki kazı çalışmaları daha sonraki yıllara bırakılmıştır.

2011 yılı kazılarında sırsız seramikler ve bunlar arasında çok sayıda lüle ve tüme yakın iki testi bulunmuştur. Yoğun olarak ele geçen lüle parçaları, kırmızı hamurlu ve astarlı

olmasının yanı sıra büyük çoğunluğu yuvarlak ve basık yuvarlak çanaklıdır. Bu örneklerin büyük çoğunluğu 18. yüzyıla tarihlenmektedir.

Sonuç olarak: İç Kale Batı Sarnıcıları 2002 yılında kazılan Doğu sarnıçlarının aksine büyük olasılıkla 1700 yıllarında sarnıç işlevini yitirmiş ve daha sonra kalede yaşayan askerlerin gizli veya açık olarak lüle çektikleri mekanlar haline gelmiştir. Bunu belgeleyen çok sayıda işlevini kaybederek sarnıç içine atılmış 18. yüzyıla ait lüle parçası önemli bir koleksiyon oluşturmaktadır. Bunlar arasında dışarıdan getirilenlerin yanı sıra yerli üretim lüleler vardır.

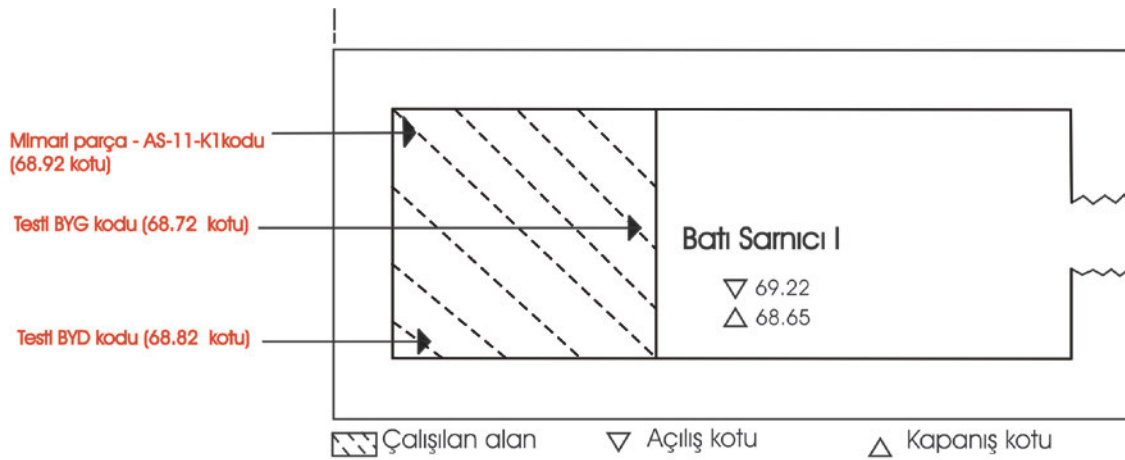
Resim 62: Batı Sarnıcı I - kazı öncesi.

Resim 63: Batı Sarnıcı I - Kazı Yapılan Kısım.

No	Kazı No	Buluntu	Buluntu Tarihi	Kot
1	AS-11-K.1	Dibek parçası	02.08.2011	68.92
2	BYD	Testi	02.08.2011	68.92
3	BYG	Testi	03.08.2011	68.72

Batı Sarnıcı I - Buluntu Listesi.

Plan 8: Batı Sarnıcı I'de 2011 yılında kazı yapılan bölüm ve buluntuların çıktığı yerler.

5.8.3. Batı Sarnıç II Kazısı (2011)

Batı Sarnıç II’de ilk kazılar 04.08.2011–15.08.2011 tarihleri arasında yapılmış, sarnıcın batısında 70.43–70.03 ve doğusunda 71.43–70.62 kotları arasında iki seviye halinde kazı yapılmıştır. Sarnıcın batı yarısında 70.43–70.03 kotunda sürdürülen kazı çalışmaları 4.33 x 3.42 m.lik alanda gerçekleştirilmiştir.

Batı Sarnıcı II’de, Batı Sarnıç I’de gibi işlevini yitirdikten sonra taş ve toprakla dolmuştur. Çalışmalarımız sırasında bu dolgu seviyeli toprak indirme çalışmasıyla 0.90 m. kazılmıştır. Batı Sarnıcı I’de olduğu gibi benzer niteliklerde çok sayıda sırsız seramik ve lüle parçaları bulunmuştur.

Sarnıcın doğu yarıdaki 4.10 x 1.20 m.lik kısımda 71.43–70.62 kotları arasında sürdürülen kazılarda toprak yapısı Batı Sarnıcı I’dekine göre nemli ve yer yer çamurludur. Seviyeli toprak indirme çalışmaları sırasında çok sayıda lüle parçalarının yanı sıra iki dibek taşı parçası, 1 kandil ve 1 cam objeye ait kaide parçası ele geçmiştir.

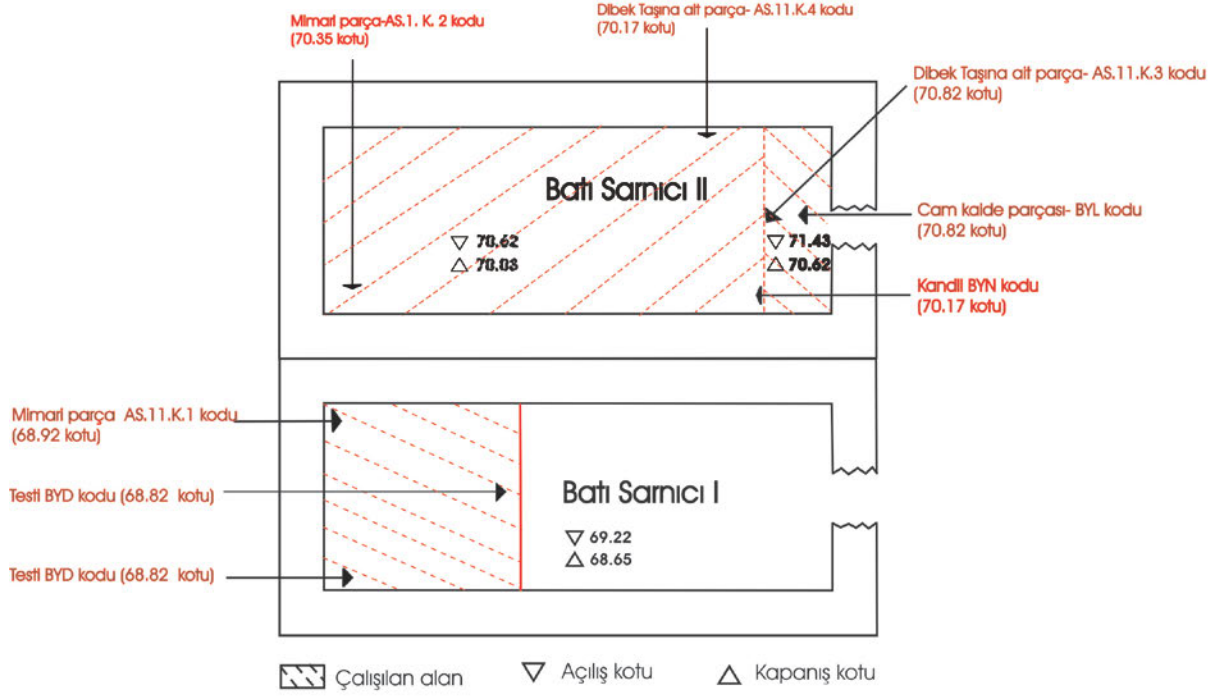
Resim 64: Batı Sarnıcı II - kazı öncesi.

Resim 65: Batı Sarnıcı II - kazı sonrası.

No	Kazı No	Buluntu	Buluntu Tarihi	Kot
1	AS-11-K.2	Kaide parçası	04.08.2011	70.35
2	AS-11-K.3	Dibek parçası	11.08.2011	70.82
3	BYL	Cam obje kaide parçası	11.08.2011	70.82
4	AS-11-K.4	Dibek parçası	12.08.2011	70.17
5	BYN	Kandil	15.08.2011	70.14

Batı Sarnıcı II – Buluntu Listesi.

Plan 9: Batı Sarnıcılarında 2011 yılı kazıların yapıldığı bölümler ve buluntuların çıktığı yerler.

Resim 66: Batı Sarnıcı I ve II' de bulunan işlevini kaybetmiş lüle örnekleri.

AYASULUK İÇ KALE BATI SARNIÇ 1-2' DE ELE GEÇEN LÜLE BULUNTULARININ RAPORU

İç Kale Batı Kapısı kuzeyinde sur duvarına bitişik olan Batı Sarnıç 1 ve 2'de 2010 ve 2011 yıllarında yapılan kazılarda sarnıçların içindeki 1.20 m.lik döküntü toprak boşaltılmış ve ilginç sonuçlar alınmıştır. Özellikle 70.43-69.22 m. kotları arasında çok sayıda lüle parçalarına rastlanmıştır.

Kazıda taş ve topraktan oluşan döküntü malzemenin katmanlarında yer yer kül tabakalarına rastlanmıştır. Batı Sarnıcı 1'de ele geçen buluntular arasında yoğun olarak cam parçaları, hayvan kemikleri, sırsız seramik parçaları, Kütahya işi seramik parçaları, çiviler ve çoğunlukla lüle parçaları yer almaktadır. Ele geçen lülelerin büyük kısmı kırık olmakla birlikte profil veren, sağlama yakın 500'ü aşkın örneğe rastlanmıştır.

Seramiklerin bir grubu olan lüleler üzerinde iki kazı sezonu sonunda yayına yönelik detaylı olarak çalışılmıştır. Daha önceki yıllarda İç Kale kazı alanının tümünden ve özellikle 2010-2011 yıllarında yoğun olarak Batı Sarnıcı 1-2'den ele geçirilen lüleler, fotoğraflanarak çizimleri yapılmış ve kataloglama çalışmalarına başlanmıştır.

Resim 67: Batı Sarnıcı 1'de ele geçirilen lülelerden örnekler.

Lüleler, 1606 ile 1928 yılları arasında İstanbul'da üretilmiş, çanak içine konulan tütün çubuklarıyla kullanılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde günlük hayatın önemli parçası olarak lüleler 300 yılı aşkın bir süre kullanılmıştır (Ayhan 2006, 38,54; Bakla 1985, 5-6; Kocabaş 1963, 12).

Batı Sarnıcı 1-2'deki lüleler arasında çeşitli tiplere rastlanmaktadır. Lüle tipleri arasında silindirik çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, yuvarlak çanaklı ve lale çanaklı lüleler yer almaktadır. Bunlardan yuvarlak çanaklı ve lale çanaklı lüleler en yoğun ele geçen lüle tipleridir.

Lülelerin büyük çoğunluğu kalıp yapımıdır. Bir grup örneğin boyutları, hamur ve astar rengi ile tip bakımından benzer özellikler taşıması bunların aynı kalıbın ürünü olduğu düşündürmektedir.

Resim 68: Aynı kalıbın ürünü olan örnekler.

Hamur ve astarda farklı renklerdeki kilden üretim yapıldığı tespit edilmiştir. Beyaz, gri, açık kahverengi, kahverengi, patlıcan moru, kırmızı tonlarda hamur ve astar renklerine rastlanmıştır. Kırmızı hamurlu ve astarlı örneklerin diğer renklere oranla daha yoğun olduğu görülmektedir.

Örneklerin bezemelerinde detaylı işçilik göze çarpmaktadır. Tavus kuşu tüyü motifi, deve gözü motifi, baklava motifi, kafes örgü motifi, çam ağacı motifi gibi bezemelere yer verilmiştir.

Resim 69: Lülelerde görülen bezemelerden örnekler.

Birkaç örneğin de tip bakımından farklı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Muhtemelen bu lüleler ithal olup bazı kullanıcılarında bu lüleleri tercih ettiği anlaşılmaktadır. Bu lülenin benzerlerine Pomegues'de yapılan kazılarda yoğun olarak rastlanmaktadır. Buradaki lüleler, 1670–1750 arasına tarihlenmektedir¹.

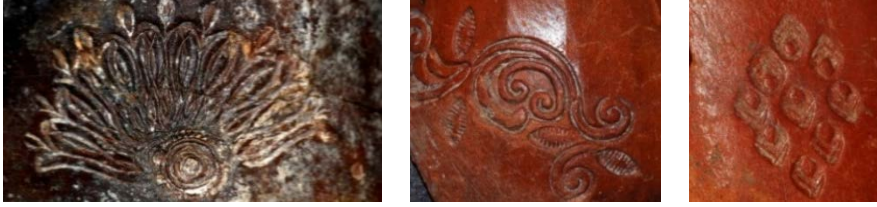
Resim 70: İthal edilmiş olan bir lüle örneği.

Lülelerde görülen bezemeler, motiflerin yan yana gelmesiyle bordür bezemeden oluşabildiği gibi tek bir kompozisyondan da oluşabilmektedir. Tek kompozisyonlarda genellikle bitkisel motifler yer alırken geometrik motiflere de az da olsa rastlanmaktadır.

¹ <http://pagesperso-orange.fr/philippe.gosse/Chioggia/intro.pdf>, p.7–8. (23.10.2009)

Resim 71: Lülelerde görülen bordür bezemelerden örnekler.

Resim 72: Lülelerde tek bir kompozisyondan oluşan bezemelerin görüldüğü örnekler.

Lülelerde kimi zamanda usta işaretlerine yer verilmiştir. Bitkisel motiflerden oluşan mühürlerin yanı sıra yazıdan oluşan mühürlere rastlanmıştır (Resim 17-19).

Resim 73: Lülelerde görülen mühürlere bazıları.

Ayasuluk İç Kale Batı Sarnıç 1 ve 2 kazılarında ele geçen lüleler, burada 17. yüzyıl başı ile 20. yüzyıl başı arasındaki dönemde sosyal hayatın varlığına ve canlılığına dair bilgiler sunmaktadır. Özellikle Batı Sarnıç 1-2'nin üst seviyelerinde yoğun olarak bulunan lüle parçaları İç Kale'nin Batı Girişi'nin hemen yanındaki sarnıçların gerçek sarnıç işlevini yitirdikten sonra kalede yaşayan (veya kapıda nöbet tutan) askerlerin bu lüleleri sarnıç içinde (büyük olasılıkla gizli olarak) kullandıkları ve kırılan parçaları buraya bıraktıklarını belgelemiştir.

Yrd. Doç. Dr. Gökben AYHAN
Nevşehir Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü

5.9. Kale Köşkü Doğusundaki (KKD)Taş Döşemeli Yol Kazısı (2010)

İç Kale'nin en yüksek noktasındaki Bazilika / Sarnıç yapısından başlayarak güneye doğru devam eden taş döşemeli yolun kazısı 2009 yılında Kale Hamamı'nın doğusuna kadar yapılmıştı. Bu yıl yolun güneydeki devamını açmak amacı ile çalışmalara başlanılmış, 81.83 kotunda 10 O plan karesinde başlanan çalışmalar güneye doğru devam etmiş taş döşemeli yolun alçalarak ve daralarak devam ettiği ortaya çıkmıştır.

10-O, 11-12/N-O, 13 N plan kareleri boyunca devam eden taş döşemeli yol yaklaşık olarak 34.40 m. uzunluğundadır. Yolun orta kısmında, KKÇ 6 numaralı odanın doğusunda, 11 N-O plan karelerinde, yaklaşık olarak 2.95 m.lik kısmının korunamadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni 1900 yıllarında O. Benndorf tarafından açılan sondajdır. Arnavut kaldırımı şeklindeki yolun en dar yeri 3.50 m. en geniş yeri 5.25 m.dir. Yolun güney kısmı doğu ve batıda ana kaya ile sınırlandırılırken ortalama genişliği 2.50 m.dir.

Sonuç olarak Programımızda belirttiğimiz gibi 2010 yılında Kale Köşkü doğusundan başlayıp Kale Camiine doğru uzandığı varsayılan yolun yaklaşık 30 m.lik bölümü kazılıp açığa çıkarılmıştır. Böylece önümüzdeki yıllarda ziyarete açılmasını istediğimiz İç Kale'de gezi güzergâhı orijinal döşemeli yollarla kendi kendine çözülmüştür.

13 N plan karesinde taş döşeme bittikten 4.40 m. sonra başlayan doğu-batı yönlü merdiven niteliğindeki bölümün kazısına yaklaşık 79.00 kotunda başlanılmıştır. Üzeri aşınmış durumdaki merdiven, mermer parçaları kullanılarak yapılmış ve alt başlangıcı 77.79 kotunda iken üst kotu 78.37'dir. Bu merdivenin devamında yer alan ana kaya incelendiğinde, ana kayanın işlenerek merdiven gibi kullanıldığı ve üzerinin aşınmış durumda olduğu tespit edilmiştir. Bu merdivenlerin nereye çıktığı ve hangi amaç için kullanıldığı net değildir. Bunların güneyinde yer alan ana kayayı, batıdan, doğudan ve güneyden sınırlayan duvarlar vardır.

Resim 74: KKD Taş Döşemeli yolun kazılar başlamadan önceki görünümü.

Resim 75: KKD Taş Döşemeli yolun kazılar sonrası güneyden görünümü.

6. AYASULUK (SELÇUK) İÇ KALE RESTORASYON ÇALIŞMALARI (2009-2011)

6.1. Batı Sur Duvarlarında Yapılan Restorasyon Çalışmaları (2010)

Ayasuluk İç Kale sur duvarları ilk kez Bizans Çağı'nda (6. Yüzyıl) inşa edilmiş ve Aydınoğulları ve Osmanlı dönemlerinde bazı ek ve onarımlarla kullanılmaya devam etmiştir. Toplam 16 adet kare ve yuvarlak planlı kule ile güçlendirilmiş sur duvarlarının doğu ve güneyinde 1963 yılında onarımlar yapılmıştır. Bu dönemde batı surlarının sadece kuzey kısmı (BK5-BK6 arası) onarım görmüştür. 2010 yılında projeli onarımlara başlanan 170 m. uzunluktaki Batı sur duvarları kalenin güneybatısındaki kare planlı kule (BK1) ile başlayıp tam kuzeydeki yuvarlak kule ile (BK6) son bulmaktadır. Bu kulelerden en ilginç olanı merkezde, kale hamamı batısında yer alan içe dönük kuledir (BK4). Bu kulenin yapımı için sur dışında yeterli yer olmayınca içte dönük bir kule inşa edilmiştir. Aydınoğulları Dönemi'nde kulenin güneyi yeni yapılaşma ve bazı değişmelere uğramıştır.

Kayalık zemin üzerine oturan İç Kale'nin en sarp bölümü batı tarafıdır. Bu nedenle batı sur duvarları daha yüksek, ulaşılması güç kayalık zeminlere oturtulmuştur. Orta kısmı ile kuzey ve güney uç kuleleri arasında yaklaşık 20 m.lik yükseklik farkı vardır. Batı Sur duvarları ve kulelerde ana yapı malzemesi olarak moloz taşların yanı sıra bol miktarda devşirme malzeme kullanılmıştır. Kullanılan kireç ve kum iri tanecikli ve beyaz renklidir. Kuzey ve güney de 1.70 - 2.00 m. arasında değişen sur kalınlığı orta kısımlarda 1.40-1.50 m.ye kadar düşmektedir.

Batı Sur duvarlarının en fazla yıkılmış olan bölümü ortadaki BK3 kulesi ve kuzeyindeki bölümdür. Kare planlı BK3 kulesi en çok yıkım gören, sadece güney duvarı kısmen sağlam kalabilmiş bir kuledir. Bunun güneyindeki sur duvarları ve BK2 kulesi oldukça sağlam durumdadır. En güneyde Kalenin Batı Girişinin yer aldığı BK1 ile BK2 arasında 1963 ve 2008 yıllarında tamamen yıkılmasını önlemek için koruma ve acil onarım çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sırasında Batı Girişi üzerindeki kemer projeli onarımlara bırakılmıştır.

Batı sur duvarlarındaki 2009 yılı kazı çalışmalarında Batı sur duvarının mevcut durumunu tespit edilmiş ve restorasyon projesi öncesi duvarları tümüyle açığa çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda batı sur duvarı üzerinde kuzey-güney yönlü kazılar yapılmıştır.

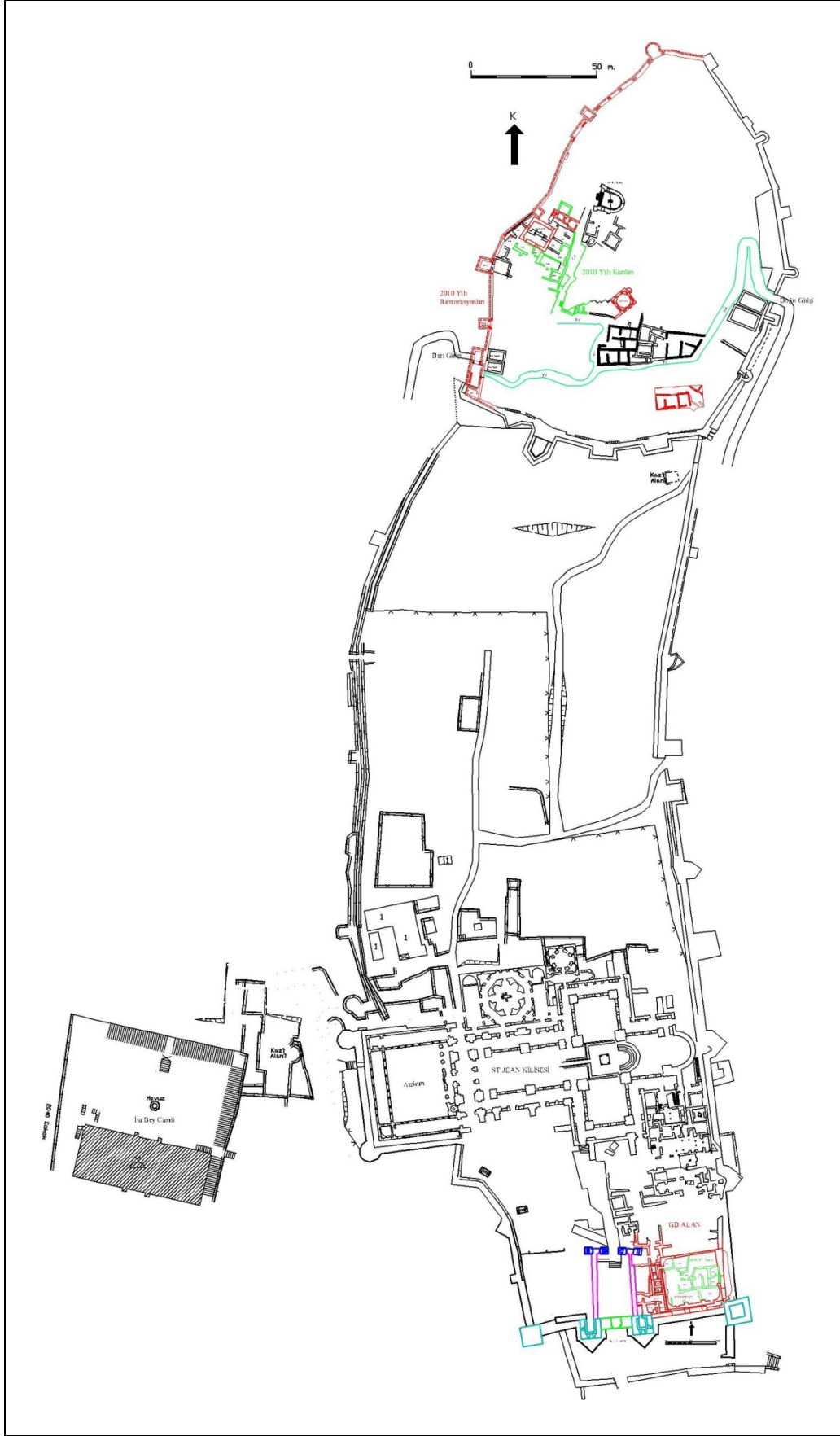
“Ayasuluk İç Kale Kazı ve Onarım Çalışmaları” başlığı altında yaptığımız ve 2009 yılı Şubat ayında kabul gören TÜBİTAK Projesi’ne Batı Sur duvarlarının röleve ve restorasyon projesini yaptırmak üzere başlangıç yapılmıştır. Merkezi İzmir’de olan ASMİRA Mimarlık ve Restorasyon Bürosu ile proje yapımı için antlaşma yapılmıştır. Büro elemanları 2009 yılında detaylı ölçümleri yapmış ve röleve, restitüsyon ve restorasyon projesini İzmir II Numaralı Bölge Koruma Kurulu’na sunmuştur.

İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 13.05.2010 tarihli ve 5762 sayılı olumlu kararı doğrultusunda Ayasuluk İç Kale Batı Sur duvarlarının Restorasyon çalışmaları, 20.07.2010 tarihinde ahşap iskele kurma işlemi ile başlamıştır. Batı Kule 1 (BK1)’den sonra başlayan ahşap iskele BK3’ün bitimine kadar devam etmektedir. Yapılan restorasyon çalışmalarında kesinlikle çimento kullanılmamış olup, horasan harcı kullanılmıştır. Bu harca ilaveten, harcın kısa sürede kurummasını sağlayan hidrolik kireç kullanılmıştır. Batı surun mevcut duvarlarında önceki yıllarda çimento malzeme kullanılarak yapılan harç ve derz dolguları ile duvar örgüsünü kapatan derz uygulamaları temizlenerek bu duvarların da horasan harcı ile yeniden derzlemesi yapılmıştır.

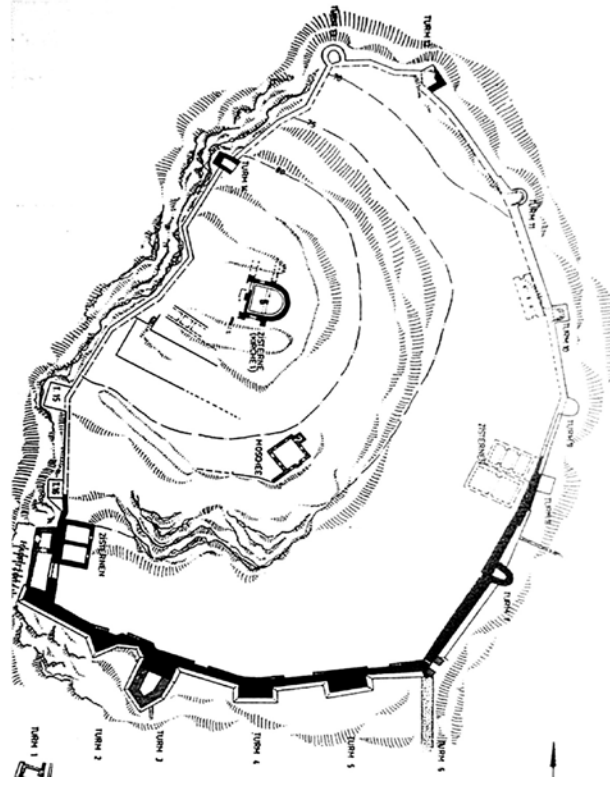
Duvar yüzeylerinde görülen taş kaplama boşlukları özgününe uygun olarak tamamlanmış ve araları horasan harcı ile derzlenmiştir. Örülen duvarların dış yüzlerinde daha çok büyük boyutlu yüzlü taşlar ve üzerinde herhangi bir işleme veya bezeme bulunmayan mermer bloklar kullanılırken duvarın içindeki dolguda çeşitli boyutlarda şekilsiz taşlar tercih edilmiştir. Kullanılan bu malzemeler herhangi bir ocaktan getirilmeyip, Ayasuluk Tepesi’nde yapılan kazılarda, özellikle de İç Kale kazılarında bulunan malzemelerdir. Taş ve mermerin yanı sıra zaman zaman kazılardan çıkan tuğlalar ve bu tuğlaların orijinal boyutlarında özel olarak yaptırılan 0.35 x 0.35 m. ve 0.35 x 0.175 m. ölçülerindeki tuğlalar kullanılmıştır.

Geçmiş yıllarda yapılan restorasyon çalışmalarını orijinalinden ayırt edebilmek için kırmızı renkli derz kullanılırken, 2008 yılından itibaren tarafımızdan yapılan acil onarım ve restorasyon çalışmalarında normal derzin içine kiremit parçaları dizilerek yeni restore edilen kısımlar orijinalinden kalıcı bir şekilde ayrılmıştır.

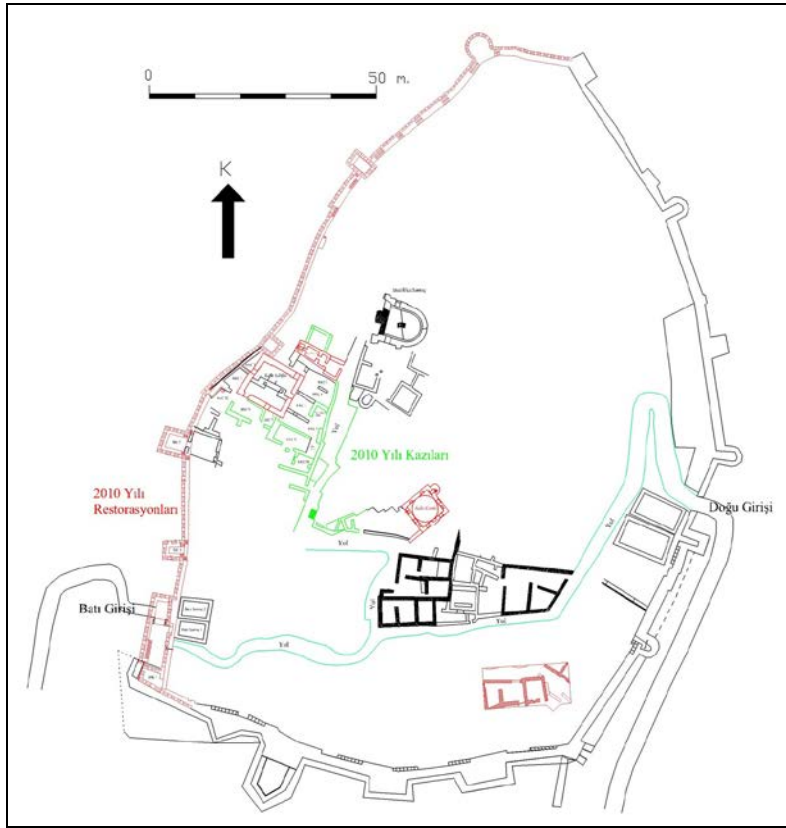
İç Kale Batı Sur Duvarı güney yarısında gerçekleştirilen restorasyonlar diğer alanlardaki çalışmaları kazı çalışmalarının 20 Ekim’de tamamlanmasından sonra Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izniyle 2 ay daha devam etmiş ve 15 Aralık 2010 tarihinde sona ermiştir.

Plan 10: Ayasuluk Tepesi, St. Jean Kilisesi ve İsa Bey Camii genel planı.

Plan 11: İç Kale'nin 1960'lardaki genel planı.

Plan 12: İç Kale'nin 2007-2010 yıllarında yapılan kazılar sonrası genel planı.

Resim 76: İç Kale Batı Sur Duvarlarının restorasyon öncesi görünümü.

Resim 77: İç Kale Batı Sur Duvarlarının restorasyon başında görünümü.

Resim 78: Batı Sur Duvarları (BK1-BK2 arası) restorasyon sırasında görünümü.

Resim 79: Batı Sur Duvarları BK1-BK2 arasının restorasyon sırasında görünümü.

Resim 80: İç Kale Batı Sur Girişi kemi restorasyon sırasında.

Resim 81: İç Kale Batı Sur Girişi kemi restorasyon sonunda.

Resim 82: İç Kale Batı Sur Duvarları Batı Girişi çevresi restorasyon sırasında.

Resim 83: İç Kale Batı Sur Duvarları ve BK1-BK2 arası restorasyon sonlarında.

Resim 84: İç Kale Batı Sur Duvarları ve Bk 1-BK2 arası restorasyon sonlarında.

Resim 85: Batı Sur Duvarları BK1-BK2 arasının restorasyon sonrası görünümü.

6.1.1. Batı Kule 1-Batı Kule 2 (BK1-BK2) Arasındaki Batı Giriş ve Beden Duvarlarının Restorasyonu

Bu bölümde ilk restorasyon çalışmaları 2008 yılında İzmir II No.lu Bölge Koruma Kurulu'ndan alınan acil onarım izni ile 3 haftalık bir zaman diliminde yapılmış ve Batı Sur girişinin kemeri gelecekte yapılacak proje sonrasına bırakılmıştı.

2010 yılında önce dış kısma iskele kurulduktan sonra mevcut duvarlardaki bitki oluşumları temizlenmiş ve 1963 yılında çimento ile derzlenen bölümler yeniden kireç harcı ile derzlenmiştir. Daha sonra Batı Girişi üzerine 2.10 m. kalınlıktaki sur duvarı içine iki parça halinde yapılan ahşap kemer kalıbı yerine yerleştirilerek restorasyon çalışmaları başlamıştır.

Resim 86: Batı Sur Girişi üzerine kemerin yerleştirilmesi ve kemer onarım başlangıcı.

Resim 87: Batı Sur Girişi üzerindeki kemerin ve duvarın onarım sonrası görünümü.

Üst kısmı yıkık durumdaki İç Kale Batı Giriş üzerine 0.35 x 0.35 m.lik orijinaline uygun tuğlalardan 47 sıra tuğla kullanılarak örülen giriş kemeri üst kısmındaki boşluğun örülmesini sağlamıştır. Kemerin örülmesi bittikten sonra üst kotlarda 3 adet ahşap, uzunlamasına yatırılarak birbirlerine bağlanmıştır. Yaklaşık aynı kotlarda BK2'nin güney kısmında da 7 adet ahşap sur duvarında diklemesine yerleştirilerek birbirlerine bağlanmıştır. Böylece ahşabın hem bağlayıcı hem de esneklik özelliğinden faydalanılmıştır.

Batı Kule 1 (BK1)- Batı Kule 2 (BK2) arasındaki Batı Girişi Kapısı'nın olduğu alanda duvarın dış kısımda yaklaşık olarak 5.55 m, iç kısımda ise 3.90 m. yüksekliğindeki bölümler

örülerek seyirdim yeri tabanı ve ön kısımdaki dendanlar projeye uygun olarak yapılmıştır. Seyirdim yolunun batısına projeye uygun olarak 0.63 m. derinliğinde ve 0.75 m. yüksekliğinde bir duvar örüldükten sonra 1.25 m. yüksekliğindeki dendanlar yapılmıştır. 1.10 m. genişliğindeki dendanların arasında 0.70 m boşluk yer almaktadır.

Resim 88: İç Kale BK1 - BK2 arasının doğudan kale içinden görünümü.

Resim 89: İç Kale BK1 - BK2 arasının onarımlar sırasında kale içinden görünümü.

Resim 90: İç Kale BK1 - BK2 arasındaki onarımların sonlarında kale içinden görülen manzara.

Resim 91: İç Kale BK1 - BK2 arasındaki onarımların sonlarında kale içinden görülen manzara.

6.1.2. Batı Kule 2 (BK 2)'nin Restorasyonu

Batı sur duvarlarının restorasyon projesinde batı kelelerinin sur beden duvarlarından yaklaşık olarak 2.00 m. daha yüksek olması ana prensibi benimsenmiş ve kuleler ona göre planlanmıştır. 2010 yılında dış ölçüleri 3.90 x 4.04 m. ve iç ölçüleri 3.30 x 2.40 m. olan BK 2'de önce mevcut duvarlarında derz yenilemesi yapılmıştır.

Sonrasında kuzey ve batı duvarlarında mevcut duvarların üzerine dışta dendanlar dâhil yaklaşık 6.00 m lik duvarlar örülmüştür. Güney duvarında mevcut duvarın üzerine dışta 3.45 m, içte 3.10 m. örülerek BK 2 üzerinde seyirdim yolu seviyesine ulaşılmıştır. Bunun üzerine toplam 2.00 m yükseklikte dendan alt korkulukları ve dendanlar örülmüştür. Hazırlanan restorasyon projesinde duvar kalınlıkları 1.25 m. iken, restorasyon öncesi BK 2 üzerinde tarafımızdan yapılan incelemelerde duvar kalınlıklarının 0.95 m. olduğu tespit edilmiş ve duvarlar 0.95 m. kalınlığında yapılmıştır.

BK 1 ile BK 2 arasındaki yürüme yolundan BK 2'ye 9 basamaklı merdiven ile çıkılırken, kuzey duvarı üzerinden de 3 basamaklı bir merdivenle BK 2 ile BK 3 arasındaki yürüme yoluna inilmektedir.

Resim 92: İç Kale Batı Kule 2 (BK 2) restorasyon başlangıcında görünümü.

Resim 93: BK 2'nin restorasyon sonlarındaki görünümü.

Resim 94: BK 2'nin restorasyon sonlarındaki görünümü.

Resim 95: BK 2'nin restorasyon sonlarında İç Kale'den görünümü.

6.1.3. Batı Kule 2-Batı Kule 3 (BK 2 - BK 3) Arasındaki Beden Duvarlarının Restorasyonu

BK 2 ile BK 3 arasında, 17.65 m. uzunluktaki mevcut sur duvarında önce temizlik ve derz yenilemesi yapılmıştır. Sonra mevcut sur duvarının üzerine dendanlar dâhil dışta ortalama 5.00 m, içte 2.80 m yüksekliğinde duvar örülmüştür. Sur duvarının kalınlığı kuzey kısımda 1.10 m. iken güney kısımda 1.45 metreye çıkmaktadır. BK 1 ile BK 2 arasındaki yürüme yolundan 2.05 m. daha yüksekte olan bu iki kule arasında seyirdim yolu tamamlanmıştır. Seyirdim yolunun üzerine önde 0.75 m. yüksekliğinde duvar örüldükten sonra 1.05 m. genişlikte ve 1.25 m. yüksekliğindeki dendanların yapımı da tamamlanmıştır.

Resim 96: İç Kale BK2 - BK3 arasında restorasyon öncesi iskele kurum aşaması.

Resim 97: İç Kale BK 2 – BK 3 arasındaki restorasyon son aşamasında.

Resim 98: İç Kale BK 2 – BK 3 arası restorasyon sonlarında görünümü.

Resim 99: İç Kale BK 2 – BK 3 arası restorasyon sonunda görünümü.

6.1.4. Batı Kule 3 (BK 3)'ün Restorasyonu

İç ölçüleri 4.95 x 4.15 m. olan BK 3'ün mevcut güney duvarında önce derz yenilemesi yapılmış ve sonrasında batı ve kuzey duvarları örülmeye başlanmıştır. Batı duvarı dışta 13.80 m, içte 8.60 m. yükseklikte örülürken, alt tarafta 1.45 m. olan duvar kalınlığı üst kotlarda 0.95 m. ye düşmüştür. Güney de mevcut duvarın üzerine dendan üst seviyesine kadar ortalama 5.00 m. örülmüştür. Kuzey duvarı batı kısımda 13.80 m, doğu kısımda 10.30 m, içte ise 8.60 m. örülmüştür. Alt kotlarda 1.60 m. olan duvar kalınlığı üst kotlarda 1.30 m. ye düşmüştür. Restorasyon projesinde kulenin doğu duvarı yer almazken doğudaki iki parça halindeki duvar, kulenin doğusundaki geç dönem odasının batı duvarı gibi gösterilmiştir. Ancak tarafımızdan yapılan incelemelerde bu iki parça halindeki duvarın geç dönem odasının batı duvarı değil, 0.75 m. kalınlıkta kulenin kireç harçlı doğu duvarı olduğu anlaşılmıştır.

Kulenin duvarlarında tespit edilen ahşap yuvalarının izlerinden yol çıkarak batı, kuzey ve güney duvarlarına ahşap hatıllar yerleştirilmiştir. Böylece hem duvarlar birbirine daha fazla bağlanmış, hem de depremlere karşı esneklik kazanmıştır.

Resim 100: İç Kale Batı Kule 3 (BK3) batı duvarı restorasyon öncesi.

Resim 101: İç Kale BK3 restorasyon başlangıcı.

Resim 102: İç Kale BK 3 restorasyon sırasında.

Resim 103: İç Kale BK3 restorasyon sırasında.

Resim 104: İç Kale BK3 restorasyon sırasında içten.

Resim 105: Batı Kule 3'ün restorasyon sonrasında genel görünümü.

Resim 106: İç Kale Batı Sur Duvarları 1-3 Kule arası restorasyonun son aşamalarında.

Resim 107: İç Kale Batı Sur duvarları ve kuleler restorasyon sonrasında (2010 sonu).

Resim 108: İç Kale BK 1 – BK 3 arasındaki restorasyon sırasında içten görünümü.

Resim 109: BK1 - BK3 arasındaki 2010 yılı restorasyonunun son aşamasında içten görünümü.

6.2. İç Kale Batı Sur Duvarlarında BK3-BK5 Arasında Yapılan Restorasyon Çalışmaları (2011)

İzmir II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.05.2010 tarihli ve 5762 sayılı kararı doğrultusunda 2010 yılında yapılan restorasyon çalışmalarını içeren rapor kurula sunulmuş ve Bölge Kurulu'nun 14.04.2011 tarih ve 6798 nolu kararı ile "Uygun bulunan restorasyon projesi kapsamında 1 ile 3 numaralı kuleler arasında 1. Etap olarak restorasyon uygulamalarının projeye uygun olduğuna, restorasyon projesinin uygulanmasına yönelik 2. Etapa başlanmasında sakınca olmadığına ve 2. etap restorasyon uygulamasının da Kazı Başkanlığı ve proje müellifi denetiminde yapılmasına" karar verilmiştir.

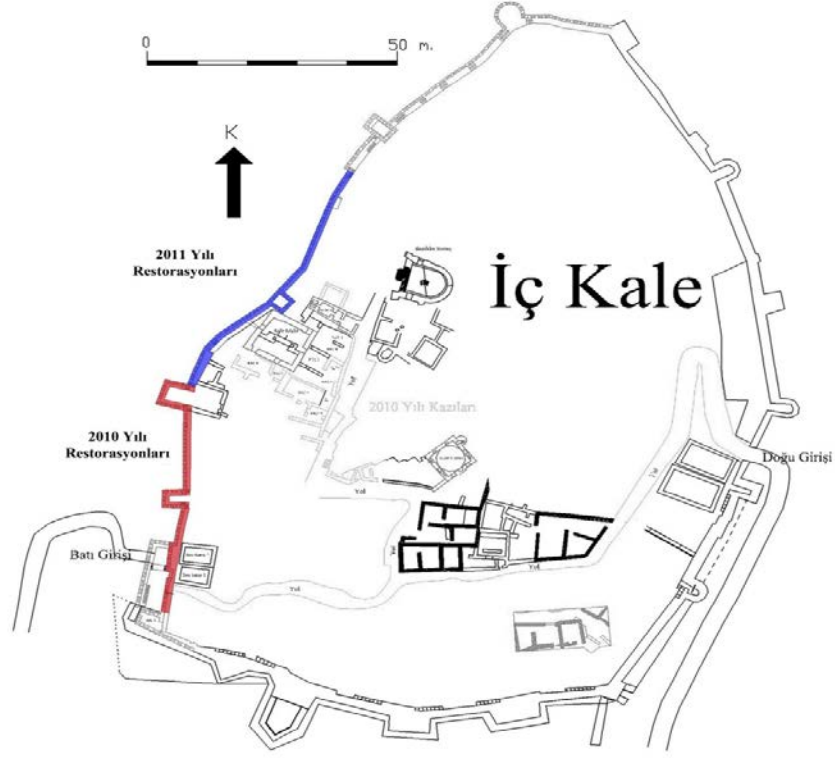
2011 yılı Restorasyon çalışmaları 02.08.2011 tarihinde önce alan temizliği ve iskele kurma çalışmaları ile yapılmıştır. 15.08.2011 tarihinden itibaren Batı Kule 3 ile Batı kule 4 arasındaki beden duvarında restorasyonlara başlanmış ve çalışmalara 12.09.2011 tarihinden itibaren Kültür varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün (09.09.2011 tarih ve 184928 nolu) izinleri ile Efes Müzesi Müdürlüğü denetiminde devam edilmiştir. Bu dönemdeki onarım çalışmaları Restoratör-Mimar Mehmet S. Erol, Arş. Gör. Polat Ulusoy, Arkeolog Leyla Korkmaz kontrolünde 1 restoratör ve 10 usta-işçi ile devam etmiştir. Selçuk Belediye Başkanlığı'nın önemli katkılarıyla gerçekleşen İç Kale Restorasyon çalışmaları 30.11.2011 tarihinde genel temizlik yapılarak sona ermiştir.

Resim 110: İç Kale, Batı Sur Duvarları, restorasyon öncesi (2009).

Resim 111: İç Kale, Batı Sur Duvarları, 2010 yılı restorasyonları sonrası.

Plan 13: Batı sur duvarlarında 2010 ve 2011 yıllarında restorasyon çalışması yapılan bölümler.

Resim 112: Ayasuluk, İç Kale, 2010 sonu.

6.2.1. Batı Kule 3- Batı Kule 4 (BK 3 - BK 4) Arasındaki Sur Beden Duvarlarının Restorasyonu (2011)

2011 yılı İç Kale Batı Sur Duvarı onarım çalışmalarından önce mevcut duvarların ve kulelerin detaylı temizliği yapılmıştır. Duvarlar ile kullanılacak nitelikli taşlar tazyikli suyla yıkanarak temizlenmiştir. Moloz taş ve tuğla ile örülen duvarlarda hidrolik kireç, normal kireç, kum, mıcır ve mermer tozundan oluşan harç kullanılmıştır. Mevcut olan duvar ile yeni duvar örgüsünün ayırt edilebilmesi için araya kırık kiremit parçaları dizilmiştir. Son olarak da duvar yüzeyinde derzleme çalışması ve temizlik yapılmıştır.

2011 yılı onarım çalışmaları BK 3'ün kuzeyindeki fazlaca yıkılmış olan beden duvarlarında başlamış BK3-BK4 arasındaki toplam 24.00 m' lik bölümde sürdürülmüştür.

Çalışmalar öncesinde iki kule arasındaki sur duvarının güneyinde BK 3 ile birleşen 7.00 m.lik kısmı temel seviyesine kadar yıkılmış durumda idi. Bu bölümde temel seviyesinden itibaren özgün malzeme ve yapım tekniği ile sur duvarı yenilenmiş ve üst bölümü kısmen dendanelere kadar onarılmıştır. İki kule arasının kuzey bölümünde özellikle dış yüzeyde büyük çapta kaplamalar yapılmıştır.

BK 3 – BK 4 arasında beden duvarı düz bir hat şeklinde olmayıp ortada (10. m den sonra) doğuya doğru kılarak devam etmektedir. Duvarlarda orijinal duvar örgü sistemine bağlı kalınarak onarımlar yapılmıştır. Mevcut olan duvarda, yerinden oynamış ve harç yapısı bozulmuş olan taşların yerine yenileri konulmuş, derin oyuklar doldurulmuştur.

TÜBİTAK' ın Proje desteği ile Selçuk Belediye Başkanlığı'nın malzeme ve işçi-usta katkılarıyla gerçekleşen İç Kale Restorasyon çalışmaları 30.11.2011 tarihinde genel temizlik yapılarak sona ermiştir.

BK3 - BK4 arasında ilk 7.00 m'lik kısımda 1.35 m olan duvar kalınlığı, 6.00 m'den sonra 1.50 m'ye, 8.50 m.de ise 2.22 m. genişliğe ulaşmaktadır. Daha sonra iç kısımda dış yaparak kalınlığı 1.35 m. olan duvardaki bu durum Bizans Dönemi Duvarı ile Aydınogulları Beyliği Dönemi'nde duvarın hemen doğusuna inşa edilen Bey Köşkü ile ilgili olarak plan değişikliği şeklinde açıklanabilir. Zaten beden duvarı ile köşkün batı duvarı arasındaki üçgen planlı odaların batısında, taban seviyesinde izlenen eski beden duvarı kalıntısı büyük olasılıkla Bizans Dönemi Sur duvarı ile ilişkilidir.

Resim 113: BK 3 ve BK 3 – BK4 arasındaki sur duvarları onarım öncesi (2009).

Resim 114: BK 3 Kulesi ve kuzeyindeki sur duvarları onarım öncesi (2010).

Resim 115: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları onarım sırasında (2011).

Resim 116: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları onarımdan sonra (2011 sonu).

Tamamen yıkılmış olan güney kısımda 7.00 m.lik beden duvarında dış yüzde 6.00 m. iç yüzde 3.00 m. onarım yapılarak seyirdim yeri seviyesine ulaşılmış ve BK3'ten 3 merdiven basamağı ile seyirdim yerine inilmesi sağlanmıştır. Seyirdim yerinin genişliği güneyde 0.70 m iken duvarın kalınlaşmasına paralel olarak kuzeye doğru 1.60 m.yi bulmaktadır.

Bu bölümde önce genişliği 0.60 m olan dendanelerin korkulukları örülmüş ve sonra BK3'ün kuzeyinde 0.50 m genişliğinde yarım dendane ile 0.70 m. boşluk ve 1.10 m. uzunluğunda, 1.25 m. yüksekliğinde 4 dendane yapılmıştır. Kuzey bölümdeki diğer 3 dendanenin üstlerindeki üçgen kısımlar yapılmamıştır.

Orta bölümdeki beden duvarlarının duvar örgüsünün diğerlerinden önemli bir farkı vardır. Bu kısımda üç sıralı tuğla hatıllara sahip bir örgü söz konusudur. Aynı örgü tekniği surların diğer kısımlarında görülmez. Bu durum gözetilerek tuğla hatıllar orijinaline benzer yeniden yaptırılan kaliteli tuğlalar kullanılarak örülmüş ve beden duvarı dışta hareketli ve güzel bir görünüm kazanmıştır.

Resim 117: BK 3 – BK 4 arasındaki sur duvarları onarımdan önce (2011 başı).

Resim 118: BK 3 – BK 4 arasındaki sur duvarları onarım sırasında.

Resim 119: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları onarımdan sonra.

BK 3 – BK 4 arasında kuzey yarıda seyirdim yeri ve dendenler yapılmadan beden duvarı BK4'e bağlanmıştır. Bu bölümde duvar örgüsü üzerine harç dolgusunun daha az olduğu moloz taş dolgu şeklinde yıkıntı görüntüsü kazandırılmıştır. Bunun nedeni duvarın hemen yanındaki Bey Köşkü ve üçgen planlı odalara ait duvarların yıkıntı şeklinde bir görünüme sahip olması ve bu alanda birlikteliğin sağlanmasıdır.

Resim 120: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları 2011 onarımından önce.

Resim 121: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları 2011 onarımından sonra.

Resim 122: BK 3 kuzeyindeki sur duvarı onarımından önce. **Resim 123:** BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarı onarımından önce.

Resim 124: BK 3 kuzeyindeki sur duvarı onarımından sonra. **Resim 125:** BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarı onarımından sonra.

Resim 126: BK 3 ve BK 4 arasındaki sur duvarları onarım sonlarında.

6.2.2. Batı Kule 4 (BK 4)'ün Restorasyonu

BK 4 ilginç, ise dönük bir plana sahiptir. Tümüyle kayalık ve engebeli zemin üzerine oturan Batı Sur duvarlarının orta kısmında yer alan BK 4, dışa çıkıntılı normal bir kule şeklinde değil arazinin zorlaması sonucu içe dönük olarak planlanmıştır. Bu haliyle dışarıdan bakıldığı zaman kule olarak algılanamaz. Hamam yapısının GB kısmında yer alan kulenin dış ölçüleri 4.18 x 4.00 m. dir.

Onarım çalışmalarına kulenin güney cephesinden başlamıştır. Güneybatı köşede dış yüzde 3.40 m. yükselen kule güney duvarı toplamda yapılan onarımlarla 7.50 m. yüksekliğe ulaşmıştır. Güneydoğu köşede ise mevcut olan duvarda güçlendirme çalışmasıyla beraber yapılan onarımla, duvar yüksekliği 2.40 m, doğu cephede ise 1.40 m. yüksekliğe ulaşmıştır. BK4'ün batı cephe duvar uzunluğu 3.52 m, duvar kalınlığı 1.25 m, güney cephe duvar uzunluğu 4.18 m, duvar kalınlığı 0.94 m, doğu cephe duvar uzunluğu 3.40 m, duvar kalınlığı ise 1.00 m.dir. BK4'ün iç duvar sınırları kalabilen izlerden yararlanılarak ortaya çıkmış ve bu çalışma sonrasında iç kısımda 'L' şeklinde seyirdim yeri oluşturulmuştur. Kule duvarlarında da güneyindeki duvarlarda olduğu gibi dendaneler yapılmadan duvarların üst kısmı yıkıntı şeklinde bırakılarak seyir terasının GB yönü kapatılmamıştır.

Resim 127: BK 4 ve BK 5 arasındaki sur duvarları onarımdan önce.

Resim 128: BK 4 kulesi onarımdan önce.

Resim 129: BK 4 kulesi onarım sonrası.

Resim 130: BK 3 ve BK 4 Kuleleri onarımdan sonra.

Resim 131: BK 4 Kulesi güneyi onarımdan önce.

Resim 132: BK 4 Kulesi GB köşe onarım sırasında.

Resim 133: BK 4 Kulesi güney cephe onarım sonlarında.

Resim 134: BK 4 Kulesi güney cephe onarım sonunda.

Resim 135: BK 3 – BK 5 Kuleleri arasındaki beden duvarı onarım öncesi.

Resim 136: BK 3 – BK 5 Kuleleri arasındaki beden duvarı onarım sırasında (2011).

Resim 137: BK 3 – BK 5 kuleleri arasındaki beden duvarı ve BK4 Kulesi onarımdan sonra.

6.2.3. Batı Kule 4 – Batı Kule 5 (BK 4 - BK 5) Arasındaki Beden Duvarlarının Restorasyonu

BK 4 ile BK 5 arasındaki sur duvarında, kalınlığı 1.35 m. olan **31.50 m’lik bölümde çalışılmıştır**. Dış yüzde 4.40 - 2.20 m arasında sağlam kalabilen beden duvarı iç yüzde ise 0.50 m. ile 0.70 m. arasında sağlam kalabilmiştir. Ana kaya üzerinde yükselen sur duvarlarının alt kısmında dışa çıkıntı yapan 10.50 m. uzunluğunda 0.60 m. kalınlığındaki kısımlar öncelikle onarılarak 1.00 m. yüksekliğe ulaştırılmıştır.

BK 4 - BK 5 arasında kalan sur duvarının dış cephe yüzeyi hem dolguda hem de kaplama taşlarında büyük ölçüde bozulmuştu. Kaplama taşları korunan bölümlerde derz boşalması ve aralarda büyük oyuklar vardı. Sur duvarlarının bu bölümünde dış cephe zemin seviyesinden itibaren onarılmış ve üst bölüm kısmen ayağa kaldırılmıştır. Tüm cephe yüzeyleri diğer kısımlarda olduğu gibi orijinaline benzer harçla derzlenmiştir.

Sur duvarları örgüsü içine orijinalinde olduğu gibi yer yer 1.00 m.’lik ahşap hatıllar atılmıştır. Yine duvar örgüsü içinde orijinaline uygun su kanalları yapılmıştır. BK 4 - BK 5 arasındaki sur duvarlarının üst seviyesinde harç dolgunun daha az olduğu moloz taş dolgu yapılmış ve duvarlara yıkıntı görüntüsü kazandırılmıştır. Bu bölümdeki çalışmalarda projeye uygun olarak dendaneler yapılmamıştır. Bunun nedeni bu duvarın doğusundaki düz alanın (Bazilika Sarnıç batısı ile Kale Hamamı kuzeyindeki düz alan) kalenin seyir terası olarak kullanılacak olmasıdır.

Sonuç olarak 2011 yılında BK3-BK5 arasındaki sur duvarlarında **toplam olarak 55.50 m.lik** bölümde onarım çalışmaları yapılmıştır. Böylece kalenin batı cephesi ziyaretçiler için tehlikesiz hale gelirken, önemli bir anıtsallık ve görsellik kazanmıştır. Bu haliyle kalenin ziyarete açılması engelleyen faktörlerden biri büyük çapta azalmış ve Kale'nin 2012 yılında ziyarete açılması olanaklı hale gelmiştir.

Resim 138: BK 4 – BK 5 kuleleri arasındaki beden duvarından bir bölüm temizlik sırasında.

Resim 139: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları dış yüzü derzleme ve onarım öncesi.

Resim 140: BK 4 - BK 5 arasındaki beden duvarı onarım öncesi yıkılıyor.

Resim 141: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları dış yüz derzleme ve onarımdan sonra.

Resim 142: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları (Kuzey bölüm) iç yüzü onarımdan önce.

Resim 143: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları (Kuzey bölüm) iç yüzü onarımdan sonra.

Resim 144: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları (Güney bölüm) iç yüzü onarımdan önce.

Resim 145: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları (Güney bölüm) iç yüzü onarımdan sonra.

Resim 146: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları onarım öncesi ve sonrası.

Resim 147: BK 4 – BK 5 arasındaki sur duvarları onarımdan önce.

Resim 148: BK 3 – BK 5 kuleleri ile arasındaki sur duvarları onarımdan sonra.

Resim 149: BK 3 – BK 5 arasındaki sur duvarları onarımdan sonra.

Resim 150: İç Kale batı sur duvarları, 2009.

Resim 151: İç Kale batı sur duvarları, 2010 onarımı sonrası.

Resim 152: İç Kale batı sur duvarları, 2011 onarımı sonrası.

Resim 153: İç Kale batı sur duvarları, 2011 onarımı sonrası.

Resim 154: Ayasuluk İç Kale genel görünümü 2000 (Kazılar öncesi).

Resim 155: Ayasuluk İç Kale Genel görünümü (2009 kazıları sonunda).

Resim 156: Ayasuluk İç Kale Batı sur duvarı 2010 yılı onarımlarından sonra.

Resim 157: Ayasuluk İç Kale Batı sur duvarı 2011 yılı onarımlarından sonra.

6.3. İç Kale’de Yapılan Diğer Restorasyon Çalışmaları

6.3.1. Kale Köşkünde Yapılan Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları (2009-2011)

2009 yılında kazılan ve önceleri “Dizdar/Komutan Evi” olarak tanımlanan Kale Köşkü’nde kazılar sonrası Eylül ayında acil onarım ve konservasyon çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarda amacımız oldukça yıpranmış durumda kalabilen ve üzerinden bir kış geçerse yıkılma tehlikesi arz eden kuzey, güney ve batı duvarlarını sağlamlaştırmaktır. Ayrıca kazılar sırasında söve blokları sağlam durumda bulunan güney kapıda onarımlar yapılmıştır

Resim 158: Kale Köşkü’nün kazı sonrası, konservasyon öncesi görünümü.

Resim 159: Kale Köşkü güney kapısının kazı sonrası, onarım öncesi görünümü.

Resim 160: Kale Köşkü Güney kapısının kazı sonrası, onarım hazırlıkları.

Resim 161: Kale Köşkü güney kapısının onarım çalışmaları sırasında.

Resim 162: Kale Köşkü Güney Kapısının batı sövesi onarım sırasında.

Resim 163: Kale Köşkü Güney Kapısı batı sövesi onarım sırasında.

Resim 164: Kale Köşkü Güney kapısının onarım sonrası görünümü.

Kale Köşkü Güney Batı köşedeki Güney Kapıya ait iki söve bloğu kazılar sırasında düştükleri yerde bulunmuştu. Bunlar kapı eşiği üzerindeki yerlerine kaldırılarak içine yerleştirilen fiber çubuk ve araldit (epoksi) yardımıyla sabitlenmiştir. Daha sonra köşkün GB köşesinde yer alan kapı sövelerinin boşta kalmaması için iki yanındaki duvarlar orijinal malzemenin benzeri taş, tuğla ve kireç harcıyla bir miktar yükseltilerek hem kapı söveleri daha çok sağlamlaştırılmış hem de yapının cephesi karşıdan bakılınca görsellik kazanmıştır.

Batı sur duvarında yapılan acil onarımlar yine KB köşede yoğunlaşmış ve kuzey duvarında yapılan çalışmaların devamı şeklinde gelişmiştir. Burada yeni bir yükseklik ve hacim yaratılmadan yıkılmış duvar görüntüsü bozulmadan yanı birkaç taş ve tuğla sırası örülmüş ve alttaki orijinal duvarlar sağlamlık kazanmıştır.

Bu çalışmalar sırasında orijinal duvarlar ile yeni yapılan acil onarımları birbirinden ayırmak için araya kiremit parçaları dizilmiştir. Böylece her zaman yeni eklerle eski kalan birbirinden rahatça ayrılmış olacaktır.

Resim 165: Kale Köşkü duvarları kazı sonrası, konservasyon öncesi görünümü.

Resim 166: Kale Köşkü duvarlarının konservasyon ve onarım sonrası görünümü.

Resim 167: Kale Köşkü güney kapı ve duvarın konservasyon sonrası görünümü.

Bey Köşkü'nün 1.05 m. kalınlıkta olan ve orta kısmı 4.00 m. yükseklikte kalabilmiş olan kuzey duvarında iki yanda acil onarım ve konservasyon ağırlıklı çalışmalara deneyimli ustalar, orijinal malzeme (taş ve eski tuğla ile hidrolik kireç harcı) kullanarak orta kısımda yüksek kalabilmiş bölüm iki yandan desteklemiş ve sağlamlaştırılmıştır.

Resim 168: Dizdar Evi kuzey duvarının konservasyon sırasında görünümü.

Resim 169: Kale Köşkü kuzey duvarının acil onarımlar sonrası görünümü.

Kale Köşkü Duvarlarındaki Acil Onarım Çalışmaları (2011)

Ayasuluk İç Kalesi'nde 2009 yılında kazılıp ortaya çıkarılan Kale Köşkü 11.00 x 10.00 m. ölçülerinde kare bir plana sahiptir. İç Kale'nin Kale Cami ile birlikte en önemli yapısı konumunda olan köşkte 2009 yılındaki kazılar sonrasında kuzey ve batı duvarı ile güneybatı köşedeki kapı yakınında acil onarım çalışmaları yapılmış ve yapının duvarları bir yandan korumaya alınırken bir yandan görsellik kazandırılmıştır.

2011 yılında daha önce dokunulmayan güney ve doğu cephe duvarlarının tahrip olmasını önlemek amacıyla acil onarım çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmanın odağında alt kat penceresi yer almaktadır. Kazılarda yapının güneyinde orta kısımda alt kat penceresine ait iki parça (batı-söve ve üst-lento) mermer blok ele geçmişti. Pencerenin önünde bulunan bu iki bloğun eksik olan benzerleri yeni mermerden kestirilmiş (doğu-söve ve alt)'tir. Orijinal ve yeni bloklar kullanılarak önce alt kat penceresinin onarımı yapılmıştır.

Yapının güney cephesinde böyle bir pencerenin varlığı 1670 yılında Ayasuluk'u ziyaret eden İngiliz gezgin J. Covel'in gravüründen kesinlik kazanmaktadır. Gravürde Bey Köşkü'nün ikinci katında güney duvarının orta kısmında benzer bir pencere görülmektedir.

Daha sonra pencerenin yanındaki duvarların sağlamlaştırılması amacıyla pencere kenarlarından başlayan duvar örgüsü orijinaline uygun olarak güneydoğu köşede 1.00 m. yükseltilmiştir. Doğu cephedeki çalışmalarda ise; köşeye yakın kısımda var olan geç kullanım evresine ait su kanalı üzerindeki duvar kanal deliği korunarak 0.60 m. daha yükselmiştir.

Böylece İç Kale'nin en önemli yapılarından biri olan Kale Köşkü duvarları bir yandan sağlamlaştırılırken diğer yandan yapı plan - görünüş olarak ziyaretçiler tarafından daha iyi algılanır hale gelmiştir.

Resim 170: Kale Köşkü güney duvarı kapısı 2009 yılı onarımı sonrası.

Resim 171: Kale Köşkü güney cephe penceresi onarımı sırasında.

Resim 172: Kale Köşkü güney cephe duvarı onarım sırasında.

Resim 173: Kale Köşkü güney cephe penceresi ve duvarı onarımdan sonra.

Resim 174: Kale Köşkü güney cephe duvarı onarımı öncesi.

Resim 175: Kale Köşkü güney cephe penceresi ve duvarı onarımdan sonra.

Resim 176: Kale Köşkü güney -doğu köşe duvarı onarımdan önce.

Resim 177: Kale Köşkü güney-doğu köşe duvarı onarımdan sonra.

Resim 178: BK4 Kulesi ve Kale Köşkü güney cephesinin onarımdan sonra genel görünümü.

Resim 179: Ayasuluk, İç Kale Batı Sur Duvarı onarımlardan sonra (2011 sonu).

6.3.2. Kale Camii'nde Yapılan Restorasyonlar (2009)

Selçuk-Ayasuluk İç Kalesi'nde güney terasta eğimli bir yere inşa edilen Kale Camii kare planlı, kübik bir harim kısmı ile kuzeybatısında minarenin bileşiminden oluşur. Yönü fazlaca doğuya dönük ve genel ölçüleri 10.50 x 10.00 m. olan yapının güneybatı kısmına son cemaat yeri eklenmiştir.

İnşa kitabesi bulunmayan ancak büyük olasılıkla Aydınoğulları Dönemi'ne (14. yüzyıl) tarihlenen caminin pencereleri 1962-63 yılında o dönemin teknikleriyle çimento kullanılarak restore edilmeye çalışılmış ve harim tabanı beton tuğlalarla kaplanmıştır. Yapı malzemesi olarak duvarlarda bir sıra taş veya bir iki sıra tuğla ile almaşık duvar tekniği uygulanarak kullanılmıştır. Taşlar arasında yatık ve dikine kullanılmış tuğlalar görülür. Duvarların içinde atkı olarak kullanılmış ahşaplar bulunur. Harim bölümünün üzerindeki kubbe sekizgen bir kasa üzerine oturmaktadır. Yapının asıl beden duvarları iki sıra, kubbe kasağı ise tek sıra kirpi saçakla son bulur. Kubbenin üzeri 1963 yılında beton kaplanmışsa da orijinal halinde kurşun kaplı olduğu sanılmaktadır.

Yapının KB arka cephesi tamamen sağır bir cephe olarak yapılmıştır. KD cephede altta ve üstte birer pencere ve GD cephesinde mihrap çıkıntısının iki yanında altta ve üstte ikişer pencere açıklığı vardır.

Resim 180: Kale Camii onarım çalışması öncesi genel durum.

Caminin tam kuzey köşesine gelen minarenin kürsüsünün alt kısmı silindirik, üst kısmı sekizgen olarak yükselmektedir. Kürsüden sonra üçgen kuşakla minare gövdesine geçilmiştir. Yapı eğimli ve yüksek bir platforma inşa edildiği için minare gövdesi fazla yüksek değildir. Silindirik gövdenin alt kısmında bir bilezik yer alır. Minarenin şerefesi kısmen, petek ve külah kısmı ise tamamen yok olmuştur. Minareye 1963 yılı onarımında sadece derzleme yapılmış şerefenin yıldırım tahribatından kalan güney parçası da yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. 2009 yılında özellikle şerefe kısmında çalışılmış ve yıkılma tehlikesi önlenmiştir.

Kale Camii'nde köklü onarımlar için 1998 yılında İzmir Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü elemanları tarafından bir restorasyon projesi hazırlanmıştır. Bu proje İzmir II No.lu Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır. Ancak aradan geçen zaman içinde uygulama yapılamamıştır. İşte 2009 yılında minarenin yıkılmak üzere olan şerefe kısmının kurtarılması için 1998 yılında yapılan projeye uygun acil bir onarım çalışması yapılmıştır.

6.3.2.1. Minarede Yapılan Restorasyonlar

2009 yılı Temmuz ayında minaredeki acil onarım çalışmalarına önce çelik iskele kurularak başlanmıştır. İlk iş olarak minarenin üst kısmında bulunan ve yıldırım düşmelerine neden olan bayrak direği sökülmüştür.

Şerefe bölümüne kadar yükselen iskele sayesinde önce yuvarlak minare gövdesinin üst kısmındaki eksik bölümler (yaklaşık 2 m²'lik bölüm) orijinal ölçüde tuğlalar ve hidrolik kireçli harç kullanılarak tamamlanmıştır.

Yuvarlak gövdenin üzerine oturan şerefe kısmı birbiri üzerine şaşırtmalı olarak oturan dışa taşkın peteklerden oluşmaktadır. Peteklerde beşgen şeklindeki tuğlalar kullanılmıştır. Restorasyon için aynı boyutlarda tuğlalar kesilmiş ve şerefe çıkıntısı için kullanılmıştır.

Bu arada içteki merdiven basamaklarının eksik olanları mermer bloklardan kesilerek yerlerine monte edilmiştir. Sonuç olarak yıkılmak üzere olan minare şerefesi 2009 yılı acil onarımları ile tamamen yıkılmaktadır kurtarılmıştır.

Resim 181: Caminin 1960 yılındaki durumu.

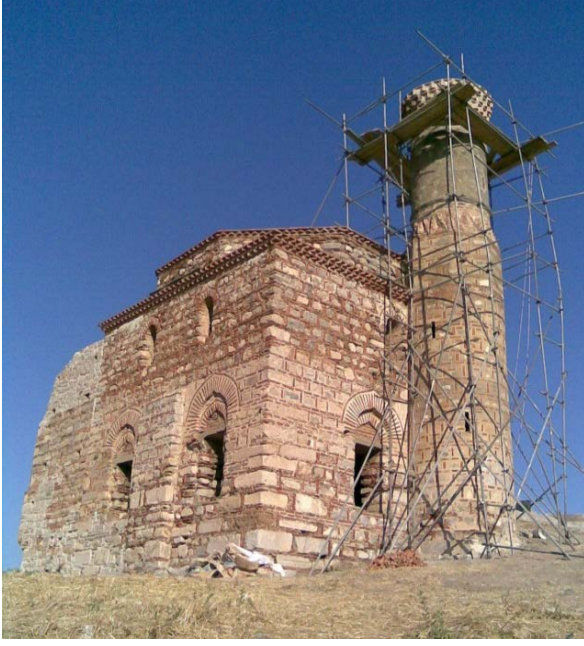
Resim 182: Minare 1963 yılı onarım sonrası.

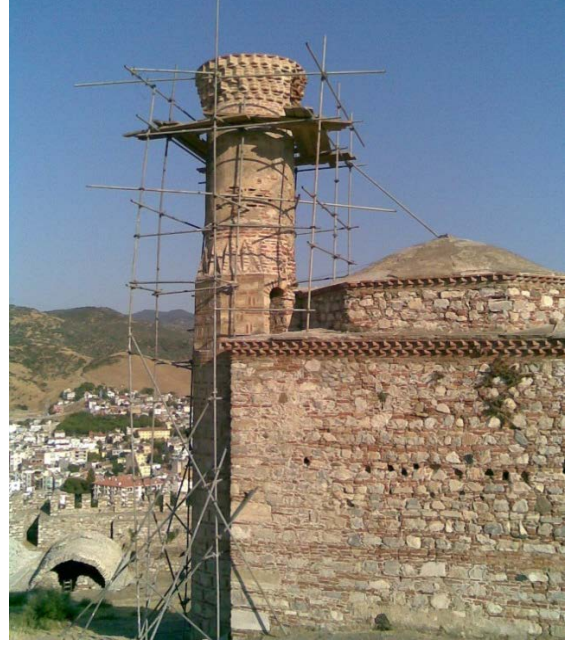
Resim 183: Minare 2009 onarımı öncesi.

Resim 184: Minare 2009 onarımı öncesi.

Resim 185: Minare onarım sırasında.

Resim 186: Minare onarım sırasında.

6.3.2.2. Kale Camii ve Son Cemaat Yeri Güney Duvarında Yapılan Restorasyonlar

Caminin Güney duvarır devamı olan son cemaat yeri ek duvarında içte ve dışta acil onarım ve konservasyon çalışmaları yapılmıştır. Taban seviyesi altında 2.00 x 1.00 m.lik bölümde yüzeydeki oyuk bölümde ve taban seviyesi üzerinde 1.50 x 1.50 m.'lik oyuk bölümlerdeki eksikler taş ve tuğlalarla tamamlanmış ve derzleme çalışması yapılmıştır. Son Cemaat Yeri Güney duvarının üst seviyesinde dışta 2.00 x 4.00 m.lik bölümde bozulmaya uğramış tuğlalar yenilenmiş ve toplu derzleme yapılmıştır. Son cemaat yeri güney ek duvarı iç kısımdaki onarımlarında üst seviyede 2.50 x 3.00 m.lik bölümde eksik taşlar tamamlanmış ve derzleme çalışması yapılmıştır.

Ayrıca Caminin güney kible duvarında dışta pencere seviyesinin altında 2.00 x 1.00 m.lik bölümde eksik taşlar tamamlanmış ve derzleme çalışması yapılmıştır.

Resim 187: Kale Camii Son Cemaat Yeri konservasyon çalışmaları ncesi

Resim 188: Kale Camii Son Cemaat Yeri konservasyon çalışmaları sonrası.

6.3.3. Kale Doğu Sarnıçlarında Yapılan Acil Onarımlar (2009)

Kalenin doğu kısmında yer alan ve 2002 yılında kazıları yapılan ikisi Türk Dönemi biri Bizans Dönemi'ne ait üç sarnıçtan en güneyde yer alan tonozlu sarnıcın (Doğu Sarnıcı 1-DS 1) üzeri yine 2002 yılında derzlenmiş ve sağlamlaştırılmıştı. Bu çalışmanın daha doğru yöntem ve malzeme ile 2009 yılında DS 2 sarnıcı tonozunda devam ettirilmesi amaçlanmıştır.

6.3.3.1. DS 1 Sarnıcı

İç Kale Doğu Giriş güneyinde yer alan iki sarnıçtan biri olan D2 Sarnıcı güneyde yer alır. Dış ölçüleri genel olarak 7.40 x 12.30 m, iç ölçüleri 5.70 x 11.30 m.dir. Sarnıcın tonozu merkezi kısımdaki sağlam kalabilmiş tek kemer tarafından taşınmaktadır. Üstte ise iki delik açılmıştır. Sarnıcın doğusu kısmen sağlam, batı cephesi yıkılmış durumdadır.

Sarnıcın 0.60 m kalınlıktaki duvarlar alt kısımda içte kalın ve kırmızı renkli horasan harçla sıvanmıştır Sarnıcın doğusunda tonoz üst seviyesine kadar yüksekliği 7.70 m dir. Sarnıcın batısında taban seviyesi doğudan 1.35 m. daha yüksektedir.

2002 yılında tonozu beyaz çimento ve kireç harcı karışımı ile derzlenmiş olan DS1 Sarnıcı'nın güneyinde tonoz alt seviyesinde dıştan yağmur sularının içe doğru akmasını sağlayan toplam dokuz delik belirgin olarak kalabilmiştir. Bunların alt kısmında kanal benzeri kısım 2009 yılı Ağustos ayında onarılmıştır.

6.3.3.2. DS 2 Sarnıcı

İç Kale Doğu girişinin hemen güneyinde iki sarnıçtan biri olan ve DS 1 sarnıcının kuzeyinde yer alan DS 2 sarnıcının dış ölçüleri 7.25 x 11.50 m. iç ölçüleri ise 5.00 x 9.00 m.dir. Sarnıcın tonozu ve ön-arka duvarının bir bölümü yıkılmıştır. 0.75 m. kalınlıkta iki kemer tarafından taşınan sarnıç tonozu oldukça sağlam kalabilmiştir. Duvarları içte altta kalın kırmızı harçla düzgün bir şekilde sıvanmıştır. Alt seviyedeki tabandan tonoz üst seviyesine kadar yükseklik toplam 7.00 m.dir. Batı yarıda taban doğudan 1.25 m. daha yüksektedir. Ön ve arka duvar kalınlığı 1.00 m., tonoz kalınlığı ise 0.40 m.dir.

Sarnıç tonozunun üzeri önce Jenaratör ve pompa yardımıyla içinden çekilen basınçlı suyla temizlenmiş ve daha sonra hidrolik kireç harcı kullanılarak derzlenmiştir. Bu çalışma 2002 yılında DS 1 sarnıcında uygulanan yöntemle göre daha doğru ve kalıcı olmuştur.

DS1 ve DS 2 sarnıçları diğer Türk Dönemi sarnıçlarında olduğu gibi tonozlarına yağın yağmur suları ile beslenmektedir. Sarnıçların kuzey ve güney kısmında yağmur sularını

sarıncın içine drene eden delikler vardır. Onarımlar sırasında bu delikler onarılarak işler hale getirilmiştir. Bu deliklerin seviyesi batıya doğru alçalmaktadır. Bunlara suyu drene eden kanal benzeri platform Temmuz ayında onarılmıştır.

Bu çalışmalar sırasında özellikle sarnıçların fazlaca yıkılmış olan batı cepheleri ve üzerlerindeki delik ve eksik tonoz kısımlarına dokunulmamış ve bu çalışmaların bir proje dâhilinde yapılması istenmiştir.

Resim 189: Doğu Sarnıçları genel ve DS2 konservasyon ve onarım öncesi

Resim 190: Doğu Sarnıçları genel DS2 konservasyon ve onarım sonrası.

Resim 191: Doğu Sarnıçlarından DS2 tonozu konservasyon çalışmaları sırasında.

Resim 192: Doğu Sarnıçlarından DS2 tonozu konservasyon çalışmaları sonunda.

6.3.3.3. *Bazilika Sarnıçta Yapılan Acil Onarımlar*

Kalenin en üst düzlüğünde yer alan beşik tonozla örtülü sarnıç Bizans Dönemi'ne ait bir bazilika yapısının doğu (apsis) bölümünün ayakta kalabilmiş kısmıdır. İnanişe göre, Havari ve İncil Yazarı St. Jean, 90'lı yaşlarında Ayasuluk Tepesi'nin en yüksek noktası olan burada İncil'ini yazdığı kabul edilir. Belki bazilika onun anısına inşa edilmiş olabilir.

Nef bölümü tamamen ortadan kaldırılmış olan bazilikanın apsis duvarları 1.10 m. kalınlıktadır. Genel ölçüleri 10.00 x 9.00 m.dir. Düzgün tuğla hatıllı taş duvarlar, yapı sarnıç haline getirilirken içten kalınlaştırılmış ve güçlü bir kırmızı harçla ile sıvanmıştır.

Sarnıç haline getirilirken apsis üst kısmını kapayan yarım kubbe ortadan kaldırılmış ve yapının üstü yağmur sularının drene edilmesi için tonozla kapatılmıştır. Bu tonoz ortada bir ayak ve iki kemerle desteklenmiştir. Yağmur sularıyla beslenen sarnıç büyük olasılıkla kuzeyindeki bitişik çeşme ve hamamın su gereksinimini karşılıyordu.

Yapının Dışında Yapılan Onarımlar

Bazilikanın apsis kısmının dışında güneydoğu bölümde altta 2.50 x 1.70 m.lik oyuk yüzeyde iki bölüm tuğla atkı ve iki bölüm taş örgü onarılmış ve boşluk doldurulmuştur Tuğla atkılarda 35 x 35 x 5 cm. lik tuğlalardan oluşan 4 sıra tuğla kullanılmıştır. Taş örgüler genellikle iki sıra halinde örülmüştür. Altta büyük, üstte küçük taşlar kullanılmıştır. Fakat onarımlar sırasında aynı boyutta taşlar kullanılmıştır. Üst kısımda tonoz alt seviyesinde 250 x 85 cm.lik bölümde yine dördü bir sıra tuğla atkı ve üzerindeki taş sırası tamamlanmıştır. Bu kısımlar kırmızı harçla sınırlandırılmıştır.

Resim 193: Bazilika-Sarnıç apsis dışındaki bozulmalar onarım öncesi ve sonrası.

Yapının İçindeki Onarımlar

İç kısımda tonozu taşıyan ayağın kemer başlangıçlarındaki bozulmuş ve tehlike arz eden 90 x 80 x 40 cm.lik bölüm temizlenip kireç harcı ve tuğla ile sağlamlaştırılmıştır. Bu çalışma sırasında orijinal ölçülerdeki tuğla ve mermer parçaları kireç harcı kullanılarak yerleştirilmiş ve kemerlerdeki çökme tehlikesi önlenmiştir.

Resim 194: Bazilika-Sarnıç tonoz taşıyıcı ayak onarım öncesi ve sonrası.

6.3.4. İç Kale Konut Duvarlarında Yapılan Restorasyonlar (2009)

İç Kale’de Kale köşkü doğusunda konutlarda iki yerde onarım çalışması yapılmıştır. İlki 11 N plan karesindeki KKÇ 6 numaralı odanın doğu duvarıdır. Bu duvar 1900’lü yıllarda Efes’in İlk Kazı Başkanı Otto Benndorf sondajı yapılırken tahrip edilmiştir. Tamamı 6.50 m. uzunluk ve 0.65 m. kalınlıktaki duvarın bozulmuş olan 1.90 m. uzunluk 1.00 m. yüksekliğinde ki bölümü orijinaline uygun olarak taş ve tuğla ile çamur harç kullanılarak örülmüştür.

Diğer onarım çalışması KKÇ 9 numaralı odanın kuzey duvarıdır. Tamamı 9.80 m. uzunluğunda ve 0.58 m. kalınlığındaki duvarın bozuk durumdaki 2.15 m.lik kısmı ve 1.15 m. yüksekliğindeki bozulmuş kısmı orijinaline uygun olarak çamur harçla örülmüştür.

Resim 195: Kale Köşkü doğusundaki konut duvarlarında çamur harçlı onarımlar.

Resim 196: Kale Köşkü güney doğusundaki konut duvarında çamur harçlı onarım.

7. İÇ KALE KAZILARINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR (2009-2011)

2009-2011 yılları arasında İç Kalede yapılan kazılarda bulunan eserlerden pişmiş toprak, mermer, bronz ve cam olmak üzere toplam 38 adet esere envanter numarası verilmiştir. Bakanlık Temsilcileri tarafından envanterlik olarak seçilen buluntuların katalogları yapıp Efes Müzesi'ne teslim edilmiştir.

Mermer, Pişmiş Toprak, Cam ve Metal Eserler

Katalog:1**Kazı Envanter No:** AS.09.K/ATO-143**Eserin Adı:** At Koşum Parçası**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Uz: 8.9 cm, Gen: 4.26 cm**Tanımı:** Yarım daire formlu olup ortasında bir rozet motifi yer almaktadır. Uç kısmında küçük halkalar asılmaktadır.**Dönem:** Aydınoğlu- E. Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-Hamamın güneyindeki mekân.**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:2****Kazı Envanter No:** AS.09.K/ATR-145**Eserin Adı:** At Koşum Parçası**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Uz: 5 cm, Gen: 4.9 cm**Tanımı:** Metal objenin üzerinde birbirine geçmiş bitkisel motifler yer alırken alt kısmı düz bırakılmıştır.**Dönem:** Aydınoğlu - E. Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-Batı sur duvarı doğusu**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009

Katalog:3**Kazı Envanter No:** AS.09.K/AUE-150**Eserin Adı:** Kurşun Mühür**Malzemesi:** Kurşun**Ölçüleri:** Uz: 3.2 cm, Gen: 2.8 cm**Tanımı:** Kurşun mührün ön yüzünde harfler bulunmaktadır.

Ön Yüz: Nimbuslu İsa

Arka Yüz: 6 satır yazı

Dönem: Bizans**Buluntu Alanı:** İç Kale-17 T plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:4****Kazı Envanter No:** AS.09.K/AUN-153**Eserin Adı:** Lüle**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Uz: 5.02 cm, Hazne yük: 1.08 cm,

Hazne Çap: 2.08 cm, Emzik çap: 1.01 cm,

Cidar: 0.8 cm

Tanımı:

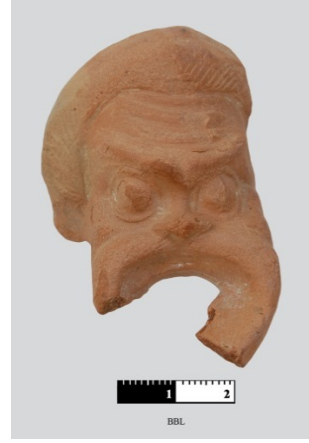
Açık kahverengi hamurdan, silis katkılı çarkta biçimlendirilmiş kaliteli bir işçilik gösteren lüledir. Hazne ve emzik oldukça yakın tutulmuş, hazne bölümü tabandan ağza doğru bir omurga ile dışa doğru bombeleşerek ağza doğru yükselmiştir. Ağız kısmı tamamen kırıktır. Haznenin gövde üzerinde dikey birbirine paralel sık kazıma çizgilerle bezenmiştir. Dudak kısmı düz ve dudak kısmı hemen altından bombeli bordür kuşağı yer alır. Ağız kısmı dışında tümüdür.

Dönem: Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-Caminin güneybatısı**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009

Katalog:5**Kazı Envanter No:** AS.09.K/AUV-158**Eserin Adı:** Balta Ucu**Malzemesi:** Demir**Ölçüleri:** Uz: 6.2 cm**Tanımı:** Baltanın keski kısmından sapa geçilen bölümüne kadar olan kısmı korunmuştur.**Dönemi:** Aydınoğlu- E. Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale- 10 N'nin güneyi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:6****Kazı Envanter No:** AS.09.K/AVO-166**Eserin Adı:** Lüle**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Gen: 5.8 cm, Yük: 3.8 cm.**Tanımı:** Pişmiş toprak lüle. Kalıp yapımıdır. Koyu kiremit rengindedir. Üzerinde yanık izleri vardır. Ayrıca gövde ve ağız üzerinde geometrik bezemeler vardır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-Hamamın batısı, batı sur duvarı üzeri**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:7****Kazı Envanter No:** AS.09.K/AYE-169**Eserin Adı:** Lüle**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Uz: 5.5cm, Gen: 3.3 cm Yük: 3.5cm**Tanımı:** Pişmiş toprak lüle. Mat siyah renklidir. Ağız kısmının bir bölümü kırılmıştır. Dış yüzeyde tamamen bitkisel bezemeler vardır.**Dönem:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-BK3'ün kuzeyi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009

Katalog:8**Kazı Envanter No:** AS.09.K/AYO-172**Eserin Adı:** Alem**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Yüksek: 21cm, Çap: 5.1 cm**Tanımı:** Bronz alem parçası. Büyük bir kısmı korunabilmiştir. Fakat üstten kırıktır. Gövde üzerinde üç adet küre ile kademelendirilmiştir.**Buluntu Alanı:** İç Kale-Hamamın kuzeybatısı, batı sur duvarı üzeri**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:9****Kazı Envanter No:** AS.09.K/AYP-173**Eserin Adı:** Ok Ucu**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Uz: 3.8 cm, Gen: 1 cm, Yüksek: 0.5 cm.**Tanımı:** Bronz yapılmış ok ucudur. Her iki yüzde uca doğru daralarak sivrilir.**Dönem:** Aydınoğulları-Erken Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-BK4'ün önü**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:10****Kazı Envanter No:** AS.09.K/BAA-183**Eserin Adı:** Tabak**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Uz: 2.01 cm, Ağız çap: 8.01 cm, Taban çap: 4.01 cm, Gövde Çapı: 6 cm, Cidar: 2.02 cm**Tanımı:** Bronzdan yapılmış düz dipli, açılarak gövdeye doğru genişleyen küçük tabak. Ağız kısmının altında hafif dışa bombeli bordür kuşağı yer alır. Ağız kenarında kırıklar mevcuttur. Yoğun korozyonludur.**Dönem:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-I. Evre güney mekânının güneyi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009

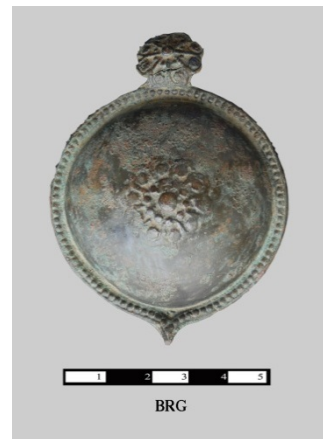
Katalog:11**Kazı Envanter No:** AS.09.K/BAB-184**Malzemesi:** Bronz**Eserin Adı:** Aplik Parçası**Ölçüleri:** Gen: 5.5 cm, Yük: 4.8 cm**Tanımı:** Olasılıkla deri üzerine kullanılan aplik malzemedir. Altıgen kubbe şeklindedir. Üzerinde bitkisel bezemeler yer alır**Dönem:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-Güney mekânın batısı**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:12****Kazı Envanter No:** AS.09.K/BBA-198**Eserin Adı:** Kurşun Ağırlık**Malzemesi:** Kurşun**Ölçüleri:** Yük: 4.6 cm, Çap:3.7cm.**Tanımı:** Kurşun ağırlık. Topaç şeklindedir. Üzerinde darbelerden dolayı bazı yarık izleri görülür.**Dönem:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale- Batı Sarnıçları önü**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:13****Kazı Envanter No:** AS.09.K /BBD-200**Eserin Adı:** Spatula**Malzemesi:** Demir**Ölçüleri:** Uz:11.4 cm, Gen: 3.6cm, Yük:0,6 cm.**Tanımı:** Demirden yapılmış uzun tutamaklı spatuladır. Sap kısmının bir bölümü korunamamıştır. Yoğun korozyonludur.**Dönem:** Aydınoğlu - E. Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-II. Evre güney mekân**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009

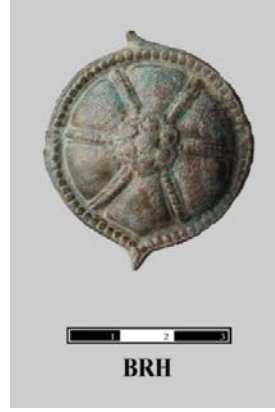
Katalog:14**Kazı Envanter No:** AS.09.K/ BBL-205**Eserin Adı:** Mask**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Uz: 5.3cm, Gen: 3.3cm, Yüksek: 5.6cm.**Tanımı:** Pişmiş toprak figürine ait yüz parçasıdır. Yüzün çene ve arka kısmı korunmamıştır. Kiremit rengi hamurludur.**Dönemi:** G. Helenistik – Roma Çağı**Buluntu Alanı:** St. Jean Çevresi-Yüzey**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:15****Kazı Envanter No:** AS.09.K /BCI-212**Eserin Adı:** Hayvan Figürünü Parçası**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Uz: 3.7cm, Gen: .6cm, Yüksek: 3.2 cm.**Tanımı:** Çocuk oyuncağı şeklinde yapılmış hayvan figürünü (Ördek, tavuk biçiminde). Arka kısımda kuyruğun altında silindirik şekilde 1.9 cm. uzunluğunda delik vardır.**Dönemi:** Aydınolu-Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-Yüzey**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:16****Kazı Envanter No:** AS.09.K/BCJ-213**Eserin Adı:** Metal Obj (Pota ?)**Malzemesi:** Demir**Ölçüleri:** Uz: 9.00cm, Gen: 6.6cm, Yüksek: 2.5 cm, Çap: 6.5 cm**Tanımı:** Demirden metal eritme potasıdır. Yuvarlak kısmının ucunda 1.7cm boyunda akıtacak kısmı vardır.**Dönemi:** Aydınolu- E. Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-II. Evre batı mekân**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009

Katalog:17**Kazı Envanter No:** AS.09.K /BCK-214**Eserin Adı:** Lüle**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Gen: 3.2cm, Yük: 6.6cm.**Tanımı:** Lüle gövdesidir. Parçanın en üst kısmında 2 yatay beyaz çizgi arasında 2'li çapraz çizgiler vardır. Orta kısmında ise 4'lü olarak yapılmış çapraz çizgiler vardır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale- II. Evre Batı mekân**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:18****Kazı Envanter No:** AS.09.K / BDC-223**Eserin Adı:** Spatula**Malzemesi:** Demir**Ölçüleri:** Uz: 48 cm, Ağız gen: 13 cm**Tanımı:** Demirden spatuladır. 35 cm uzunluğunda sapı, üçgen şeklinde ağız kısmı vardır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-17 S, C plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:19****Kazı Envanter No:** AS.09.K /BEA-235**Eserin Adı:** Sikke**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Gen: 0,3cm, Çap: 3.4cm.**Tanımı:** Ön yüz: Elinde incil tutan nimbuslu İsa büstü cepheden betimlenmiştir. Sol boşlukta IC harfleri görülmektedir.**Arka Yüzde:** TLH, XRI, BASILELI...LE**Dönemi:** Bizans (10-11 yy)**Buluntu Alanı:** İç Kale- 17 S plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009

Katalog:20**Kazı Envanter No:** AS.09.K /BEJ-240**Eserin Adı:** Metal Objeye**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Uz: 12.9 cm**Tanımı:** Silindirik bronz kulpun ucunda 3.1 cm çapında daire bir parça yer almaktadır. Parça olasılıkla hamur kesmeye yaramaktadır.**Dönemi:** Osmanlı**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Buluntu Alanı:** İç Kale- II Evre kuzey oda**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:21****Kazı Envanter No:** AS.09.K /BFY-262**Eserin Adı:** Lüle**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Yüksek: 5.9 cm, Çap: 3.3 cm**Tanımı:** Pişmiş toprak lüle. Üzerinde beyaz boya ile yapılmış yatay bantlar yer almaktadır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale- KKÇ1**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:22****Kazı Envanter No:** AS.09.K /BGE-265**Eserin Adı:** Yüzük**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Gen: 1.9 cm, Yüksek: 1.9 cm.**Tanımı:** Bronz yüzük üzerinde altı adet taş yer almaktadır. Çokgen şeklindedir.**Dönemi:** Aydınöğü - E. Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale-KKÇ1**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009

Katalog:23**Kazı Envanter No:** AS.09.K/BGP-272**Eserin Adı:** Ağırlık**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Yüksek: 2.6 cm, Çap: 1.5 cm.**Tanımı:** Kurşun ağırlık ovoid formdadır. Üst kısmında ip bağlama deliği yeri bulunmaktadır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - III. Evre**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:24****Kazı Envanter No:** AS.09.K /BHO-287**Eserin Adı:** Lüle**Malzemesi:** Kemik**Ölçüleri:** Uz: 7.7 cm, Gen: 3.2 cm, Yüksek: 4.6 cm.**Tanımı:** Kemikten yapılmış lülenin üst kısmı korunamamıştır. Gövde ve ağız üzerinde kazıma bezemeler yer alır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale – 17 S plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009**Katalog:25****Kazı Envanter No:** AS.09.K /BIK-299**Eserin Adı:** Ağırşak**Malzemesi:** Kurşun**Ölçüleri:** Yüksek: 1.4 cm, Çap: 2.3 cm.**Tanımı:** Kurşun ağırşaktır. Yuvarlak formdadır. Ortasında 1 cm. çapında ip geçirmek için kullanılan delik yer almaktadır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - KKÇ2'nin güneyindeki mekân.**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2009

Katalog:26**Kazı Envanter No:** AS.10/BUA-406**Eserin Adı:** Ağırşak**Malzemesi:** Taş**Ölçüleri:** Yüksek: 1.7 cm, Çap: 2.4 cm.**Tanımı:** Taş ağırşakın ortasında 0.7 cm çapında delik vardır. Ağırşakın büyük bir kısmı korunabilmiştir.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - BK3'ün kuzeyindeki kuyu çevresi-11L plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010**Katalog:27****Kazı Envanter No:** AS.10/BNN-350**Eserin Adı:** Mühür**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Yüksek: 5.1 cm, Çap: 4.7 cm.**Tanımı:** Pişmiş topraktan yapılmış mührün kulp kısmında 0.9cm çapında bir delik bulunmaktadır. Alt kısımda ise kazıma çizgilerle yapılmış çeşitli simgeler vardır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - Taş döşeli yolun güneyi- 14 O plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010**Katalog:28****Kazı Envanter No:** AS.10/BRG-373**Eserin Adı:** Metal Objeye**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Yüksek: 2.1 cm, Çap: 5.5 cm.**Tanımı:** Bronz aplikdir. Üzerinde ana merkezde çiçek motifi işlenen apliğin uç kısmı sivri olarak yapılmıştır. Orta kısmı içten dışa doğru bombelidir. Arka kısmında ise muhtemelen kayışın geçmesi için bir çubuk yer almaktadır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - Kale Köşkü güneyi - 11-12 M plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010

Katalog:29**Kazı Envanter No:** AS.10/ BRH-374**Eserin Adı:** Metal Obj e**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Yüksek: 1.6 cm, Çap: 3.9 cm.**Tanımı:** Bronz apliktir. Orta kısmı içten dış doğru bombelidir. Üst kısmında ana merkezde çiçek ben zeri bir motif bunun etrafı ise dilimlere ayrılmıştır. Arka kısmında ise muhtemelen kayışa geçirilmesi için iki demir çubuk yer almaktadır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - Kale Köşkü güneyi - 11-12 M plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010**Katalog:30****Kazı Envanter No:** AS.10/ BTY-405**Eserin Adı:** Metal Obj e**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Uzunluk: 6.1 cm, Yüksek: 1.6 cm**Tanımı:** Bronz apliktir. Apliğin üst kısmının ana merkezinde çiçek motifi işlenmiştir. Bu çiçek motifinin etrafı ise altı bölüme ayrılarak süsleme yapılmıştır. İçten dış doğru bombeli olarak yapılmış olan objenin arka kısmında ise muhtemelen kayışın geçmesi için yapılmış iki çubuk yer almaktadır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - Kale Köşkü doğu odasının güneyi - 12 N plan karesi.**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010

Katalog:31**Kazı Envanter No:** AS.10/ BTP-403**Eserin Adı:** Metal Obje**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Uz: 3.9c m, Yüksek: 1 cm**Tanımı:** Metal objenin üst kısmında kanca biçiminde bir aplik yer almaktadır. Alt kısmında ise iki tane üçgen biçiminde kesilmiş iki süsleme yer alır.**Dönemi:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - Kale Köşkü'nün doğusu - 12 N plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010**Katalog:32****Kazı Envanter No:** AS.10/BUL-408**Eserin Adı:** Sikke**Malzemesi:** Bronz**Ölçüleri:** Yüksek: 0.2 cm, Çap: 1.9 cm.**Tanımı:** Osmanlı dönemine ait sikkedir.**Dönem:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - Batı girişi doğusu - 16 L plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010**Katalog:33****Kazı Envanter No:** AS.10/BSF-390**Eserin Adı:** Testi**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Yüksek: 22 cm, Çap ağız: 8 cm
gövde: 15.08 cm, dip: 11.5 cm**Tanımı:** Basit ağız kenarlı, silindirik boyna sahip, boynundan gövdeye geçişin yumuşak olduğu, torba formlu gövdeli, düz diplidir. Testinin iki yandan boyun ortasından çıkış yapan gövde ortasına bağlanan şerit kulplara sahiptir.**Dönem:** Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - Batı Sarnıç I - 16 K-L plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010

Katalog:34**Kazı Envanter No:** AS.10/BUE-407**Eserin Adı:** Testi**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Yüksek: 24.5 cm, Gövde Çapı: 10.7 cm

Tanımı: Dışa dönük ağızlı, uzun silindirik boyunlu, boyundan gövdeye geçişin keskin olduğu testi, torba formu ve düz diptir. Boyun ortasından gövde üzerine bağlanan şerit kulpa sahiptir. Gövde ile boyunun birleştiği yerden akıtacağı vardır. Yine boynun gövdeye bağlandığı yerde yaldızdan bant yapılmıştır. Gövde ortasında çift yivle bombe yapılmıştır. Boyun ve gövdenin üst kısmında beyaz renk boya ile fırçayla bezeme amacıyla dikine çizgiler çekilmiştir.

Dönem: Osmanlı**Buluntu Alanı:** İç Kale - Hamamın güneybatısındaki BK4 içinden, 10 M plan karesi.**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010**Katalog:35****Kazı Envanter No:** AS.10/BSK-392**Eserin Adı:** Yüzük Kaşı**Malzemesi:** Taş**Ölçüleri:** Uz: 1.4 cm, Gen: 1.1 cm

Tanımı: Yassı kesitli, üst kısmı bombeli yapılıp alt kısmı düz bırakılan, yarım yuvarlak formu tüzük kaşıdır.

Dönem: Osmanlı?**Buluntu Alanı:** St. Jean Orta Nef-Yüzey**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010

Katalog:36**Kazı Envanter No:** AS.10.K.32**Eserin Adı:** Erkek (Tanrı veya Kahraman)
Heykel Başı**Malzemesi:** İnce grenli hafif gri mermer**Ölçüleri:** Yük: 26,5 cm, Gen: 19 cm, Der: 22 cm.**Tanımı:** Yüksek kabartma erkek heykel başının boynu eksiktir. Çene, burun, ağız ve sağ gözde aşınma ve kırıklar vardır. Başın arka kısmı işlenmeden bırakılmıştır. Alnın üst kısmındaki saçlar iki sıra halinde bukleli yapılmış ve kulakların önünde bukleler son bulmuştur. Yuvarlak yüz hatlarına sahiptir. Gözler derine çekilmiş, yanaklar hafif şişkindir. Dudaklar hafif aralık olarak yapılmıştır. Kulaklar baş ile orantılıdır.**Dönem:** Roma Çağı**Buluntu Alanı:** İç Kale - KKÇ7 no.lu odanın doğu duvarı - 11 M plan karesi**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Kazı Dönemi:** 2010**Katalog:37****Kazı Envanter No:** KALE.ENV.11/1**Eserin Adı:** Lüle**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Uz: 5.2c m, Yük: 4.5 cm, Ağız çap: 0,8 cm.**Tanımı:** Kırmızı hamur renkli, sarımsı kahverengi astarlıdır. Kenarda bulunan küçük bir kırığı dışında tamdır. Basık yuvarlak çanak üzerinde uzun ve dışa doğru açılan kenar yükselir. Çanakla silindirik duman yolu kaidenin orasında başlayan üçgen uçlu omurga bağlamaktadır. Kaideden gövde ortasına doğru dilimler yer almaktadır. Bu süslemenin üstünde yan yana çiçek motiflerinin getirilmesiyle oluşan bordür yer alır.**Dönem:** Osmanlı (17-18. yy.)**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Buluntu Alanı:** İç Kale - Batı Sarnıç I**Kazı Dönemi:** 2011

Katalog:38**Kazı Envanter No:** KALE.ENV.11/2**Eserin Adı:** Kandil**Malzemesi:** Pişmiş Toprak**Ölçüleri:** Yüksek: 12.8 cm, Dip Çapı: 10.5 cm.**Tanımı:** Kiremit rengi hamurlu kandil yonca ağızlı, uzun boyunlu, düz diplidir. Boyundan dibe bağlanan kulp mevcuttur. Dibin boyna bağlandığı kısım çanak halindedir. Ağızın iç kısmında yer yer beyaz astar üzerine yeşil sır görülmektedir. Boyun boğumlu olarak yapılmıştır. Sır boyun kısmına bir miktar akmıştır. Ağız kısmında kullanımdan kaynaklanan yanık izleri görülür.**Dönem:** 14.yy. ortaları**Korunduğu Yer:** Efes Müzesi**Buluntu Alanı:** İç Kale - Batı Sarnıç II**Kazı Dönemi:** 2011

8. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle Pamukkale Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. Mustafa Büyükkolancı başkanlığındaki ekip tarafından yürütülen Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Kilisesi'ndeki kazı ve onarım çalışmaları 2007 yılından bu yana geçtiğimiz 5 yıl içinde Ayasuluk İç Kalesi'nde yoğunlaşmıştır. Amaç İç Kale'de daha önce bilinmeyen yapıları bilimsel kazılarla bulmak, tanıtmak ve ziyarete kapalı olan kalenin ziyarete açılmasını sağlamaktır. Diğer amaç ise İç Kale, St. Jean Kilisesi ve İsa Bey Camii'ni birbirine bağlayarak Efes Antik Kenti'nin az bilinen ancak gezilemeyen kesiti olan Efes'in Tarihöncesi Dönemi, Bizans Dönemi ve özellikle Türk Dönemi Ayasuluk Kenti'ni, kalesi ile birlikte gezilip görülür hale getirmektir.

Daha önce İç Kale'de Kale Camii, Kale Hamamı, sarnıçlar ve konutlar ortaya çıkarılmış ve tanınırken TÜBİTAK Projemizin başladığı 2009 yılında bunlara kale için çok önemli sayılan ve örneği az bulunan bir yapı "Kale Köşkü" eklenmiştir. Yazılı kaynaklarda adı hiç geçmeyen ancak 1670 yılında İngiliz Gezgin J. Covel'in kale içinde cami ile birlikte çizdiği iki katlı yapı bizim yeni bulduğumuz Kale Köşkü'dür. Böylece Aydınoğulları Beyliği'nin Ayasuluk'taki ünlü yapısı İsa Bey Camii ile aynı dönemde ve belki aynı ustalar tarafından inşa edilmiş yeni bir yapı daha bulunmuştur.

İç Kale'deki restorasyon çalışmaları 2009 yılında hazırladığımız TÜBİTAK Projesi ile büyük bir ivme kazanmış ve proje sayesinde özellikle Selçuk Belediyesi'nin kaledeki restorasyon çalışmalarına önemli desteği de başlamıştır. Özellikle TÜBİTAK projesi içinde yer alan Proje yaptırma ödeneği ile yaptırdığımız İç Kale Batı Sur duvarları röleve, restitüsyon ve restorasyon projeleri sayesinde 2010-2011 yıllarında Batı sur duvarlarının tehlikeli bölümleri Selçuk Belediyesi'nin malzeme ve eleman desteğiyle onarılarak 1980 yılından bu yana ziyaretçiler için tehlikeli olması dolayısıyla kapalı olan İç Kale 2012 yılında ziyaret edilebilir hale gelmiştir.

Yaptığımız TÜBİTAK Projesi ile dünyaca ünlü Efes Antik Kenti'nin Bizans Dönemi'ni yansıtan IV. Efes (Hagios Theologos) ve Türk Dönemi Efesi olan Ayasuluk'un önemli bir parçası olan İç Kale'nin Açık Hava Müzesi şeklinde kullanılması kararlaştırılmıştır. Ziyaretçilerin 2012 yılından itibaren İç Kale batı kapısından girip Arnavut kaldırımli yollardan geçerek kale içindeki yapıları gezmeleri, en yüksekteki terastan batıdaki Efes-Selçuk-Pamucak Ovası'nın güzel manzarasını, doğudan Selçuk kentini seyredecekleri yeni bir kültür alanı oluşmuştur.

Kale içindeki yaptığımız kazılarda listede görüldüğü gibi 38 adet mermer, cam, seramik ve metal eserin yanı sıra çok önemli bir lüle koleksiyonu ortaya çıkarılmıştır. Daha önceki kazılarda bulunan eserlerle birlikte bunların önümüzdeki dönemde Kale Camii'nde sergilenmesi planlanmıştır. Caminin onarımının yapılarak yapının içinde teşhir için vitrinlerin yer alacağı bir düzenleme yapılacaktır.

İç Kale'de 2009 yılından itibaren yoğunlaşan çalışmaların sonucu olarak Selçuk Belediyesi'nin Kale'ye var olan ilgisi artmıştır. 2011 yılında İzmir Valiliği İl Özel İdaresi'nden aldığı destekle Ayasuluk Kalesi Koruma ve Kullanma ve Çevre Düzenleme Projesi adı altında yeni bir proje için harekete geçmiştir. Bu amaçla yeni bir ihale açarak Ankara'dan bir özel mimarlık bürosuna Ayasuluk İç Kalesi, St. Jean Kilisesi ve çevresini içeren onarım ve çevre düzenleme projesi yaptırılmıştır. Halen İzmir II numaralı Bölge Koruma Kurulu gündemindeki bu proje ile yakın gelecekte İç Kale, St. Jean Kilisesi, İsabey Camii - Hamamları ile Dünya'nın Yedi harikasından biri olan Efes Artemis Tapınağı'nı içine alan yeni bir gezi güzergâhının da temeli atılmıştır.

PROJE DÖNEMİNDE YAPILAN YAYINLAR

- BÜYÜKKOLANCI, M., Ayasuluk'ta Yeni Bulunan Kale Köşkü ve Hamamı, **XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Denizli 2009, İstanbul, (2010), pp: 143-154.
- BÜYÜKKOLANCI, M., 2009 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları, **KST**, 32.2, 83-95, (2011).
- BÜYÜKKOLANCI, M, Ayasuluk Kale Köşkü, **Aktüel Arkeoloji**, 26/2012,120-121.
- BÜYÜKKOLANCI, M., “2010 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, **KST** 33 (Baskıda),
- BÜYÜKKOLANCI, M., “2007-2010 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, **İzmir DEÜ Arkeoloji Sempozyumu**, Nisan 2011, (Baskıda).
- BÜYÜKKOLANCI, M., “Selçuk Ayasuluk Kalesi ve St. Jean Kilisesi Kazılarında Yeni Bulgular ve Restorasyon Çalışmaları”, **XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ekim 2011, (Baskıda).
- AYHAN, G., “Selçuk Ayasuluk Kalesi Batı Sarnıç I ve II’ de Bulunan Lüle Örnekleri” **XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ekim 2011, (Baskıda).
- BÜYÜKKOLANCI, M. “Selçuk-Ayasuluk Kalesi ve St. Jean Haç Kilisesi” **İZMİR Kültür ve Turizm Dergisi**, Mart-Nisan, Sayı 16 (Baskıda).

PROJE DÖNEMİNDE VERİLEN BİLDİRİ VE KONFERANSLAR

“Ayasuluk Kalesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları” konulu konferanslar ve bildirimler:

2009 yılında Denizli’de Pamukkale Üniversitesi Kongre Merkezi’nde KST’da ve Selçuk-Efes Müzesi Konferans Salonu’nda

2010 yılında İstanbul Lütfi Kırdar Kongre Sarayı’nda KST’da

2011 yılında Malatya İnönü Üniversitesi Kongre Merkezinde KST’da

2012 Şubat ayında İtalya, Sicilya Enna-Kore Üniversitesi Arkeoloji Bölümü’nde

9. KAYNAKÇA

- AKIN, H., *Aydinoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara, (1968).
- AYHAN, G., *Çeşitli Müzelerde Bulunan Örnekleriyle Osmanlı Lüleleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (2006).
- BAKLA, E., Unutulmuş Bir Halk Sanatı Lülecilik, *Antika*, 5, 4-5, (1985).
- BÜYÜKKOLANCI, M., Apasas, Eski Ephesos ve Ayasuluk, Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu, Selçuk Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir, (1997), pp: 31-40.
- BÜYÜKKOLANCI, M., St. Jean Anıtı ve Ayasuluk Tepesi 2000 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları, *MKKS*, 12, 237-240, (2002).
- BÜYÜKKOLANCI, M., Eski Ephesos – Ayasuluk Tepesi, eds. Şahin M. ve Mert H, *Ramazan Özgan'a Armağan*, Ege Yayınları, İstanbul, (2005), pp. 65-77.
- BÜYÜKKOLANCI, M., Selçuk Ayasuluk Tepesi (Eski Efes) “Appasas” mı?, eds. Öktü Armağan E., Günel S., Deniz U., *Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, (2008), pp. 41-55.
- BÜYÜKKOLANCI, M., Ayasuluk'ta Yeni Bulunan Kale Köşkü ve Hamamı, XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul, (2010), pp: 143-154.
- BÜYÜKKOLANCI, M., 2009 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları, *KST*, 32, Cilt 2, 82-95, (2011).
- KOCABAŞ, H., Tophane Lüleciliği, *Türk Etnoğrafya Dergisi*, 5, 12-13, (1963).
- KÜLZER, A., Bizans Dönemi Ephesos'u: Tarihine Genel Bir Bakış, *Bizans Döneminde Ephesos*, eds. Daim F. - Ladstätter S., Ege Yayınları, İstanbul, (2011). pp: 29-46.
- PÜLZ, A., Bizans Döneminde Ephesos'un Görünümü, *Bizans Döneminde Ephesos*, eds. Daim F. - Ladstätter S., Ege Yayınları, İstanbul, (2011). pp: 47-75.
- TANMAN, B., Anadolu Türk Mimarlığında Kullanılmış bir Silme Türünün Kökeni ve Gelişimi hakkında EUERGETES, Prof. Dr. H. Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı, 2008, s. 1123-1134.
- TELCİ, C., *XV-XVI. Yüzyıllarda Ayasuluğ Kazası*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (1999).
- TELCİ, C., *Ayasuluğ*, Selçuk Belediyesi, Selçuk-Efes Kent Belleği Yayınları 1, İstanbul, (2010).
- WITTEK, P., *Menteşe Beyliği*, Ankara, (1989).

2009 Yılı Onarım Çalışmaları Sonrası

2010 Yılı Onarım Çalışmaları Sonrası

2011 Yılı Onarım Çalışmaları Sonrası

Ayasuluk İç Kale, Batı Sur Duvarları, 2009.

Ayasuluk İç Kale, Batı Sur Duvarları, 2010 sonu.

Ayasuluk İç Kale, Batı Sur Duvarları, 2011 sonu.

TÜBİTAK PROJE ÖZET BİLGİ FORMU

Proje No: 108K433
Proje Başlığı: Ayasuluk (Selçuk) İç Kale Kazı ve Restorasyon Projesi
Proje Yürütücüsü ve Araştırmacılar: Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜYÜKKOLANCI (Yürütücü) Prof. Dr. Mehmet MEDER, Doç. Dr. Elif ÖZER, Yrd. Doç. Dr. Saim CİRTİL, Öğr. Gör. Dr. Selda CİRTİL, Yrd. Doç. Dr. Osman TUTAL
Projenin Yürütüldüğü Kuruluş ve Adresi: Pamukkale Üniversitesi Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, A Blok Kınıklı Kampüsü - DENİZLİ
Destekleyen Kuruluş(ların) Adı ve Adresi: Selçuk Belediyesi, Selçuk – İZMİR Kültür ve Turizm Bakanlığı, II. Meclis Binası, Ulus - ANKARA
Projenin Başlangıç ve Bitiş Tarihleri: 15.02.2009 – 15.02.2012
Öz (en çok 70 kelime) Selçuk - Ayasuluk İç Kalesi, Bizans, Aydınoğulları ve Osmanlı dönemlerinin izlerini taşımaktadır. İlçenin önemli anıtlarından İç Kale'nin bulunduğu Ayasuluk Tepesi İlk Tunç Çağı'ndan itibaren yerleşime (Eski Efes – Apasas) sahne olmuştur. İç Kale'de 2007 yılında başlayan bilimsel kazılar 2009 yılında TÜBİTAK projesi ile hız ve güç kazanmıştır. Bu bağlamda daha önce bilinmeyen Kale Köşkü ortaya çıkarılmıştır. 2010 yılından itibaren Batı Sur duvarlarında projeli restorasyon çalışmaları başlamış ve önemli yol alınmıştır.
Anahtar Kelimeler: Ayasuluk Tepesi, Tunç Çağları, Bizans, Aydınoğulları, Sur Duvarı, Kale Köşkü
Fikri Ürün Bildirim Formu Sunuldu mu? Evet ☐ Gerekli Değil ☐ Fikri Ürün Bildirim Formu'nun tesliminden sonra 3 ay içerisinde patent başvurusu yapılmalıdır.
Projeden Yapılan Yayınlar: BÜYÜKKOLANCI, M., Ayasuluk'ta Yeni Bulunan Kale Köşkü ve Hamamı, XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu , Denizli 2009, İstanbul, (2010), pp: 143-154. BÜYÜKKOLANCI, M., 2009 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım

Çalışmaları, **KST**, 32.2, 83-95, (2011).

BÜYÜKKOLANCI, M, Ayasuluk Kale Köşkü, **Aktüel Arkeoloji**, 26/2012,120-121.

BÜYÜKKOLANCI, M., “2010 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, **KST** 33 (Baskıda),

BÜYÜKKOLANCI, M., “2007-2010 Yılı Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazı ve Onarım Çalışmaları”, **İzmir DEÜ Arkeoloji Sempozyumu**, Nisan 2011, (Baskıda).

BÜYÜKKOLANCI, M., “Selçuk Ayasuluk Kalesi ve St. Jean Kilisesi Kazılarında Yeni Bulgular ve Restorasyon Çalışmaları”,” **XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ekim 2011, (Baskıda).

BÜYÜKKOLANCI, M. “Selçuk-Ayasuluk Kalesi ve St. Jean Haç Kilisesi” **İZMİR Kültür ve Turizm Dergisi**, Mart-Nisan, Sayı 16 (Baskıda).

AYHAN, G., “Selçuk Ayasuluk Kalesi Batı Sarnıç I ve II’ de Bulunan Lüle Örnekleri” **XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ekim 2011, (Baskıda).

Ekte Bulunan “ARDEB Başarı Öyküsü Formu”, “Kazanımlar” Bölümünde Belirtilen Kriterlere Göre Proje Çıktılarınızın Başarı Öyküsü Niteliği Taşındığını Düşünüyorsanız “ARDEB Başarı Öyküsü Formu”nu doldurunuz.

ARDEB BAŞARI ÖYKÜSÜ

Ayasuluk (Selçuk) İç Kale Kazı ve Restorasyon Projesi	Mustafa BÜYÜKKOLANCI
	108K433
	360.000 TL
	15.02.2009 – 15.02.2012
	Pamukkale Üniversitesi

Resim 1. Ayasuluk Kale Köşkü ve Hamamı (güneydoğudan)
Resim 2. İç Kale Batı Sur Duvarı Restorasyonları, Batıdan
Resim 3. İç Kale Batı Sur Duvarı Restorasyonları, batıdan

Projenin Amacı ve Önemi

1. Geçmiş yıllarda kısmen kazılmış olan Selçuk – Ayasuluk Tepesi, İç Kalesi'nin Tunç Çağı'ndan günümüze kadar uzanan tarihine dair maddi varlıkları kazılar vasıtasıyla ortaya çıkarıp, kalenin kazısını tamamlamak.
2. Projenin önemli amaçlarından bir tanesi, Efes yerleşmesinin Helenistik, Roma ve kısmen de Bizans dönemleri iyi bilinmekteyken, daha sonraki dönemler bilimsel olarak daha az bilinmektedir ve Ayasuluk İç Kalesi, bu dönemler için yerleşimin merkezini oluşturmaktadır. Bu alandaki yapılacak kazı çalışmaları yerleşim için büyük önem taşımaktadır, çünkü Aydınoğulları ve Osmanlı dönemi yaşamı ve yapıları hakkında daha fazla bilgi sahibi olunacaktır.
3. İç Kale Batı girişi ve sur duvarları zaman boyunca zarar görmüştür. İç Kale Batı Kapısı ve Sur Duvarlarının restorasyonu projenin en önemli amaçlarından biridir ve restorasyon çalışması sonrası Ayasuluk Kalesi sur duvarları eski günlerindeki ihtişamıyla ayakta duracaktır.
4. İç Kale, St. Jean Kilisesi ve İsa Bey Camii'ni birbirine bağlayarak Efes Antik Kenti'nin az bilinen ve gezilemeyen kesiti olan Efes'in Tarihöncesi Dönemi, Bizans Dönemi ve özellikle Türk Dönemi Ayasuluk Kenti'ni, kalesi ile birlikte gezilebilecek yeni bir gezi güzergâhı yaratmak projenin önemli amaçlarından biridir.

Proje ile Elde Edilen veya Beklenen Bilimsel, Teknolojik, Ekonomik ve Sosyal Kazanımlar

Proje kapsamında 2009 yılından bu yana yapılan kazı çalışmaları ile arkeoloji ve sanat tarihi dünyasına önemli bilimsel katkılarda bulunmuştur. Bu katkıların en başında kazılarla ortaya çıkarılan "Kale Köşkü" gelmektedir. Aydınoğulları Beyliği döneminde inşa edilen yapı beylikler dönemi konut mimarisi için önemli yapılardan biri olmuştur. Ayrıca, Batı Sarnıcı I-II içinde yapılan kazılarda çok sayıda buluntu ve özellikle lüle ele geçmiştir. Bu yapılara dair birçok bilimsel makale yayınlanmıştır.

Projenin diğer ayağını Ayasuluk Tepesi, İç Kale, Batı Sur Duvarları'nda yapılan restorasyon çalışmaları oluşturmaktadır. Orijinaline uygun olarak modern tekniklerle yapılan restorasyon çalışmaları diğer kazılara da örnek teşkil edecek durumdadır. Ayrıca, kazısı tamamlanan "Kale Köşkü" güney duvarı ve kapısında da acil onarım ve restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar sonrasında 1980 yılından bu yana ziyaretçiler için tehlikeli olması dolayısıyla kapalı olan İç Kale 2012 yılında ziyaret edilebilir hale gelmiştir.

Dünyaca ünlü Efes Antik Kenti'nin Bizans Dönemi'ni yansıtan IV. Efes (Hagios Theologos) ve Türk Dönemi Efesi olan Ayasuluk'un önemli bir parçası olan İç Kale'nin Açık Hava Müzesi şeklinde kullanılması kararlaştırılmıştır. Ziyaretçilerin 2012 yılından itibaren İç Kale batı kapısından girip Arnavut kaldırımlı yollardan geçerek kale içindeki yapıları gezmeleri, en yüksekteki terastan batıdaki Efes – Selçuk - Pamucak Ovası'nın güzel manzarasını, doğudan Selçuk kentini seyredecekleri yeni bir kültür alanı oluşmuştur.

Proje için TÜBİTAK Desteğinin Önemi

Kazı ve restorasyon ayağı olan bu projede TÜBİTAK'ın maddi ve bilimsel destekleri büyük öneme sahip olmuştur. Bilindiği üzere kazı ve özellikle restorasyonlar oldukça maliyeti olan çalışmalardır. Bu açıdan TÜBİTAK'ın maddi desteklerinin önemi göz ardı edilemez. Ayrıca, TÜBİTAK arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, restorasyon gibi birçok disiplinden bilim insanını bir araya toplanıp, ortak çalışmalar yapmasını destekleyerek projelerin daha sağlam temellere oturmasını sağlamıştır. Bunun haricinde yapılan çalışmaların bilimsel olarak hazırlanması ve bilim dünyasına sunulması konusunda da önemli destekler sağlamıştır.

1. Proje yürütücüsü iletişim bilgileri:

Adı – Soyadı : Mustafa BÜYÜKKOLANCI
Unvanı : Yrd. Doç. Dr.
Telefon : 0536 3571112
E-posta adresi : mbuyukkolanci@pau.edu.tr